

Förvaltningshögskolans rapporter nummer 120

Alla följer partilinjen

– en studie om hur kommunpolitiker
tolkar sitt mandat i praktiken

Louise Skoog

Alla följer partilinjen – en studie om hur kommunpolitiker tolkar sitt mandat i praktiken

Louise Skoog

Första upplagan

Första tryckningen

©2011

Författaren

Tryckning

Geson Hylte tryck

ISSN

1401-7199

Förord

I en representativ demokrati är frågan om hur våra valda ombud tolkar sitt mandat helt avgörande för hur folkstyret fungerar. Eftersom de konstitutionella reglerna inte ger politikerna några direktiv på denna punkt är det i teorin upp till dem själva att bestämma vilka principer som skall vägleda deras agerande. I upprepade studier har frågor ställts till folkvalda på olika politiska nivåer om hur de ser på denna sak. Har de fått ett öppet eller bundet mandat av sina väljare? Är de sina väljares språkrör eller har de fått förtroendet att forma politiken efter eget huvud? Och vilken roll spelar partierna i detta sammanhang? Av svaren att döma råder stor oenighet rörande representationsprinciperna. Även om de senaste resultaten pekar på att den vanligaste representationsprincipen bland Sveriges kommunpolitiker numera är "partiprincipen", det vill säga att man lojalt följer partilinjen när det finns olika uppfattningar om vilket beslut som skall fattas. Men en majoritet av kommunpolitikerna föredrar alternativa representationsprinciper som "förtroendepincipen" (där man beslutar efter eget omdöme) och "väljarprincipen" (där man strävar efter att följa väljarnas åsikter i varje enskild fråga). Vissa faktorer har tidigare identifierats som troliga förklaringar till en del av variationen, och bland dessa finns både ideologiska och strategiska faktorer.

Men dessa resultat har länge förbryllat forskarna, eftersom svenska folkvalda i praktiken endast tycks följa en representationsprincip, närmare bestämt partiprincipen. Om det uppstår en konflikt mellan vad man uppfattar att väljarna vill, vad man själv vill och vad partiet vill – ja då är det partipiskan som fäller avgörandet. Kanske är det så att de representationsprinciper våra politiker bekänner sig till när de svarar på enkäter endast är ett principiellt ställningstagande och inte säger något om praktiken?

I denna rapport undersöker Louise Skoog hur sambandet mellan politikernas normativa demokratiuppfattning och parlamentariska

praktik ser ut. Är det så att institutionella och kulturella faktorer påverkar hur stark politikernas lojalitet mot partiet är? Svaren söker hon i en komparativ studie där tolv politiker på olika hierarkiska positioner tolkar sitt mandat. Rapportens titel "Alla följer partilinjén" skvallrar om huvudresultatet, även om det finns en hel del nyanser i slutsatserna. Dessutom lanserar Louise Skoog en ny politikerroll – "duckaren" – som i och för sig går emot partilinjén, men som undviker att stå för någon annan linje genom att utebli från avgörande voteringar.

Louise Skoogs rapport är en version av hennes masteruppsats i offentlig förvaltning som lades fram vid Förvaltningshögskolan höstterminen 2010. Undertecknad hade nöjet att fungera som handledare under uppsatsarbetet. Under vårterminen 2011 är Louise Skoog anställd som assistent i forskningsprojektet *Lokalt politiskt ledarskap i en konstitutionell brytningstid*. I detta projekt, förlagt vid Förvaltningshögskolan och finansierat av Vetenskapsrådet, studerar vi hur förutsättningarna för politiska ledare i Sveriges kommuner påverkas av varierande institutionella kontexter. Louise Skoogs studie om hur partiloyaliteten hos kommunala beslutsfattare varierar i olika kommuner, i olika partier, på olika hierarkiska nivåer och i olika politiska organ lämnar ett viktigt bidrag till detta projekt.

David Karlsson
Förvaltningshögskolan

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
1.1 Övergripande syfte	1
1.2 Bakgrund och problemformulering.....	1
1.3 Tidigare forskning om representationsprinciper.....	4
1.4 Specificerat syfte och frågeställningar	8
1.5 Avgränsningar.....	9
1.6 Disposition.....	9
2 Teoretisk referensram.....	10
2.1 Representationsprinciper.....	10
2.2 Organisationskultur	16
2.3 Analysverktyg	19
2.3.1 Strukturer och aktörer	19
3 Studiens genomförande	23
3.1 Studiens design	23
3.2 Urval.....	25
3.2.1 Val av kommuner	25
3.2.2 Val av respondenter.....	26
3.2.3 Anonymisering – en avvägning.....	30
3.2.4 Respondenter	30
3.3 Intervjumetodik.....	33
3.3.1 Intervjuguide.....	34

3.3.2 Intervjusituationen.....	36
3.4 Underlag för analys och slutsatser.....	37
4 Empiri – tolkning och tillämpning av det politiska mandatet.....	39
4.1 Presentation av det empiriska materialet.....	39
4.2 Arbetet inom partigruppen	40
4.2.1 Partiinterna diskussioner	40
4.2.2 Partigruppen fattar beslut.....	44
4.2.3 Sammanfattning.....	46
4.3 Arbetet i nämnderna	47
4.3.1 Sammanfattning.....	51
4.4 Arbetet i kommunfullmäktige	51
4.4.1 Skrivna och oskrivna regler	52
4.4.2 Kan det variera beroende på frågan?	53
4.4.3 Avvikande åsikter.....	61
4.4.4 Sammanfattning.....	65
4.5 Diskrepansen mellan normativ attityd och praktiskt agerande	66
4.5.1 Sammanfattning.....	68
5 Skillnader i synen på partiloyaliteten.....	70
5.1 Strukturperspektivet.....	70
5.1.1 Kultur.....	70
5.1.2 Institution	76
5.1.3 Strukturernas påverkan.....	78

5.2 Aktörsperspektivet.....	80
5.2.1 Strategi.....	80
5.2.2 Ideologi.....	82
5.2.3 Situationens samt demokratisynens påverkan.....	83
5.3 Sammanställning av de komparativa slutsatserna	84
5.4 Analys av diskrepansen mellan normativ attityd och praktik.....	86
6 Avslutande reflektioner	88
7 Referenslista	91
7.1 Tryckta källor	91
7.2 Elektroniska källor	93
7.3 Intervjupersoner.....	93
8 Sammanfattning.....	94
9 Bilagor	98
9.1 Bilaga 1, Intervjuguide.....	98
9.2 Bilaga 2, Representationsprincipfrågan i enkätform ..	103

1 Inledning

”Det är alltid ett dilemma att prata om individualism och kollektivism i den här branschen, för man lyder hela tiden under majoritetens inställning.”

– Oppositionsråd, Moderaterna

1.1 Övergripande syfte

I en representativ demokrati är det de folkvalda som står för det politiska beslutsfattandet och dessa representerar samtidigt sin egen, partiets och väljarnas uppfattning. Det finns förväntningar på de att både ta ett individuellt ansvar och att följa partilinjén. Tidigare forskning har närmat sig hur de folkvalda tolkar sitt mandat. Studiens syfte är att öka kunskapen om hur folkvalda på lokal nivå i Sverige tolkar sitt mandat i praktiken, särskilt med avseende på hur viktigt de anser det vara att följa partilinjén.

1.2 Bakgrund och problemformulering

I den direkta demokratin är det medborgarna själva som är de politiska beslutsfattarna, men i en representativ demokrati som vi har i Sverige är det de av medborgarna valda ombuden som står för det politiska beslutsfattandet och de politiska ledarna har ett stort inflytande över vår tillvaro (Möller 2009:7). Den representativa demokratin har sina rötter hos den amerikanska och den franska revolutionen från slutet av 1700-talet. Den typ av representativt styre som växt fram i västvärlden de senaste två hundra åren innehåller även idéhistoria från de medeltida ständsriksdagarna och det engelska parlamentet (Esaiasson & Heidar 2000:1ff, Pitkin 1967:3). Den institution som utgör kärnan i en demokrati är den folkvalda församlingen, och de centrala aktörerna i den institutionen är de politiska partierna (Hazan 2003). Partierna erbjuder ideologiskt grundade och heltäckande lösningar på samhällsproblem och såväl politiker som partier

ingår i vårt politiska system på både riksnivå och i kommunerna. Henry Bäck (2000:12) menar att de demokratiska valen och de folkvalda sannolikt även ingår i själva definitionen av en kommun. Det är emellertid inte definierat hur de folkvalda ska tillämpa sitt mandat. De folkvalda brukar sägas ha tre val vid sitt beslutsfattande; att låta väljarnas åsikter vara vägledande, att låta det egna omdömet avgöra eller att följa partiets linje (Eulau 1962:272-280). Då grundlagen inte ger de folkvalda vägledning i hur de ska tillämpa sitt mandat blir de folkvaldas egna tolkningar avgörande för hur den representativa demokratin fungerar.

En grundläggande förutsättning för överlevnaden av politiska styren och genomförandet av politiska visioner är de politiska partiernas förmåga att kontrollera sina representanter för att därigenom skapa en sammanhängande ideologisk bild och en stabil grund för den politiska processen (Hazan 2003). De enskilda ledamöternas inflytande i sitt parti framställs på olika sätt, vanligt är dock att de beskrivs som lojala mot sitt parti eller i mer förringande termer som slavar för en partipiska. På senare år har emellertid en ny bild växt sig starkare. Det är bilden av politiska individer med personliga politiska mål och med verkliga möjligheter att genom hårt politiskt arbete uppnå dessa mål. Många gånger är individens åsikter desamma som partiets, men det finns tillfällen då ledamöterna står inför en åsiktskonflikt. Det här dilemmat har i och med personvalsreformens införande 1998 spetsats till (Davidsson 2006:11). Före personvalets införande ansågs Sveriges demokratiska system vara ett av de mer particentrerade i världen (Karvonen et al. 2000:15f). Personvalet innebar ett åskådliggörande av partiernas kandidater och förhoppningar fanns om stärkta band mellan väljare och valda. Samtidigt fick ledamöterna ett större ansvar för sina chanser att bli omvalda. Det grundläggande syftet med reformen angavs vara att öka förtroendet för det politiska systemet. Samtidigt betonades det dock att Sverige även fortsättningsvis skulle ha partival (SOU 1993:21, s 50f). Då vi trots allt har en partidemokrati menar Holmberg (1999:45f) att eftersom ledamöterna inte är utsedda av väljarna utan i huvudsak av sina partier är det relationen till partiet som ledamöterna

måste vårda om de vill bli omvalda, inte relationen till väljarna. Det är emellertid inte givet att det som är det bästa för partiet samtidigt är det bästa för ledamoten i fråga när denne konkurrerar med sina partikamrater om att bli omvald (Davidsson 2006:12).

Den engelske filosofen och politikern Edmund Burke förknippas ofta med representativ demokrati. Burke talade i 1700-talets Storbritannien sig varm för ett system där de folkvalda borde vara obundna av sina väljare i sitt beslutsfattande (Ahlbäck Öberg et al. 2007:9). Burke var emellertid aktiv i en tid med svagt utvecklade partier. Det medförde att han inte behövde oroa sig för partiets åsikter. För svenska ledamöter ser det dock annorlunda ut, om de vill bli omvalda måste de vara försiktigare med sitt parti än med sina väljare (Esaiasson & Holmberg 1996:49ff). I Sverige och i de övriga nordiska länderna har partisammanhållningen vid valringar i riksdagen varit sällsynt hög (Davidsson 2006:15). Flertalet av de samhällsvetenskapliga teorierna har utgått från antagandet om partier och partigrupper som enhetliga aktörer. Det medför att de även är byggda på ett antagande om en total partiloyalitet, det finns emellertid ett flertal fall som visar på att det antagandet inte stämmer fullt ut (Davidsson 2006:31). I svensk politisk historia finns ett par välkända exempel på när de folkvaldas representationsdilemma ställts på sin spets, och till de mer välkända hör bland annat folkpartisten Ture Königson i ATP-frågan 1959. Königson skrev då in sig i Sveriges politiska historia som mannen som gjorde införandet av ATP möjligt. Königson lade ner sin röst i riksdagens omröstning i ATP-frågan, vilket ledde till att Socialdemokraternas förslag om allmän tjänstepension kunde gå igenom. Königson menade att hans lojalitet i frågan låg främst hos det han uppfattade som väljarnas vilja och inte med partiets. Även på senare tid finns liknande exempel, bland annat inför riksdagsomröstningen 2008 om den så kallade FRA-lagen var det en stor diskussion där ett par borgerliga ledamöter gav signaler om att de planerade att avvika från partilinjens och därmed riskera att fälla det borgerliga förslaget. I slutändan vek de sig för partiets vilja och endast två borgerliga ledamöter avvek från partilinjens (Gilljam et al. 2010:35f).

1.3 Tidigare forskning om representationsprinciper

Forskningen om politisk representation har haft en tydlig dragning åt att studera det brittiska underhuset och den amerikanska kongressen. Det har gjort att vår delade förståelse av det politiska systemet och de politiska institutionerna främst formats av erfarenheter från just de institutionerna. De representativa demokratier som finns idag delar visserligen de grundläggande principer som utgör en representativ demokrati, men det går samtidigt inte att säga att det finns något politiskt system som är identiskt med ett annat (Esaiasson & Heidar 2000:2f). Det gör att även om denna forskning är relevant i en svensk kontext, är det inte troligt att slutsatserna håller fullt ut då våra politiska system, om än lika, ändå skiljer sig åt. Den tidigare forskningen om representationsprinciper som utförts i en svensk eller nordisk kontext har bedrivits främst genom enkätundersökningar sedan 1960-talet på både riksdags- och kommunal nivå. Forskningsfältet är därmed på intet sätt varken nytt eller litet. Forskningen har då berört hur folkvalda anser att en folkvald bör agera i en situation då det råder en åsiktskonflikt med partiet. I enkäter har frågan kring problematiken genom åren ställts på följande vis: Om det vid behandlingen av viktiga principfrågor på den parlamentariska arenan uppstår en konflikt mellan en ledamots uppfattning och partigruppens eller väljarnas uppfattning, hur anser du att ledamoten i så fall bör rösta? Vi vet att det i praktiken finns få undantag från partilinjen, men i dessa undersökningar har en majoritet av de folkvalda ändå prioriterat sin egen eller väljarnas uppfattning framför partigruppens (Esaiasson & Holmberg 1996:51ff, Gilljam et al 2010:38f). Diskrepansen mellan faktiskt agerande och de normativa svaren på frågan skapar en paradox som tidigare forskning ännu inte klarlagt och utgör därför en lucka; varför är så många partiljola när undersökningar visar att en övervägande del av de folkvalda prioriterar sin egen eller väljarnas uppfattning vid en åsiktskonflikt? Hur ser representationsidealen ut i praktiken och bakom de enkät-

svar som tidigare forskning bygger på? Kan det finnas fler uppfattningar än de som framkommer i enkätundersökningar? Tidigare forskning kring representation har visat på att hur de folkvalda uppfattar sin uppgift eller sin roll har betydelse för hur de agerar (Esaiasson & Holmberg 1996:59-80). Det är därför relevant att reda ut hur de folkvalda resonerar kring sitt mandat och sin representation för att öka chansen att komma närmare ett svar på gåtan.

Gilljam, Karlsson och Sundell fann i sin studie över representationsprincipernas utbredning i riksdag och kommuner att partiprincipen, sedan slutet av 1960-talet, över lag haft ungefär samma stöd i kommunfullmäktige som i riksdagen och i de senaste mätningarna har stödet dessutom varit större på lokal nivå än på riksnivå. Vidare fann de att trenden för partiprincipen i kommunerna ökat stadigt sedan mätningarnas början (Gilljam et al. 2010:44ff). Vid de tillfällen riksdagsundersökningarna genomförts sedan slutet av 1960-talet har emellertid det parlamentariska läget på riksnivå varit detsamma, Socialdemokraterna i regeringsställning med stöd av mindre partier såsom Vänsterpartiet och Centerpartiet. Det gör att det finns begränsade möjligheter att på riksnivå urskilja effekter av det parlamentariska läget på representationsprincipernas utbredning. På kommunnivå finns däremot större variation i styrande regimer vilket skapat möjligheter för forskare att uttala sig om effekter av partitillhörighet, tillhörighet till regeringssidan eller oppositionen, majoritetens storlek etc. (Ibid:52f).

Tidigare forskning har indikerat att hur en ledamot väljer att agera vid en åsiktskonflikt varierar beroende på partitillhörighet (Holmberg & Esaiasson 1988, Esaiasson & Holmberg 1996, Davidsson 2006, Gilljam et al. 2010). Den förklaring som brukar anges till varför ledamöter skiljer sig i sitt agerande beroende på partitillhörighet är ideologi. Där partier till vänster i den traditionella vänster-höger-skalan inom politiken har en kollektivistisk tradition i och med sin koppling till socialismen och att partier till höger på den politiska skalan har en individualistisk tradition i och med sin koppling till liberalismen. Tidigare forskning har visat att mer än enbart partiernas ideologi ligger bakom Socialdemokraternas kollektivism

och Moderaternas individualism, studier har visat att även en ställning som majoritets- respektive oppositionsparti påverkar (Holmberg 1974:215). En ställning som majoritetsparti kan öka trycket på partisammanhållningen för att få igenom förslag och reformer, en ledamot som då röstar med oppositionen riskerar således att fälla det egna partiets förslag. Ledamotens personliga åsikt i frågan kan här tänkas väga lättare än partiets styrande ställning. Motsatt kan tänkas gälla vid ett partis ställning som opposition, där kan det ha öppnat upp för individualistiska lösningar då ett marginaliserat parti troligtvis inte kommer få igenom sina förslag och en enskild ledamots agerande blir då inte avgörande för partiet (Gilljam et al. 2010:55ff). Moderaterna och Socialdemokraterna har fler olikheter då tidigare forskning om beslutsfattandet i partiorganisationer har funnit skillnader i deras beslutsfattande. Teorell (1998) menade att Moderaterna är ett väljarorienterat kampanjparti, där riksdagsgruppen och valkretsorganisationerna var ledningens primära förankringsinstanser. Moderaterna ansågs tillsätta starka ledningar som ges öppna mandat att sköta partiet, men vid motgångar i val reduceras deras handlingsfrihet och ansvar utkrävs. Teorell menade vidare att Socialdemokraterna kunde sägas vara ett medlemsorienterat folkrörelseparti där lokalorganisationerna och partistyrelsen ges större möjligheter till inflytande. Detta yttrade sig även i synen på ledningen då den i mindre utsträckning kunde kritiseras eftersom det skulle innebära att partiet kritiserade sig självt som helhet. Studien visade även likheter mellan partierna på så vis att beslutsfattandet menades skötas av ett fåtal personer och medlemmarna uppgavs ha begränsade möjligheter att påverka partiernas politik (Teorell 1998). Vidare finns det forskning som på riksdagsnivå belagt att det finns olika kulturer inom olika partigrupper (Barrling Hermansson 2004) och det är tänkbart att sådana tendenser även finns på lokal nivå.

Forskningen har även visat på att ledamöters personliga hierarkiska position inom politiken påverkar vilken vikt ledamöter tillmäter partiloyalitet. Med en högre position medföljer samordnande ansvar i relationen till partikollegor, vilket tycks påverka vilken vikt

ledamöterna tillmäter partiprincipen. Att en ledamot ställer upp till omval innebär inte endast att ledamoten i fråga söker förnyat förtroende från väljarna, utan dessutom att ledamoten söker förtroende hos partiet. För att nå de högre hierarkiska positionerna krävs ofta ett längre engagemang i partiet vilket kan betyda att ledamöterna genomgått en kulturell socialiseringsprocess för att bli goda representanter för partiets åsikter. Omvänt betyder det också att politiker på lägre hierarkiska positioner samt de som är nya i politiken kan tänkas känna en större närhet till väljarna än de som varit aktiva i politiken längre (Gilljam et al. 2010:53ff).

En metodologisk följd av hur tidigare forskning genomförts är att det är tänkbart att ledamöternas möjligheter att avvika från partilinjens underskattats då forskningen fokuserats på agerandet på den parlamentariska arenan; i riksdagens kammare eller i fullmäktigesalen (Davidsson 2006:34). Fokuset har lagts på agerandet vid voteringar, vilket är den aktivitet i det parlamentariska arbetet där möjligheterna att avvika förväntas vara som minst. Det kan tänkas att en ledamots vilja, möjlighet och intresse för att avvika från partilinjens inte är statistiskt utan snarare en beroendevariabel som kan påverkas av exempelvis situation, typ av fråga, arena, kultur etc. (Jensen 2000:210).

Då den tidigare forskningen på området i huvudsak utförts av statsvetare kan det ha lett till att en för paradoxen förklarande faktor förbisetts, nämligen organisationskulturen. Organisationskultur används som beskrivning för de värderingar, mönster av åsikter och normer som delas av ett kollektiv och som påverkar medlemmarnas beteende. Organisationer betraktas ofta teoretiskt sett som en avgränsad enhet (Montin 2004:121). Kommuner är emellertid i praktiken aldrig helt avgränsade från omvärlden. Sedan mitten av 1970-talet har en rad förändringar av de svenska kommunerna genomförts. Kommunerna har mött utmaningar såsom kommunsammanslagningar, växande verksamhet, kommunalisering av äldreomsorg, inträde i EU, regionalisering och företagisering (New Public Management) för att nämna några (Ibid:10-15). Dessa förändringar har ändrat förutsättningarna för kommunerna och de har i ökad ut-

sträckning tvingats att gå utanför den egna kommunens gränser och initiera samarbete med andra aktörer (Eriksson 2007:417f). De förändrade förutsättningarna gör frågan om gränser och inflytande för de lokala politiska representanterna aktuell då såväl omgivningen som den egna kommunala organisationens komplexitet ökat. Då samspelet inom kommunernas politiska organisation är fyllt av regler (Bäck 2007:245), såväl formella som informella, sätter det gränser för bland annat de politiska representanternas agerande. Det är tänkbart att organisationskulturen har en roll i formerandet utav dessa regler (Eriksson 2007:417f). Politiker rör sig mellan ett flertal arenor och kan således även möta organisationskultur i en rad olika sammanhang såsom exempelvis inom ett parti, en partigrupp, i kommunfullmäktige, i en nämnd etc. Det är tänkbart att organisationskulturen påverkar hur politikerna tolkar och tillämpar sitt mandat. För att komma närmare kärnan kring diskrepansen mellan de folkvaldas normativa attityd och faktiska agerande kan det vara relevant att lyfta in organisationskulturen som en möjlig förklarande faktor.

1.4 Specifierat syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att öka kunskapen om hur folkvalda på lokal nivå i Sverige tolkar sitt mandat i praktiken, speciellt med avseende på hur viktigt de anser det vara att följa partilinjen. Tidigare forskning om representationsprinciperna har på olika sätt visat på att många av de folkvalda normativt har haft alternativa representationsprinciper, men att när de i praktiken ställs inför dilemmat väljer de ändå att följa partiets linje.

Utifrån syftet härleds följande frågeställningar:

1. *Hur påverkas de folkvaldas syn på partilojaliteten av strukturernas formella och informella regler?*
2. *Hur påverkas de folkvaldas syn på partilojaliteten av situationer där trycket på partilinjen är särskilt stort?*

3. *Hur påverkas de folkvaldas partiloyalitet av vilken demokratisyn de har och vilken representationsstil de är anhängare av?*
4. *Varför finns det en diskrepans mellan de folkvaldas normativa attityder och praktiska agerande?*

1.5 Avgränsningar

I Sverige finns det en uppsjö av partier och politiker vars engagemang sammantaget utgör kärnan av det svenska politiska systemet. Studien kommer dock avgränsas till att studera politiker som representerar två av våra största politiska partier på lokal nivå i två jämstora kommuner i samma del av landet med differentierat politiskt styre. Studien avgränsas till att studera två jämstora kommuner för att genom att konstanthålla kommunstorlek kan andra möjliga förklaringar lyftas fram. De två partier som valts ut, Socialdemokraterna samt Moderaterna, representerar efter valet 2010 på riksnivå ungefär två tredjedelar av den svenska befolkningen vilket gör de till ett lämpligt val för studien.

1.6 Disposition

Efter det inledande kapitlet följer ett kapitel där studiens teoretiska ramverk presenteras som lägger grunden för hur det empiriska materialet ska analyseras. Därefter följer metodkapitlet där det beskrivs hur studien genomförts samt redogörs för de metodologiska vägval som gjorts under studiens genomförande. I det fjärde kapitlet presenteras studiens empiriska material som är baserat på tolv samtalsintervjuer. Det femte kapitlet innehåller analys av det empiriska materialet och där besvaras även uppsatsens frågeställningar. I det sista kapitlet reflekteras det över studiens teoretiska bidrag och ges förslag till framtida forskning.

2 Teoretisk referensram

Studiens syfte är att öka kunskapen om hur folkvalda på lokal nivå i Sverige tolkar sitt mandat i praktiken, speciellt med avseende på hur viktigt de anser det vara att följa partilinjén. För att göra detta presenteras i det följande kapitlet den relevanta forskningen som finns kring representationsprinciperna samt den forskning som berör organisationskultur och i kapitlet presenteras det analysverktyg som senare används för att skapa ett underlag för analysen.

2.1 Representationsprinciper

För att analysera representationsprinciperna är det nödvändigt att först precisera vad representation i sin grundläggande form innebär. Representation kan definieras som att en person agerar med medgivandet från någon annan. Det ger i sin tur två saker. Den första är att en person agerar med medgivandet från någon annan om hennes rätt att agera på ett särskilt vis är beroende av att någon annan har uttryckt en önskan om att hon ska agera på det viset. Det andra är att den representerade åtminstone delar ansvaret för de handlingar som utförts enligt dennes önskningar (Plamenatz 1938:4-13). Utifrån det kan representativt styre definieras som ett styrelseskick där de styrda kan stå ansvariga för de styrandes agerande. På så vis är de folkvalda inte oberoende av medborgarna, men föreställningen om de folkvalda som agenter för medborgarna som principaler tillhandahåller inte tillräcklig vägledning för en representant när hon ska välja att agera (Bäck 2000:56). På lokal nivå är det i kommunfullmäktige som de politiska representanterna ska framföra de politiska åsikterna, såväl sina egna som partiets (Montin 2004:28). Därefter sammanvägs och diskuteras dessa och leder till politiska beslut som väljarna utvärderar i allmänna val. De politiska representanterna representerar samtidigt sin egen, partiets och väljarnas uppfatt-

ning. Westerståhl (1997) menar att det är avvägningarna och prioriteringarna däremellan som leder till slutprodukten, beslutsfattandet, i den representativa demokratiska processen. Här finns potential till motsättningar, vems ställningstagande är det som ska lägga grunden för politiken – väljarnas eller de valdas? Teorin om representationsprinciper identifierar tre möjliga alternativ för de folkvalda men då tidigare forskning indikerar att de folkvalda sällan avviker från partilinjen fokuserar studien på den representationsprincip som behandlar den tolkningen av det politiska mandatet. De övriga representationsprinciperna kommer kort att presenteras då de är relevanta för att förstå teoribildningen som helhet.

Principal- och agentrelationen mellan folkvalda och väljarna är sträckt över en skala där det i den ena änden utgörs av att det är agentens (den folkvaldes) plikt att i varje fråga läsa in principalernas (väljarnas) åsikter och agera på dessa. Det innebär att agenten har ett bundet mandat och den här principen benämns ofta som *väljardelegat* (Bäck 2000:56f). Enligt väljarprincipen är det inte tillåtet för de folkvalda att använda sitt egna självständiga omdöme eller sina egna övertygelser som grund för beslutsfattandet. För att informera sig själva innan de fattar beslut kan de istället konsultera sina väljare. Eulau fann i sin forskning att vissa väljardelegater anser att de inte bara bör följa instruktioner och önskemål från väljarna enbart när de själva instämmer i deras uppfattning, utan att dessa ska följas även när de går emot de egna principerna (Eulau 1962:276f). Om de folkvalda endast är väljarnas verktyg kan det problematiseras kring vad agenten egentligen har för syfte, varför då inte gå hela vägen och införa direkt demokrati och låta medborgarna själva fatta besluten? Ett troligt svar är att medborgarna varken är insatta eller engagerade nog i varenda fråga för att fatta ett informerat beslut och att det därför behövs representanter som fattar väl avvägda beslut efter deras önskemål. Det resonemanget kan emellertid även betyda att då det i flera frågor troligtvis saknas en opinion att vägleda ledamöterna får de valda istället ta ställning efter det egna omdömet (Bäck 2000:56f). Jörgen Westerståhl menar att begreppet folkvilja är tämligen oklart

då det vilar på ett antagande om att det finns en enda folkvilja då det snarare finns en uppsjö av uppfattningar inom folket i en rad olika samhällsfrågor (Westerståhl 1997). Vidare finns det även uppenbara svårigheter i att definiera väljarna – är det hela folket, de som röstat på partiet, partiets medlemmar, medlemmar i kommunen, medlemmar av en viss klasstillhörighet etc. Svårigheterna att definiera väljarna ger i sin tur effekter på förmågan att definiera väljarnas vilja (Sanne 2001:139-143).

I andra änden av skalan över principal-agentrelationen finner vi *förtroendemannen*. Denne har ett öppet mandat och kan snarare sägas agera å väljarnas vägnar men fattar beslut efter det egna omdömet (Bäck 2000:56ff). Enligt Eulau (1962:272f) tar sig principen om förtroendemannen två huvudsakliga uttryck i hur beslut borde fattas där det är en moralisk tolkning, förtroendemannen ser sig som en fri agent på så vis att den premiss hon sätter för sitt beslutsfattande är att hon följer det hon själv anser vara riktigt eller rättvist. Genom att följa sitt eget moraliska rättesnöre kan olika förtroendemän ge olika skäl för tolkningen av sin roll. Förtroendemannen menar vidare att dennes idéer, tankar och mål är i takt med de representerades, och då de är i takt behöver hon inte vänta på instruktioner. Vidare kan förtroendemannen hävda att hon måste luta sig på sina egna principer i beslutsfattandet därför att de som utövar påtryckning på henne, t.ex. lobbyister, medarbetare och kollegor, inte är att lita på. Om förtroendemannen finner sig i konflikt med de representerade ska hon inte böja sig för deras vilja utan ska istället försöka övertyga dem om det riktiga i hennes övertygelser. Eulau menar på så vis att förtroendemannen inte vänder sig bort från sina väljare, utan försöker snarare få väljarna med sig. Förtroendemannen kan också hävda att anledningen till att väljarna inte instämmer i hennes beslut är att om folket hade tagit del av samma fakta som hon själv skulle deras beslut vara detsamma som hennes. En relaterad syn på förtroendemannen här är att det är en roll som blir oundviklig då det inte finns en folklig opinion att följa i alla frågor. Det här betyder dock inte att förtroendemannen håller sig omedveten om andras åsikter eller tan-

kar, hon kan vara inlyssnande innan hon fattar ett beslut (Eulau 1962:272-275). Förtroendemannens agerande utvärderas först i slutet av mandatperioden när det är dags för omval. Om väljarna då inte är nöjda med hennes agerande kommer väljarna att utse en ny och förhoppningsvis bättre lämpad agent (Bäck 2000:56ff). Väljarna antas uppskatta förtroendemannaprincipen för att de i sin tur lämnas fria från ansvaret att sätta sig in i varje enskild politisk fråga. Det kan också tänkas att väljarna inte kan ta ställning i varje fråga då de inte deltagit i de diskurser som lett fram till att dagordningen satts och det är tid för beslutsfattande (Ibid:56ff).

En invändning mot förtroendemannen är att vi i Sverige inte väljer personer, utan partier (Esaïasson & Holmberg 1996:50) Det är inte vissa, på förhand, bestämda personer som väljarna på valdagen ger sitt förtroende och det ger i sin tur att det inte är av vissa bestämda personer som väljarna utkräver ansvar på valdagen, det är av partierna. Väljarna väljer mellan partier och partiprogram och det är sedan partierna som i sin tur väljer sina ombud. Det är således partierna som politikerna i första hand är lojala mot (Bäck 2000:58f). Partiet bör däremot vara varsamt i sin relation till väljarna då det är av partiet som väljarna kommer utkräva ansvar på valdagen. Sören Holmberg beskriver paradoxen som följer:

"I en partidemokrati är ledamöterna inte utsedda av väljarna utan i huvudsak av sina partier. Det är alltså relationen till partiet ledamöterna måste vårda mest om de vill bli omvalda, inte relationen till väljarna. [...] Sjuttio år av partidemokrati har inte fått väljarna att acceptera att valda representanter vid åsiktskonflikter bör prioritera partilinjen framför väljarnas åsikter." (Holmberg 1999:45f)

På den parlamentariska arenan är det majoriteten som tar hem spelet. Därmed blir upprätthållandet av en majoritetsställning och sammanhållningen inom densamma en nödvändighet för att vara vinnare (Bowler et al. 1999:3f). Hazan (2003) för resonemanget att den folkvalda församlingen troligtvis är den viktigaste institutionen i en demokrati, vilket gör att det är nödvändigt att studera de centrala organen inom den institutionen – de politiska partierna. Då de mo-

derna representativa demokratierna har blivit partidemokratier gör det att den grundläggande förutsättningen för etableringen och överlevnaden av politiska styren är beroende av de politiska partiernas förmåga att kontrollera sina representanter för att skapa en sammanhängande ideologisk bild och fungera som en stabil grund för den politiska processen (Hazan 2003, Jensen 2000:210). Mer konkret innebär det att för att en partigrupp ska vidhålla ett kraftigt agerande på den parlamentariska arenan krävs det att partiets representanter har förmågan att forma en gemensam linje, partilinjen, och att de därefter bevarar lojaliteten gentemot densamma (Davidsson 2006:26). Hagevi (2000:151f) menar att sedan enkammarriksdagen införts i Sverige har politikerns normer, attityder och beteende blivit alltmer riktat mot partiet än tidigare.

Här har en tredje representationsprincip, *partiombudet*, tagit plats i forskningen och intar en position vid sidan av väljardelegaten och förtroendemannen. Partiombudet har ett bundet mandat, men det är bundet till partiet och inte till väljarna. Partiombudet är löskopplat från väljarna för att på valdagen vara redo för ansvarsutkrävande, här är det dock partiet som är agenter och inte politikern i fråga (Bäck 2000: 58f). Det finns dock en invändning som är svår att förklara med grund i den relativt kollektivistiska principen om partiombudet. Det är den ofta intensiva interna debatten över partiets nominering av kandidater (Esaiasson 2000:51). Om partiombuden endast agerar som partiets verktyg, varför är det då viktigt vilka individer som representerar partiet? Möller (2009:22) menar att det även i particentrerade system är viktigt vem partierna representeras av och att de politiska aktörerna har en möjlighet att påverka, för annars vore idén med demokratiska val relativt fåfäng om inte de kandidater som ställer upp i valen åtminstone åtnjuter ett litet inflytande. Sanne har i sin forskning noterat att partiombudsprincipen i vissa fall motiverats med att väljarna tagit ställning för partiprogrammet och accepterat det, och att det är på de grunderna som folkvalda ibland hävdar att de representerar både väljarna och partiet (Sanne 2001:131f). Här kan det dock inflikas att det kan vara olika i olika

frågor. I de fall det skulle röra sig om en fråga som partiet gått till val på eller skrivit in i sitt partiprogram är det tänkbart att de folkvalda här tenderar att följa partilinjen och menar att det är folkets vilja. I mindre frågor som inte är upptagna i partiprogrammet är det svårare att hävda att väljarna tagit ställning i frågan.

Att tala om partigruppens enighet för omedelbart uppmärksamhet till dess motsats – oenigheten, exempelvis en spridning av röstandet vid valeringar från ett politiskt parti. Uppmärksamhet bör då även riktas till politiska partier, inte som enade aktörer utan snarare som ett ramverk för de varierade uppsättningar av personer, som samtliga är eller kan vara, oberoende aktörer inom partiet (Olson 2003). Partiombudet tenderar att dominera i studier av europeiska parlament. Det betyder dock inte att det är tydliga gränser mellan representationsprinciperna och att det är enkelt att räkna bort de övriga principerna. Förtroendemannaprincipen är relevant även i particentrerade system, bland annat därför att ett politiskt parti inte alltid är en enad aktör, även om de ofta vill framstå som det. Partierna är även en arena för diskussion och det ger därför möjlighet för de individuella politikerna att delta i de interna diskussionerna för att på så vis påverka partiets linje i en fråga (Esaiasson 2000:51f).

Teorin om representationsprinciperna innehåller idealtypiska definitioner, studien har dock en kritisk utgångspunkt till de definitionerna då det kan finnas fler förklaringar till hur de folkvalda tolkar sitt mandat. Teorin tillhandahåller begrepp och utgångspunkter för att studera den demokratiska representationen och på så vis ger de klassiska definitionerna en grund att bygga vidare på. Då representationsprinciperna är idealtyper är det därför inte troligt att någon enskild individ helt och fullt kommer att matcha någon av representationsprinciperna eftersom teorin plockar isär konceptet representation som helhet (Pitkin 1967:38). Representationsprinciperna hjälper dock till att fånga utmärkande karakteristika hos olika politiker. I avsnitt 2.3 utvecklas ett analysverktyg där det tillförs fler förklarande faktorer som sedan ska testas mot studiens empiriska material.

2.2 Organisationskultur

Studiens syfte är att öka kunskapen om hur folkvalda på lokal nivå i Sverige tolkar sitt mandat i praktiken, speciellt med avseende på hur viktigt de anser det vara att följa partilinjen. Det är möjligt att organisationskultur är en förklarande faktor till detta. I det följande avsnittet kommer det därför den relevanta teoribildningen om organisationskultur att presenteras.

För att gå vidare in på ämnet organisationskultur är det nödvändigt att först belägga vad som avses med organisation. En organisation kan vara en arbetsplats men det kan även vara en social grupp. Det som är avgörande är att det är en medvetet sammansatt grupp som förenas av att deltagarna har gemensamma mål (Jacobsen & Thorsvik 2006:10). Det är därför möjligt att politikerna möter olika organisationskulturer på olika arenor såsom i kommunfullmäktige, i nämnderna och i partiernas fullmäktigegrupper. Edgar Schein (1991:247f) menar att organisationskultur, i dess mest grundläggande form, utgörs av det som är gemensamt inom en grupp. Om det inom en grupp inte finns konsensus, om det är konflikter eller om en grupp är tvetydig i relation till vissa saker, har gruppen per definition ingen kultur. Edgar Scheins definition av organisationskultur lyder:

"The culture of a group can now be defined as a pattern of shared basic assumptions that was learned by a group as it solved its problems of external adaption and internal integration, that has worked well enough to be considered valid and, therefore, to be taught to new members as the correct way to perceive, think, and feel in relation to those problems." (Schein 2004:17)

Det Schein pekar ut som organisationskultur utmärks av ett par element. Dels identifierar han att det rör sig om en grupp eller ett kollektiv och att de delar vad han benämner som grundläggande antaganden (eng. basic assumptions), det vill säga det som tas för givet eller betraktas som sanning. Ofta är individen inte medveten om hur kulturens grundläggande antaganden påverkar tänkandet och age-

randet. Vidare menar Schein att kultur är något som lärs ut till nya medlemmar av gruppen i en socialiseringsprocess och ger vägledning i hur besvärliga situationer, både inom organisationen och ut mot omvärlden, bör hanteras (Schein 2004:17-23). En socialiseringsprocess sker när en person lär sig det korrekta sättet att agera för att på så vis bli antagen och erkänd som medlem av en grupp eller organisation (Pascale 1985). Genom socialisering lärs kulturen ut till nya medlemmar som det korrekta sättet att tänka, känna och förstå i förhållande till de problem som organisationen stöter på (Schein 2004:17-23). Om socialiseringsprocessen lyckas kommer individen att agera i organisationens intresse (Jacobsen & Thorsvik 2006:153).

I citatet ovan lyfter Schein fram att kulturen endast upprätthålls så länge som den betraktas som giltig. Då organisationens kultur ständigt möter omvärlden och därmed även prövas gentemot densamma är det troligt att de grundläggande antagandena kommer att ändras om de visar sig vara falska. När lösningen på ett problem prövas mot verkligheten och fungerar upprepade gånger blir den ansedd som giltig och som det föredragna sättet att agera eller tänka. Grundläggande antaganden, på det vis Schein definierar dem, är tagna för givna till den grad att det finns en ytterst liten variation inom gruppen om hur problem skall lösas och vilket agerande som anses korrekt. Den graden av konsensus inom gruppen är resultatet av upprepad framgång vid implementering av vissa åsikter och värderingar. Ett grundläggande antagande är så hårt hållet inom en grupp att medlemmarna inte kommer att se ett agerande baserat på andra premisser som möjligt. Exempelvis är det i ett kapitalistiskt land otänkbart att formge ett företag för att ständigt gå med förlust, och inom en partigrupp kan det vara omöjligt för medlemmarna att tänka sig att delta i en valrörelse och driva en kampanj där partiets alla brister lyfts fram och det beskrivs varför partiet inte bör få förnyat förtroende av väljarna. Grundläggande antaganden är således de underförstådda antaganden som vägleder beteendet, som beskriver för medlemmarna hur de ska uppfatta, tänka och känna kring saker (Schein 2004:30ff).

Schein menar att kultur som en uppsättning grundläggande antaganden hjälper gruppen tolka sin omvärld och definierar för medlemmar av gruppen vad som ska uppmärksammas, vad saker betyder, hur de ska reagera emotionellt på vad som pågår och vilket agerande som ska vidtas i olika situationer. Det mänskliga medvetandet behöver stabilitet, utmanande och ifrågasättande av de grundläggande antagandena skapar oro och försvarshållning. På så vis kan de delade grundläggande antagandena som utgör en del av gruppens kultur ses som en kognitiv försvarsmekanism som underlättar för gruppen att fortsätta fungera. Grundläggande antaganden är därför icke-diskutabla och är därmed svåra att förändra (Ibid:31ff). Snarare än att utsätta sitt medvetande för den stress och oro det skulle innebära att ifrågasätta de grundläggande antagandena, tenderar människor istället att vilja uppfatta händelser omkring sig som överensstämmande med antagandena (Ibid:34ff).

Medlemmar i varje ny grupp för med sig sitt egna kulturella lärande från tidigare grupper, från sin utbildning, och från deras socialisering i yrkeslivet. När nya grupper utvecklar sin egen delade historik kommer det att utvecklas modifierade eller helt nya antaganden för just den sociala enheten. Det är dessa nya antaganden som utgör kulturen hos den specifika gruppen (Ibid:35f). Det gör att för varje arena som ledamöterna vistas i, och en medvetet sammansatt grupp finns som förenas av att deltagarna har gemensamma mål (exempelvis kommunfullmäktige, nämnder etc.), kommer det att finnas en egen organisationskultur med en egen uppsättning grundläggande antaganden. Då organisationskultur påverkar individers tänkande och agerande, även då individerna inte är medvetna om det, är det givet att det är svårt att studera hur kulturen inom en grupp ser ut. I studien har organisationskulturen lyfts in som möjlig förklaringsfaktor till hur de folkvalda tolkar sitt mandat och det är möjligt att den tolkningen kan se olika ut på olika arenor. I avsnitt 2.3 nedan beskrivs det mer ingående hur teorin om organisationskultur skall tillämpas i studien.

2.3 Analysverktyg

I det följande avsnittet konstrueras ett analysverktyg bestående av ett antal antaganden som härleds från den teoretiska referensramen. Genom att testa om dessa antaganden stämmer eller ej kan slutsatser dras om vilka av de på förhand identifierade tänkbara förklaringarna som påverkar politikernas tolkning av mandatet.

2.3.1 Strukturer och aktörer

Den klassiska definitionen av partiombudet, som presenterades i avsnitt 2.1, ger intryck av att det finns klara och tydliga representationsstilar – antingen är en person partiombud eller inte. Då tidigare forskning pekat på en diskrepans, mellan folkvaldas normativa attityder till mandatet och hur de faktiskt praktiserar det, är en väg att gå bakom den paradox som funnits i tidigare forskning att öppna upp begreppet. Det är möjligt att de folkvalda ser sig som partiombud i olika grader och att det kan finnas fler förklaringar till deras tolkning av sitt mandat än de som teorin bygger på. Förklaringsfaktorerna skiljer sig åt beroende på om det är ett uttryck för ett rationellt agerande av en fri aktör eller som en individ under påverkan av strukturella faktorer, där organisationskulturen kan vara en sådan. Här kommer begreppen operationaliseras och studiens analysverktyg presenteras.

Det finns många strukturer vars formella och informella regler kan sägas påverka människors agerande, här lyfts *institutioner* och *organisationskultur* fram som möjliga förklarande faktorer. Inom den institutionella teorin anses individers preferenser formas av institutionerna i samhället och för att förstå individers agerande bör vi därför se till det institutionella sammanhanget. Det finns emellertid inte en allmängiltig definition av vad som räknas som institution, men Steinmo (2001) menar att det generellt kan sägas att hit hör de statliga och sociala institutioner som formar hur politiska aktörer definierar sina intressen och som strukturerar deras maktrelationer

till andra grupper. Den institutionella teorin menar att det finns regler som avgör hur en aktör i en viss situation kan och får agera (Steinmo 2001), vilket i det här fallet är regler kopplade till de kommunala politiska institutionerna. *Organisationskulturen* utgörs av de normer och värderingar som finns på ett omedvetet plan, dessa skapar ett gemensamt förhållningssätt inom organisationen och ut till omgivningen. Kulturen lärs ut till nya medlemmar i en socialiseringsprocess och ger vägledning i hur besvärliga situationer, både inom organisationen och ut mot omvärlden, bör hanteras. Det är därför möjligt att kulturen skapar normer och värderingar som vägleder ledamöterna i hur de bör agera vid åsiktskonflikter med sitt parti. Mot bakgrund av de strukturalistiska teorierna ovan har två antaganden formulerats som i analysen ska testas på det empiriska materialet, de presenteras nedan.

Det institutionella antagandet: Partilinjens roll är olika beroende på organ (partigrupp, nämnd, kommunfullmäktige).

- Synen på partilinjen varierar mellan institutionerna på samma sätt i båda kommunerna.

Det kulturella antagandet: I olika organisationer av samma typ kan olika kulturer bildas som påverkar partilinjen.

- Synen på partilinjen varierar mellan institutioner/organisationer av samma typ.

I motsats till det strukturalistiska tänkandet, som menar att människor påverkas av strukturer i samhället, finns aktörsteoretiker som framhåller en föreställning om fria individers rationalitet. Teoribildningen utgår i mångt och mycket från tanken att aktörer rangordnar sina preferenser och förutsätter att aktörerna vill maximera sin nytta (Rundqvist 1998:34ff). Det finns olika sätt att tolka rationella handlingar och det lyfts här fram två sätt. Där den ena är att se det som uttryck för en tillämpning av en tydligt normativ *ideologi*, där en politiker väljer att agera som partiombud för att denne anser att det

är ett principiellt riktigt agerande. Ett annat sätt är att om aktören ses som nyttomaximerande kan handlingar tolkas som uttryck för *strategier* att hantera situationer eller krav för att på så sätt nå olika mål. Enligt det strategiska tänkandet antas aktörer kunna bedöma vilka konsekvenser ett agerande får och att ett handlande väljs baserat på detta (Downs 1957:7f). Det finns ett par faktorer som enligt det strategiska tänkandet kan påverka valet av representationsprincip på så vis att det sätter extra press på ledamöterna att följa partilinjen, exempelvis ett partis ställning som majoritetsparti, majoritetens storlek, hierarkisk position, anciennitet etc. Analytiskt blir skillnaden mellan *ideologi* och *strategi* att en politiker kan välja att agera som partiombud antingen av principiell övertygelse eller som följd av en strategi där denne blir bestraffad eller belönad beroende på sitt agerande och då väljer agerande utifrån detta. Mot bakgrund av de aktörsteoretiska begreppen ovan har två antaganden utformats som i analysen ska testas på det empiriska materialet, de presenteras nedan.

Det strategiska antagandet: Individer följer partilinjen oftare där kostnaden för att bryta är högre, till exempel i vissa frågor, när majoriteten i kommunfullmäktige hotas, i majoritetsställning.

- Partilinjen är som svagast där konsekvensen av brottet är som minst.

Det ideologiska antagandet: Individer följer partilinjen i högre grad om de är partiombud snarare än om de är förtroendemän och väljardelegater.

- Folkvalda som identifierar sig med representationsrollen partiombud håller hårdare på partilinjen än förtroendemän och väljardelegater.

Utifrån de begrepp och resonemang som presenterats i kapitlet kan det vara möjligt att valet av representationsprincip inte är statiskt. Det medför att en politiker skulle kunna se sig som mer eller mindre

knuten till sin partigrupp i olika situationer eller på olika arenor. Således kan partiombudet som representationsprincip gå i en gradskala mellan öppet och stängt. Där stängt innebär att det är hårt bundet till partiet och ingen avviker, motsatt innebär öppet att det är möjligt att avvika i vissa situationer eller under vissa omständigheter etc. Det hypotetiskt-deduktiva verktyg som här presenterats kräver en matchande komparativ forskningsdesign. För att komma närmare hur de kausala mekanismerna verkar är det nödvändigt att även använda en kvalitativt tolkande ansats där de folkvaldas berättelser är i centrum. Det ger därmed möjlighet att finna andra eventuella förklaringar som kan vidareutveckla teorin.

3 Studiens genomförande

I det följande kapitlet kommer det redogöras för hur de metodologiska vägvalen lösts. I slutet av kapitlet redogörs även för hur det empiriska materialet bearbetats, hur analysen skapats och vilka grunder som gäller för studiens slutsatser.

3.1 Studiens design

Studiens syfte är att öka kunskapen om hur folkvalda på lokal nivå i Sverige tolkar sitt mandat i praktiken, speciellt med avseende på hur viktigt de anser det vara att följa partilinjen. För att uppfylla detta har en fallstudiedesign valts då den är väl lämpad för att reda ut hur- och varför-frågor för att komma närmare kärnan av sociala fenomen. För att förstå partiernas roll och skapa en bredare grund för studiens slutsatser är det rimligt att inte begränsa studien till ett parti och en kommun, utan studien är komparativ och avser att jämföra två partier och två kommuner. Då en komparativ fallstudie utgör ett hårdare test av teorierna kommer studien därför ha större möjlighet att bidra till att specificera vilka perspektiv som tillför respektive inte tillför något till teoribildningen (de Vaus 2001:226ff). Inom ramarna för studien kommer två kommuner av jämförbar storlek med diversifierande tradition av politiskt styre jämföras; en kommun med tradition av vänsterstyre och en kommun med tradition av borgerligt styre. Genom att genomföra studien på lokal nivå ges det ökade möjligheter att se hur valet av representationsprincip påverkas av tillhörighet till majoriteten respektive oppositionen eftersom det där finns varierande uppsättningar av politiska regimer (Gilljam et al. 2010). Genom att konstanthålla kommunernas storlek sorteras kommunstorlekens möjliga påverkan på politikernas tolkning och tillämpning av sitt mandat bort. Det har därför varit möjligt att lyfta fram andra möjliga förklaringar genom att ha en spridning av andra

faktorer såsom tillhörighet till majoriteten respektive oppositionen, hierarkisk position etc. vilka tidigare forskning har visat påverkar de folkvaldas val av representationsprincip (Gilljam et al. 2010). För att studera den hierarkiska positionens påverkan har tre politiker från respektive partigrupp intervjuats som var och en representerar en hierarkisk position; en ledande politiker, en mellanpolitiker samt en lägre alternativt nyvald politiker och analysen baseras på dessa tolv samtalsintervjuer. Respondenterna har valts ut genom ett strategiskt urval vilket ökar möjligheten att generalisera studiens slutsatser (de Vaus 2001:237ff). De i uppsatsen presenterade teorierna och begreppen har varit styrande i valet av vilket material som ska samlas in och även hur det materialet i sin tur bör tolkas. Studien är designad för att besvara dess frågeställningar då vissa perspektiv sorteras bort genom att konstanthållas och istället lyfts andra möjliga förklaringar fram. Designen illustreras i figur 1 som presenteras nedan.

Figur 1. Studiens design

Kommun 1						Kommun 2					
Kommunfullmäktige						Kommunfullmäktige					
Nämnd						Nämnd					
(S)			(M)			(S)			(M)		
L	M	Lp	L	M	Lp	L	M	Lp	L	M	Lp

Not. Förkortningar: L: Ledande politiker, M: Mellanpolitiker, Lp: Lägre politiker

I studien studeras individers partiloyalitet, men det är genom den komparativa designen möjligt att jämföra grupper av individer och belägga systematiska skillnader. Genom designen kan på så vis utfallen jämföras och därmed ökas möjligheterna att analysera vad som är institutionell, kulturell, strategisk eller ideologisk påverkan på ledamöternas resonemang och argument. Genom att bredda det empiriska underlaget minskas även risken för osystematiska och slumpmässiga fel.

Studien syftar till att fylla en kunskapslucka, vilket till del utgörs av att reda ut om organisationskulturen påverkar ledamöter hur

ledamöter tolkar sitt mandat samt varför det finns en diskrepans mellan hur ledamöter normativt anser att en ledamot bör agera vid en åsiktskonflikt med partiet och hur de själva faktiskt agerar. För att bidra med förståelse till den kunskap som samlats vid tidigare enkätstudier, är samtalsintervjuer en lämplig väg att gå då kultur är ett mångfacetterat begrepp som enkäter kan ha svårt att fånga. Då samtalsintervjuer till stor del handlar om respondenternas egna tankar, resonemang och uppfattningar skapar det möjligheter att utifrån studiens empiriska material se nya mönster som bidrar till problemområdet och på så vis utvecklar detta teoretiskt. Detta sammantaget ger studien goda möjligheter att tillföra nya perspektiv på problemet. I det följande avsnittet följer en mer ingående beskrivning av urvalet och metoden.

3.2 Urval

I det följande avsnittet presenteras hur urvalet av kommuner samt respondenter genomförts.

3.2.1 Val av kommuner

För att ha möjlighet att analysera vad som är strukturell påverkan ska studien genomföras i två kommuner. I valet av kommuner har tre specifika egenskaper hos kommunerna kontrollerats för;

1. Kommunerna ska vara av jämförbar storlek
2. Kommunerna ska ha differentierat politiskt styre
3. Kommunerna ska ha ett stabilt politiskt styre

Det första kriteriet garanterar att kommunerna har någorlunda jämförbar organisering samt jämförbara verksamhetsområden och genom att konstanthålla kommunernas storlek sorteras kommunstorleken möjliga påverkan bort. För att uppfylla det andra kriteriet har en kommun med historia av vänsterstyre och en kommun med en historia av borgerligt styre valts ut för studien, det kriteriet säkerstäl-

ler därmed att båda partierna studeras ur en ställning som majoritetsparti respektive ur en ställning som oppositionsparti. Det har varit viktigt då tidigare forskning har visat att en ställning som majoritetsparti tycks öka sannolikheten för politiker att välja partiombudet som representationsprincip och en ställning som opposition tycks minska denna sannolikhet (Gilljam et al. 2010). Då studieperioden varat över valet 2010 bidrar det tredje kriteriet till att det varit möjligt att förlita sig på att majoritets- och oppositionsförhållandena kvarstår i båda kommunerna även efter utgången av valet. Utifrån de kriterierna har valet av kommuner fallit på Trollhättans samt Kungsbackas kommuner. De är av någorlunda jämförbar storlek sedda till invånarantal, där Trollhättan har 54 873 invånare och Kungsbacka har 73 938 invånare.¹ Båda kommunerna har stabila politiska styren där Trollhättan har en lång tradition av Socialdemokratiskt styre och Kungsbacka har en lång tradition av borgerligt styre.

3.2.2 Val av respondenter

Studien har som det tidigare beskrivits avgränsats till att studera två partier, Socialdemokraterna samt Moderaterna. Dessa är intressanta då de har olika traditioner där Socialdemokraterna har en kollektivistisk tradition och Moderaterna har en individualistisk sådan. Att båda partierna är väletablerade och landets största partier samt att de i det senaste valet dessutom är näst intill jämstora på riksnivå gör det att det är vanligt att något utav dessa partier är tonsättande i kommunerna. De driver olika politik men det kan ändå tänkas att de i sin struktur och i sitt arbetssätt liknar varandra. Att lyfta in fler politiska partier hade gynnat studien och det är troligt att deras resonemang och agerande hade sett annorlunda ut. Studien har dock avgränsats till att studera Socialdemokraterna och Moderaterna utifrån en tidsaspekt då det inom uppsatsens tidsramar inte varit möj-

¹ Information om kommunernas invånarantal är hämtat från SCB:s befolkningsstatistik från 31 dec 2009

ligt att inkludera fler partier. Det här sammantaget gör de till ett naturligt val för studien och här har således mindre och inte lika etablerade partier sorterats bort. I de båda kommunerna har tre representanter från vardera av partierna valts ut. Ledamöterna har valts ut genom en grov indelning i tre grupper baserat på hierarkisk position;

1. Ledande politiker
2. Mellanpolitiker
3. Lägre alternativt nyvald politiker

Denna indelning har valts då tidigare forskning om representationsprinciperna, vilken beskrevs i uppsatsens första kapitel, har indikerat att det finns en skillnad i val av representationsprincip beroende på hierarkisk position och anciennitet inom partiet. Forskningen har då pekat på att partiombudet blir mer sannolikt ju högre hierarkisk position individer innehar och ju längre de varit aktiva inom politiken (Gilljam et al. 2010:53ff). Kategoriseringen gör det därmed möjligt att jämföra hur ledamöterna tolkar sitt mandat beroende på hierarkisk position. Vidare är det möjligt att hierarkisk position är sammankopplat med organisationskulturen, för att nå högre hierarkiska positioner krävs det ofta ett längre engagemang inom partiet, det är då tänkbart att de som når de positionerna har gått igenom en socialiseringsprocess under vägens gång.

Ett huvudkriterium för urvalet, oavsett vilken kategori ledamöterna delats in i, har varit att de idag innehar ett uppdrag. Det har varit en anledning till att även respondenter som är nya på sina positioner valts ut. Deras kortare erfarenhet är inte endast en brist, utan det gör även studien något mer representativ då det i varje svensk kommunfullmäktige finns såväl ledamöter som är gamla trojänare till partierna som det finns nyvalda och allt däremellan. Indelningen har varit ett underlag för att skapa en spridning av ledamöternas erfarenheter för att på så vis även kontrollera för att deras svar inte liknar varandras på grund av att de som grupp är för homogena. Vidare skapar det även möjligheter att jämföra respondenternas svar med övriga respondenter inom samma kategori, och på så vis även

se hur deras svar liknar respektive skiljer sig åt. Ambitionen med att använda ett strategiskt urval för studien är att skapa en stabil grund för studiens slutsatser och för möjligheterna att generalisera (Esaiasson et al. 2007:175ff).

Som representanter för ledande politiker har personer som har höga hierarkiska poster inom kommunfullmäktige eller kommunstyrelsen valts ut, exempelvis ordförande i kommunstyrelsen eller ledare för oppositionspartiet. Valet har därmed fallit på den inom vardera partiet som haft den högsta politiska posten i kommunen och i det fall den personen inte varit tillgänglig för en intervju har andra, för urvalet, intressanta personer kontaktats. Det inträffade endast vid ett tillfälle och då föll valet av respondent på den andre vice ordföranden för kommunfullmäktige istället för på kommunalrådet. En post som andre vice ordförande för fullmäktige är emellertid en tillräckligt hög post för att kunna definieras som en ledande politiker.

Som mellanpolitiker har personer som suttit i kommunfullmäktige under förra mandatperioden och som även ställt upp och blivit framröstade i valet 2010 valts ut. Det kriteriet har valts för att säkerställa att de har erfarenhet av arbetet i såväl partiet som i kommunfullmäktige. Här har personer med andra politiska uppdrag utöver kommunfullmäktige valts ut, och det har eftersökts att de uppdragen varit på en ordförandepost i en nämnd eller motsvarande. Att de har uppdrag utöver kommunfullmäktige har varit ett lämpligt verktyg för att särskilja mellanpolitikern från den lägre politikern. Ju fler poster en person anförtros desto högre position inom partiet kan denne tänkas ha. Posterna ska emellertid inte ha varit så pass tunga att de övergår från mellanpolitiker till ledande politiker, vilket ständigt varit en avvägning.

I valet av de lägre politikerna har sådana personer som har inga eller mindre krävande uppdrag utöver kommunfullmäktige valts ut. Här har helst personer som suttit i kommunfullmäktige under förra mandatperioden samt blivit framröstade i årets val valts ut. Med tillägg för de övriga urvalskriterier har det dock inte varit möjligt att hålla det konsekvent genom hela studien. Därför även vissa som

efter valet 2010 är nya i kommunfullmäktige valts ut. Deras kortare erfarenhet är dock en fördel då det gör studien något mer representativ eftersom det i de flesta kommunfullmäktige i Sverige även finns nyvalda ledamöter. Deras resonemang och erfarenheter är därför lika intressanta som de ledamöterna med ett livslångt engagemang inom partiet.

Det har i den mån det varit möjligt kontrollerats för att de utvalda politikerna i de respektive kategorierna har någorlunda likvärdiga erfarenheter. Då alla människor är individer och ingen har exakt jämförbara erfarenheter är indelningen relativt grov. Det finns inga entydiga gränser mellan kategorierna och det är möjligt att respondenterna i fråga inte alltid skulle instämma i kategoriseringen. Denna har ändå varit hjälpsam i arbetet för att skapa en så god spridning som möjligt av respondenternas erfarenheter.

Utöver indelningarna av den politiska erfarenheten har det även strävats efter en god spridning av ålder, kön och etnisk bakgrund. Av respondenterna har det, så långt det varit möjligt, strävats efter att ungefär hälften ska vara kvinnor och hälften män. Studien syftar inte till att studera hur könstillhörighet påverkar valet av representationsprincip, men i bearbetningen av materialet kommer en medvetenhet hållas om dess möjliga påverkan. Ålder har det i den mån det varit möjligt skapats en god spridning av. Det är dock ingen nyhet att det bland de folkvalda finns en överrepresentation av medelålders respektive äldre personer och svenskar. Det har även avspeglats i studien då yngre men även utlandsfödda varit en bristvara i kommunfullmäktige. I de fall det varit möjligt har även de som är yngre samt utlandsfödda valts ut för studien. Då studien inte syftar till att studera skillnader i tolkning av det politiska mandat beroende på ålder eller etnicitet, är det inte troligt att snedfördelningen av äldre och svenskar påverkar tillförlitligheten i resultatet. Fördelningen i studien har snarare blivit en reflektion av hur det ofta ser ut i kommunfullmäktige vilket på så vis gjort studien mer representativ. I studien har det vidare även säkerställts att ett par personer som är

personvalda finns representerade för att även därigenom säkerställa en god spridning av respondenternas bakgrunder.

3.2.3 Anonymisering – en avvägning

Samtliga respondenter har blivit tillfrågade om de önskar vara anonyma i studien och de flesta har godkänt att deras namn presenteras i studien. En av respondenterna önskade vara anonymiserad och kommer därför inte att presenteras vid namn i studien, tillåtelse har emellertid givits om att utge viss information om denne. Det är möjligt att det finns en risk i att inte anonymisera samtliga respondenter då det kan skapa intervjuareffekter på så vis att respondenterna kan ha känt sig mindre fria att uttrycka sig fritt, men den risken ska samtidigt inte överdrivas. När respondenterna blivit tillfrågade om de önskar anonymitet har de som avböjt anonymisering svarat att de är offentliga personer och inte behöver anonymitet då de anser att det hör till deras uppgift att tala öppet om sin representation och processerna inom partiet. Att inte anonymisera samtliga respondenter innebär vidare att respondenternas egenskaper öppnare kan redovisas, vilket även gör det möjligt att uttala sig vidare om studiens relevans, resultat och generaliserbarhet. Därför övervinns det positiva det negativa och studien vinner på att inte anonymisera mer än nödvändigt. Respondenternas namn har presenterats i uppsatsen, men det är inte deras namn i sig som är intressanta för studiens resultat, utan snarare de egenskaper de sammankopplas med såsom kommun- och partitillhörighet, hierarkisk position etc. Ledamöterna omnämns med namn endast en gång i studien och det är i tabell 1 samt i tabell 2 nedan, därefter kommer de endast att hänvisas till som innehavare av exempelvis en viss position eller annan, för studien, relevant egenskap.

3.2.4 Respondenter

I tabell 1 och tabell 2 nedan har de utvalda respondenterna sammanställts. Under respektive respondents namn finns information om denne samlad i punktform. Då kommunpolitiker ofta är relativt

okända för allmänheten har det i flera fall varit problematiskt att på förhand finna information om deras uppdrag utanför kommunfullmäktige, men ibland även i kommunfullmäktige. För att säkerställa att informationen om vardera respondenten var korrekt tillfrågades var och en under intervjuerna om vilka uppdrag de hade. Det ledde till att det i vissa fall varit nödvändigt att korrigera urvalet och flytta respondenter från en kategorisering till en annan. Det här ökar dock studiens tillförlitlighet då uppgifterna kontrollerades och urvalet var öppet för att, om nödvändigt, korrigeras.

Tabell 1. Kommun 1, Trollhättan

	Socialdemokraterna	Moderaterna
Ledande politiker	Paul Åkerlund <ul style="list-style-type: none"> - 50 år - Kommunstyrelsens ordförande - Bilbyggare - Personvald 	Peter Eriksson <ul style="list-style-type: none"> - 35 år - Oppositionsråd - Företagare - Student - Personvald
Mellan-politiker	Ann Christine Tornebejer Torslid <ul style="list-style-type: none"> - 64 år - Ordf. miljönämnden - Ledamot valnämnden - Sekreterare i S-fullmäktigegrupp - Barnskötare 	Marie-Louise Coon <ul style="list-style-type: none"> - 48 år - Ledamot omsorgsnämnden - Vice ordförande partistytelsen Moderaterna Trollhättan - Lärare
Lägre alternativt nyvald politiker	Mussa Selim <ul style="list-style-type: none"> - 32 år - Ledamot i kultur- och fritidsnämnden - Ersättare omsorgsnämnden - Sjuksköterska - Student 	Anonym respondent <ul style="list-style-type: none"> - Ca 30 år - Ledamot i ett vårdinriktat utskott - Ersättare i en vårdinriktad nämnd - Sjuksköterska - Nyvald - Personvald

Not. Informationen om respondenterna är dels hämtade från Trollhättans kommuns hemsida samt från respondenterna själva under intervjuerna.

Tabell 2. Kommun 2, Kungsbacka

	Socialdemokraterna	Moderaterna
Ledande politiker	Maj-Britt Rane Andersson - 70 år - 2:e vice ordf. kommunfullmäktige - 2:e vice ordf. nämnden för förskola & grundskola - Ledamot kommunstyrelsen - Bl.a. Ordförande S-kvinnor Kungsbacka - Socionom - Personvald	Per Ödman - 63 år - Kommunstyrelsens ordförande - Universitetslärare, Göteborgs Universitet
Mellan-politiker	Johan Tolinsson - 46 år - Vice ordf. nämnden för teknik - Facklig ledare inom (S) Kungsbacka - Brevbärare	Michael Cassaras - 49 år - Ordf. nämnden för miljö & hälsoskydd - Företagare
Lägre alternativt nyvald politiker	Elisabeth Lyckevall - 57 år - Ledamot i nämnden för fritid - Kassör S-kvinnor Kungsbacka - Undersköterska	Philip Littorin - 23 år - Nyvald - Idrottslärare

Not. Informationen om respondenterna är dels hämtade från Kungsbacka kommuns hemsida samt från respondenterna själva under intervjuerna.

3.3 Intervjumetodik

Intervjuerna har haft en halvstrukturerad intervjuform med en kombination av fasta och öppna frågor. Områden och teman som varit intressanta för studien har valts ut och sedan har svarspersonerna fått ge sin syn på dem. Det har skapat möjligheter att uppskatta vilken betydelse svarspersonerna tillmätte området och temat. Vidare gjorde det möjligt att uppskatta såväl kvantiteten som kvaliteten på fenomenen, det vill säga i vilken utsträckning och på vilket vis aktörer och strukturer visade sig på olika arenor (Lantz 1993:21). Frågorna och temana var utvalda på förhand men intervjuerna behöll samtidigt en viss flexibilitet för att därmed undvika att låsa studien vid frågeställningar som i efterhand kunde visa sig vara irrelevanta och därmed riskera att missa, för studien, intressanta områden. Samtliga intervjuer har utgått från samma intervjuguide, denna har dock inte slaviskt följts utan har andra spår kommit upp under intervjuerna har utrymme funnits för att följt upp de spåren. Här blir tillvägagångssättet med öppna frågor dessvärre förenat med nackdelar för studien. Om frågorna varit slutna hade analysenheterna varit direkt jämförbara med varandra (Holme & Solvang 1995:89). Om en grupp respondenter från en partigrupp tillmäter ett område stor relevans och en annan grupp inte tar upp ämnet innebär det inte nödvändigtvis att den senare gruppen inte anser området vara relevant. Det empiriska materialet har därmed en risk att inte vara heltäckande. Det som i studien motverkar detta är att intervjuerna varit förhållandevis långa, i snitt ca 50-60 min, vilket gett respondenterna utrymme att utveckla sina resonemang. Materialet kan inte vara heltäckande i verklig mening då det endast intervjuats ett begränsat urval från respektive partigrupp, men genom det här tillvägagångssättet finns dock goda möjligheter att få så gott som heltäckande material för studiens urval. Vidare har användandet av öppna frågor varit värdefullt då det berikat empirin eftersom en del av de svar som framkommit annars hade kunnat förbises. En förutsättning har dock varit att jag som intervjuare varit insatt i teorierna och problemområdet

för att därigenom få en fingertoppskänsla för vilka spår som är intressanta att följa upp.

En frågeundersökning hade gjort det möjligt att få fram ett större antal personers syn på representationsprinciper. Nackdelen med enkäter hade emellertid varit att det här är ett komplicerat område som gör att en enkät, i och med dess bristande flexibilitet, dels riskerar att missa intressanta frågeställningar men enkäten kan även bli för lång då det kan krävas många frågor för att lyfta fram det som eftersöks (Esaiasson et al. 2007:261). Vid en enkätundersökning är det svårare att kontrollera svarssituationen och då kan det uppstå reliabilitetsproblem om respondenten missförstår frågan och lämnar ett felaktigt svar (Ibid:67). Då representationsprinciper och hur ledamöter agerar vid en åsiktskonflikt med sitt parti kan vara ett känsligt ämne finns det en risk att svarspersonen vid en intervju anpassar sina svar efter situationen och lämnar svar som framstår som politiskt korrekta men dock inte överensstämmer helt med det verkliga agerandet. Det positiva med enkäter i det här fallet hade således varit att svarspersonerna kan lämna sina svar i enskildhet och därmed är det möjligt att svaren blir ärligare än under en intervju (Ibid:262). Samtalsintervjuer har emellertid fördelen att det då finns möjlighet att ge svarspersonerna motfrågor och be dem utveckla sina svar och resonemang (Ibid:279).

3.3.1 Intervjuguide

Som det tidigare beskrivits har intervjuerna baserats på öppna frågor och de har snarare tagit formen av ett samtal än en utfrågning. Intervjufrågorna har härletts från studiens teoretiska referensram. Frågorna har varit uppdelade i tre teman; *bakgrund och politisk karriär, det politiska livet i kommunen och i partiet samt representationsrollen*. I det första temat har informationen som samlats in på förhand verifierats och byggts på med mer information om deras politiska engagemang. I det andra temat har det eftersökts att få en bild av hur kulturen inom partigruppen samt i kommunen i stort ser ut och hur de tror

det kan ha påverkat såväl partigruppen som deras eget politiska arbete. Det tredje temat har varit det ägnats mest tid åt och det har här fokuserat på hur respondenterna ser på representantroll, vilka de ser som sina väljare samt hur de resonerar kring åsiktskonflikter med det egna partiet och om det kan se olika ut på olika arenor. Här har även representationsprincipfrågan på papper ställts på det vis tidigare enkätundersökningar om representationsprinciperna ställt den; Om det vid behandlingen av viktiga principfrågor i kommunfullmäktige uppstår en konflikt mellan en ledamots uppfattning och partiets fullmäktigegrupps eller väljarnas uppfattning, hur anser du att ledamoten i så fall bör rösta? Respondenten har givits tre alternativ; rösta enligt *egen* uppfattning, rösta enligt *partigruppens* uppfattning eller rösta enligt *väljarnas* uppfattning. Därefter har respondenterna fått möjlighet att utveckla sina tankar och sitt resonemang kring frågan. De har här även tillfrågats om vad de tror orsakat den diskrepans som tidigare forskning funnit mellan ledamöters normativa svar på frågan och deras faktiska agerande vid åsiktskonflikter med sitt parti.

Under intervjuerna har jag avhållit mig från att frågorna blir ledande utan det har varit önskvärt att respondenten själv ska komma in på ämnet och på egen hand problematisera kring det. För att uppmuntra respondenterna att utveckla sina resonemang och berätta om sina erfarenheter följdes, vid behov, de tematiska frågorna upp med deskriptiva frågor såsom; på vilket sätt visade det sig? Kan du ge något exempel? Har det haft några fördelar/nackdelar? etc. (Esaiasson et al. 2007:298). Vid ett par tillfällen har situationer uppstått då respondenten inte varit helt villig att svara på vissa frågor. Vilket inte behöver bero endast på ovilja utan även kan bero på att respondenten inte förstått frågan fullt ut, exempel har då getts för att illustrera och tydliggöra frågan. I vissa fall har respondenterna själva återkommit till ämnet senare under intervjun, till synes omedvetna om att frågor om det redan ställts. Det visar på att det är ett ämne som kan behöva lite tid för att fundera kring och då intervjuerna

varit relativt långa har utrymme funnits för att återkomma till vissa frågor.

3.3.2 Intervjusituationen

Den första kontakten med respondenterna har i huvudsak tagits via e-post, utom en som jag ringde då denne inte hade sin e-postadress registrerad hos kommunen. I samtliga fall har jag redovisat att jag är en student vid Göteborgs universitet som genomför en studie av kommunpolitiker och gett en kort beskrivning av studiens syfte. Avsikten med att endast kort beskriva studien har varit dels att flertalet endast ögnar igenom sin e-post och det har därför varit viktigt att inte vara alltför långgrandig innan jag kommer till poängen; att be om en intervju. Informationen om studien har även hållits tillbaka på för att respondenterna inte ska ha varit förberedda på vad som kommer tas upp under intervjun och för att därmed öka möjligheten att få så spontana och ärliga svar som möjligt.

Lokal för intervjuerna har skiftat, vissa har skett på offentliga platser såsom caféer och universitetslokaler och vissa intervjuer har ägt rum i respondentens kontor på dennes arbetsplats. Platsen för intervjun har respondenten själv fått välja för att det ska bli på platser där denne känner sig bekväm. Vid de intervjuer som skett på offentliga platser har vi suttit avsides från övriga besökare för att intervjun ska kunna ske ostört. Samtliga intervjuer har, efter samtycke, spelats in med en digital diktafon. Då jag varit ensam intervjuare har det varit till stor hjälp för att kunna återge citaten så exakt som möjligt men även för att minska missförstånd eftersom återgivelsen inte baseras enbart på mina minnesbilder och anteckningar från intervjun.

Då undersökningsområdet är ett relativt känsligt ämne är det således möjligt att ledamöterna önskat uttrycka socialt acceptabla åsikter kring det. En svårighet kan därför ha varit att ledamöterna vill uttrycka sin lojalitet mot partiet under intervjun och därmed varit obenägna att erkänna egna eller partirelaterade brister (Esaias-

son et al. 2007:312). Ett par av de intervjuade är vana vid exempelvis frågvisa journalister och har därmed till viss grad blivit intervju-tränade. Ingången att intervjun genomförs av en ung student, och inte exempelvis en härdat journalist eller meriterad professor, har varit avväpnande och på så vis varit till studiens fördel. Det kan ha gjort att flera ledamöter, om än inte alla, varit mer öppna att dela med sig av sina tankar och uppfattningar. Jag har även försökt att ge ett avslappnat intryck under intervjuerna för att på så vis bidra till en mer avslappnad stämning (Esaiasson et al. 2007:301f).

3.4 Underlag för analys och slutsatser

I den här avslutande delen av metodkapitlet beskrivs det hur det empiriska materialet tolkats, vilka grunder som gäller för studiens slutsatser samt vilka begränsningar som finns för slutsatsernas giltighet.

Efter intervjuernas genomförande har de i ett första skede transkriberats i sin helhet för att underlätta analys. Arbetet med att skapa underlag för analysen har bestått i att inledningsvis läsa samtliga intervjuer ett par gånger. Då intervjuerna innehållit en hög grad av flexibilitet har det medfört att de haft en låg grad av standardisering. Vid bearbetningen har materialet därför omstrukturerats utefter de politiska organ som finns inom kommunpolitiken. Det har gjort både liknelser och avvikelser tydliga och på så vis underlättat analysen. För att därefter skapa ett underlag för analys har de resonemang och argument som respektive respondent uttryckt även samlats i en tabell och där det angetts vilka ledamöter som omfattats av vilka argument. Tabellen har följt det analysverktyg som det redogjordes för i avsnitt 2.3.1. Med detta tillvägagångssätt har en översikt skapats av dels vilka resonemang och argument som framkommit och dels vilka respondenter som omfattats av dem. Analysen bygger på huruvida det finns en skillnad i partiloyalitet mellan olika grupper av politiker, och i analysen jämförs grupper av individer för att på så vis belägga systematiska skillnader. Att genom denna typ av jämförelser dra

slutsatser om huruvida det ideologiska antagandet har stöd är emellertid svårare då detta skulle kunna sammanfalla med vad som institutionen, kulturen och strategin kräver. Det som emellertid där bidragit som ett underlag för diskussion om principfasthetens påverkan är den enkätfråga om representationsprinciper som respondenterna fått besvara i intervjuerna. Jämförelserna kompletteras därefter med politikernas egna berättelser, argument och resonemang till varför de agerar som de gör. Vid återgivningen av citat i studien har det korrigerats för grammatiska fel och talspråk har med viss försiktighet ändrats till skriftspråk.

Studien har avgränsats till att studera två stora och etablerade partier på lokal nivå i två mellanstora kommuner i samma del av landet, vilket gör att slutsatsernas giltighet inte kan sträcka sig utanför det ramverket. Det finns därför ingen möjlighet för slutsatserna att vara giltiga även för andra politiska partier eller att uttala sig om kommunstorlekens påverkan. Då det är en komparativ fallstudie med strategiskt urval ökar det slutsatsernas giltighet för det som finns innanför studiens ramverk; de stora etablerade partierna på lokal nivå.

4 Empiri – tolkning och tillämpning av det politiska mandatet

I det följande avsnittet redovisas resultaten från de 12 genomförda samtalsintervjuerna under studiens gång. Kapitlet eftersträvar att ge läsaren en överblick av det insamlade empiriska materialet för att underlätta övergången till studiens förklarande ansatser.

4.1 Presentation av det empiriska materialet

Det empiriska materialet har i huvudsak strukturerats utefter de politiska organen inom kommunerna. Det är således indelat i tre delar som följer dessa samt en fjärde del där respondenterna fått ge sin syn på den diskrepans som tidigare forskning om representationsprinciperna funnit. Presentationen av empirin är således indelad på följande vis:

1. Arbetet inom partigruppen
2. Arbetet i nämnderna
3. Arbetet i kommunfullmäktige
4. Diskrepansen mellan normativa attityder och praktiskt agerande

Under dessa teman har de resonemang och beskrivningar samlats som berör varje tema för att på så vis underlätta analysen. Avsnitt 4.2 är i sin tur uppdelat i två avsnitt där den första behandlar de partiinternas diskussionerna och den senare berör partigruppens beslutsfattande. Indelningen föll sig naturligt då det var den uppdelning som respondenterna själva gjorde under intervjuerna. I avsnitt 4.3 presenteras de resonemang respondenterna framfört som är kopplade till arbetet i nämnderna. Avsnitt 4.4 är uppdelat i tre av-

snitt som samtliga berör hur ledamöterna agerar vid voteringar i kommunfullmäktige. I avsnitt 4.5 redogörs det för de reflektioner som framkommit under intervjuerna när respondenterna fått reflektera över varför så många ledamöter i enkäter svarar att de skulle följa sin egen eller väljarnas uppfattning när de i praktiken följer partigruppens. Efter varje avsnitt följer en kort sammanfattning för att tydliggöra systematiken i det empiriska materialet.

4.2 Arbetet inom partigruppen

I intervjuerna har samtliga respondenter fått ge sin syn på hur processen inom partigruppen ser ut och de gav relativt likartade svar oavsett partigrupp. Därför kommer svaren från de olika partigrupperna i det här avsnittet att vävas ihop.

4.2.1 Partiinterna diskussioner

Det framkom i intervjuerna att det finns institutionella skillnader mellan partigruppernas gruppmöten, där den moderata partigruppen i Kungsbacka har gruppmöten som är öppna för allmänheten medan övriga partigrupper har stängda möten. Vidare håller samtliga partigrupper förberedande gruppmöten inför sammanträden, i såväl kommunfullmäktige som i nämnder. När de går igenom dagordningen på det kommande sammanträdet diskuterar ledamöterna hur gruppen ska ställa sig i de olika frågorna. Här har samtliga respondenter framhållit att ledamöterna i det här skedet luftar sina åsikter och diskussionerna inom gruppen karaktäriseras av att vara "livliga" och uttrycket "högt i tak" används frekvent för att beskriva klimatet vid gruppens interna diskussioner. Den ledande politikern för Socialdemokraterna i Trollhättan ger här en sådan beskrivning:

"Vi har den traditionen här i staden att vi kan ha jävligt högt i tak i partigruppens diskussioner."

Även den moderata partigruppen i Kungsbacka beskrivs på ett liknande vis, även om det framkommer att inte alla diskuterar högljutt, mellanpolitikern berättar:

”Det är öppet och högt i tak, väldigt många olika människotyper. Många säger inte ett ljud, men de kan man prata med vid kaffet eller någonting istället. Sen finns det de som aldrig kan vara tysta. Många gånger har man önskat det, men det är en öppen och bra partigrupp i Kungsbacka, det har vi definitivt.”

Respondenten berättar att han upplever att även om inte alla deltar i diskussionen vid gruppmötena får alla komma till tals och deras synpunkter förs då fram på andra vis. Flera uttrycker att de anser att det hör till ett demokratiskt arbetssätt att ha högt i tak och därmed även möjligheten att framföra sina åsikter och argument oavsett om de övriga i gruppen instämmer eller ej. Mellanpolitikern för Moderaterna i Trollhättan berättar:

”Om nu min partigrupp tycker en sak och jag tycker att det är toltokigt, då ska jag inte sitta tyst vid gruppen. Utan då tar man upp det och säger ’Hallå, hur tänker ni här?’ då driver man sin fråga och då tar man upp sin åsikt. Det är det jag menar, där har vi högt i tak. Det kan vara högljutt, men det är viktigt. För om vi inte vågar göra det på våra gruppmöten, när ska vi då göra det?”

Respondenten menar att hon anser att det är viktigt att ledamöterna diskuterar och tar upp sina åsikter för att det är på det viset hon anser att de kan driva sina frågor. Vidare menar den lägre politikern för Socialdemokraterna i Trollhättan att det faktum att de har högt i tak vid partigruppens diskussioner stärker partisammanhållningen:

”Har man högt i tak i en organisation så blir man stärkt utav det. För alla får komma till tals och alla får säga sitt. Det är så det ska vara tycker jag.”

Att alla inom gruppen har möjlighet att uttrycka sina åsikter menar han är en viktig del av att hålla ihop gruppen. Mellanpolitikern för

Moderaterna i Trollhättan berättar att kommunikationen inom partigruppen gör arbetet demokratiskt:

”Man tar inte egna beslut utan man hör efter ’Är det okej att göra så här? Är det någon annan som tycker något annorlunda?’ För gör man så enligt den mer demokratiska biten, att hela tiden ha en kommunikation, då gör man ingenting fel som gör att gruppen kan komma i obalans.”

Att ständigt kommunicera med sin grupp och att förankra sina beslut återkommer hos flera av respondenterna som en del i den demokratiska processen. Den ledande politikern för Socialdemokraterna i Kungsbacka menar att hon har stor frihet i sin grupp och har fått ett mandat för att driva vissa frågor, men att hon kommunicerar med gruppen när det är något som går utanför deras tidigare beslut:

”Är det någonting kontroversiellt då har jag ju en självbevarelsedrift, då går jag givetvis till min partigrupp och kommunstyrelsegrupp och säger ’Hur ska jag driva detta?’ om det är någonting som går lite utanför det som vi har beslutat om innan.”

Hon berättar att även om hon upplever att hon har en stor frihet ändå har en självbevarelsedrift på så vis att hon arbetar inom partiets ramar med att förankra de nya sakfrågor som kommer upp hos partigruppen.

Mellanpolitikern för Socialdemokraterna i Kungsbacka instämmer i att det inom partigruppen kan finnas skilda åsikter men berättar vidare att det inte visas utåt då de vill visa upp en enighet i parti-gruppens uppfattning. Respondenten menar vidare att det är ett måste för att skapa trovärdighet mot väljarna och ett förtroende mellan ledamöterna inom partiet. Respondenten berättar att han upplever att det är mycket kompromissande:

”Det är ett givande och tagande, men att ändå balansera sina åsikter. Det är en tuff resa och du får höra mycket skit. Man kräver mycket, att man ska förändra sig. Från att jag har den bakgrund som jag har, där jag vill värna om den lilla människan, man kanske får tumma lite-

grann på det för att få igenom någonting annat. Eller rätta in sig i ledet eller vad man ska säga. Ibland kan det vara klokt. Det är ju som att leva i ett förhållande, det är ett givande och tagande.”

Respondenten liknar här arbetet inom partigruppen vid givandet och tagandet inom ett förhållande där han ställer upp för gruppen i vissa frågor för att kunna få gruppens stöd i andra frågor. Att kompromissa är något som flera respondenter uttrycker är en del av det interna arbetet inom partigruppen. Den lägre politikern för Socialdemokraterna i Trollhättan instämmer i att det handlar om att ge och ta, och han upplever det som att han har gett mer än han har fått. Vilket han menar att han inte har något problem med och han motiverar det på följande vis:

”Jag tycker att i partiet ska man försöka framföra sina åsikter och tankar. Sen röstar man och antingen tycker de som jag eller inte. [...] Men jag tycker samtidigt inte att man ska motarbeta det som partiet tyckt.”

Han uppger att det inom partiet är en demokratisk process där han har möjlighet att försöka övertyga de andra i partigruppen om sin ställning i en fråga och att han sedan respekterar majoritetens beslut. De skilda åsikterna uppges ofta ge upphov till diskussioner inom partigruppen och respondenterna menar att alla ämnen diskuteras fritt. Vissa respondenter framhåller dock att en del frågor inte diskuteras, den ledande politikern för Socialdemokraterna i Trollhättan berättar:

”Vissa saker är givna, exempelvis behöver vi inte diskutera att vi inte ska privatisera omsorgen. Det har vi bestämt från början. Det tar ju oppositionen däremot upp, så det kan bli en debatt om det, men vi står trygga i vad vi tycker.”

Han framhåller här att de frågor som rör partigruppens handlingsprogram inte diskuteras i samma utsträckning eftersom det sedan tidigare är bestämt hur de ska ställa sig i de frågorna. Ett par respondenter ger liknande beskrivningar om att det som är upptaget i handlingsprogrammet inte diskuteras på samma vis.

4.2.2 Partigruppen fattar beslut

Efter att partigruppen diskuterat de aktuella frågorna internt fattar partigruppen beslut om sin ställning i frågan. Inom partigruppen anser samtliga att de har möjlighet att påverka partiets ställningstagande, men att när majoriteten fattat ett beslut i en fråga följer gruppen det. Den ledande politikern för Socialdemokraterna i Trollhättan beskriver arbetssättet inom partigruppen på följande vis:

”Vi försöker att prata och argumentera på ett sakligt och korrekt sätt och sen är det väl såhär ibland att man får inse, och respektera, att 'Nej vi har inte samma uppfattning i detta'. Men vi brukar oftast, jag vill nästan säga alltid, ha samma uppfattning om att när gruppen har fattat ett beslut så gäller det. Det gäller mig också, det är inte alltid som jag tycker att det beslutet är det bästa, men nu har ju gruppen sagt det och då får det bli så.”

Han framhåller att efter att diskussionen inom partigruppen förts försöker de uppnå enighet och att de inom gruppen är överens om att när beslutet är fattat så följer dem det. Han berättar vidare att han anser att det skulle vara ”knepig” om inte människor, även inom samma parti, hade olika åsikter i vissa frågor men betonar vikten av att kunna prata ihop sig och komma till ett gemensamt beslut. Han berättar att även om han inte alltid instämmer i majoritetens beslut anser han att det är riktigt att följa beslutet. Hos Moderaterna i Trollhättan sker processen på ett liknande vis, här beskriver mellanpolitikern arbetet:

”Jag tycker illa om partipiska men vi försöker arbeta såhär i Moderaterna, att om vi har olika åsikter kring en fråga så har vi den diskussionen på våra gruppmöten. Det är där vi har högt i tak och tycker, tänker, vänder in och ut på allting och sen försöker vi komma fram till ett gemensamt beslut.”

Att diskussionerna ska utmynna i enighet i partigruppens ställningstagande uppger samtliga vara den naturliga utgången på diskussio-

nerna. Den lägre politikern för Moderaterna i Trollhättan ger sin syn på det:

”Jag tror att det är mer diskussion i början, sen blir alla mer och mer pålästa på frågan och då brukar det lösa sig till en enighet. [...] Det som eftersträvas är att man ska vara eniga och då kan det vara diskussioner tills man blir det.”

Respondenten framhåller i intervjun att det handlar om att de enskilda ledamöterna ska läsa sig in på ämnet och att när det väl skett uppnår gruppen oftast enighet. Denne har dock en kortare erfarenhet av arbetet i kommunfullmäktige och menar sig ha svårt att uttala sig om hur det ser ut i ett senare skede, men uppger sig ha uppfattat processen som sådan. Den ledande politiker för Moderaterna i Trollhättan menar att det är i arbetet inom partigruppen som ledamöterna har störst möjlighet att påverka partigruppens ställningstaganden:

”Man har möjlighet att påverka i arbetet i fullmäktigegruppen innan man tar beslut i frågorna, men det är ändå en demokratisk ordning i fullmäktigegruppen som måste följas.”

Han framhåller att det hör till demokratin att följa det beslut som partigruppen fattat gemensamt. Han uppger vidare att ju tidigare en ledamot i en beslutsprocess motsätter sig partigruppens uppfattning desto större chans har denne att påverka beslutet:

”Ju tidigare man lyfter sin åsikt desto större genomslagskraft har man. Och det är ju inte något negativt, då får man ju upp en annan syn på en fråga.”

Här menar han att det inte är negativt att framföra en avvikande åsikt vid partigruppens möten eftersom han anser att det ger ett nytt perspektiv på frågorna. Den ledande politikern för Moderaterna i Kungsbacka menar att kulturen i partigruppen är tillåtande, även om han uppger att samtliga ledamöter inte är nöjda med alla beslut har han uppfattningen att de flesta ställer upp på partigruppens beslut i slutändan:

”Kulturen i partigruppen är mycket tillåtande. Alla upplever det inte så, men jag tror att majoriteten utav partigruppen upplever att den är mycket tillåtande. Men det finns ju min demokrati och andras demokrati; Om jag har en idé, och alla andra är emot mig så är det inte demokrati. Men om min idé går igenom och vi har ett par stycken som är emot så är det demokrati. Det är sådant som man upplever, 'Men det är min åsikt och så länge inte min åsikt går igenom så är det inte bra'. [...] Men jag upplever att majoriteten både accepterar och ställer upp på de demokratiska besluten.”

Respondenten menar att det ibland kan finnas vissa som är missnöjda med besluten men att de har en demokratisk ordning inom partigruppen som han upplever att de flesta accepterar. Efter att partigruppen gått igenom dagordningen och diskuterat de aktuella sakfrågorna instämmer samtliga i att partigruppen fattar beslut om sin ställning i frågan.

4.2.3 Sammanfattning

Inom partigrupperna ser bilden av hur arbetet fungerar likartad ut mellan partigrupperna. Samtliga beskriver att de internt har ”högt i tak” och att diskussionerna är ”livliga”. Respondenterna uttrycker att det är tillåtet att framföra sina åsikter i alla ämnen oavsett om det finns meningsskiljaktigheter inom gruppen. Här är konsekvenserna av att gå emot partigruppens uppfattning små och flertalet respondenter uttrycker att de utnyttjar möjligheten att fritt framföra sina åsikter. Det framkommer vidare att de sakfrågor som är upptagna i partiets handlingsprogram inte diskuteras i samma utsträckning. Efter att partigruppen diskuterat de aktuella frågorna internt fattar partigruppen beslut om sin ställning i frågan. Inom partigruppen anser samtliga att de har möjlighet att påverka partiets ställningstagande, men att när majoriteten fattat ett beslut i en fråga följer gruppen det.

4.3 Arbetet i nämnderna

I det här avsnittet redogörs det för hur ledamöterna beskriver processen i nämndernas arbete. Då de flesta utav respondenterna arbetar i olika nämnder gör det att materialet här inte är heltäckande, det finns ändå resonemang som är intressanta för studien.

I intervjuerna framkom det vissa skillnader beroende på om nämndernas sammanträden var öppna för allmänheten eller ej. Den ledande politikern för Socialdemokraterna i Kungsbacka berättar om arbetet i deras nämnder:

"Att diskutera nämndsfrågor tror jag är mycket lättare än om det kommer upp någon spetsig fråga som ska avgöras i fullmäktige."

Respondenten berättar vidare att eftersom nämnderna inte är öppna gör det arbetet där mindre känsligt för personer, och partigrupper, eftersom det inte blir synligt utåt hur en fråga arbetats igenom eller vilka uttalanden som gjorts. Nämnderna i Trollhättan är däremot öppna vilket då skapar institutionella skillnader mellan arbetet i de två kommunernas nämnder. Den ledande politikern berättar vidare att hon, då nämnderna inte är öppna, brukar göra skriftliga reservationer och förslag:

"Det är därför jag gjort en åra i att skriva reservationer och skriva mer förslag, för att det ska synas att det finns en annan politik hos Socialdemokraterna."

Hon menar att hon gör detta för att den politik som partiet driver ska synas utåt. Hon berättar vidare att om hon anser att Moderaterna lägger fram ett förslag som hon anser vara bra kan hon framföra det eftersom hon vill arbeta för ett öppnare klimat mellan partierna med mer samarbeten. I nämnderna är det ett par respondenter som menar att det där eftersöks mer pragmatism och samförståndslösningar över parti- och blockgränser. Mellanpolitikern för Socialdemokraterna i Trollhättan berättar:

"I miljönämnden försöker vi så långt möjligt komma överens och få konsensus."

Hon uttrycker att de eftersöker samförståndslösningar över parti-gränserna, respondenten uttrycker vidare att det ett par gånger behandlats frågor i nämnden där vissa inte har följt partilinjen:

"I nämnden har vi haft olika åsikter och i en del frågor har man inte röstat som partiet, eller gruppen, vill. Till exempel har vi haft en fråga om höga ljudnivåer som vi har sagt att där finns det ju olika decibel-tal, och då vet jag att det är någon eller några som har röstat för att vi ska vara hårdare med decibelkravet än vad Socialstyrelsen rekommenderar. Men det har också varit okej. Det har inte varit någon som blivit sur på Sven eller Lisa att de har röstat så."

Respondenten berättar här att det i nämnden har varit tillfällen då ledamöter inte har röstat enligt partilinjen men att det då inte har uppstått några reaktioner på det från partigruppen. Hon säger som följer om skillnaden mellan vikten att hålla på partilinjen i nämnden och kommunfullmäktige:

"I nämnden är vi mer generösa tror jag. Jag vet inte varför det är så, det är någon kultur som vi har tror jag."

Respondenten uttrycker att hon upplever en skillnad mellan nämnden och fullmäktige på så vis att ledamöterna inte är lika knutna till partilinjen i nämnden. Hon menar vidare att hon inte kan uttala sig om huruvida det även förhåller sig så i övriga nämnder. Den ledande politikern för Moderaterna i Trollhättan upplever att deras möjligheter att nå ut med sin politik är större i nämnder och bolagsstyrelser än i kommunfullmäktige:

"I nämnder och styrelser så går det ganska bra faktiskt för där är det mer ett diskussionsbord eller vad man ska säga. Där är det inte bara statisk politik utan där är man ganska duktig på att hitta pragmatiska lösningar."

Det är således flera respondenter som menar på att arbetet i nämnder, i motsats till arbetet i kommunfullmäktige, är mer präglad av pragmatism och konsensuslösningar. Mellanpolitikern för Moderaterna i Kungsbacka, som är ordförande i nämnden för miljö- och hälsoskydd, för ett liknande resonemang, men menar att det beror på att det i hans nämnd inte handlar om politik i samma utsträckning:

”Det är sällan det är politik vid vårt bord i nämnden. [...] Men annars tycker jag att i nämnden, i de här principfrågorna, så har vi vår fokus på miljön.”

Han uttrycker att fokuset i deras arbete ligger på att jobba för det som är bäst för miljön, vilket han menar sällan är politik i samma utsträckning som i andra nämnder. Mellanpolitikern för Socialdemokraterna, som är vice ordförande för tekniska nämnden, resonerar på följande vis om möjligheterna att följa sin egen uppfattning i nämndens arbete:

”Det beror på om det är partipolitik och om frågor varit ute på partiremiss, för då får man hålla sig till det. Annars kan man sväva ut lite.”

Han uttrycker här att han anser att han har möjlighet att följa sin egen uppfattning i nämndens arbete såvida det inte är partipolitiska frågor eller om partigruppen fattat ett gemensamt beslut för hur de ska agera. Det uttrycks i intervjuerna att partigrupperna håller förberedande möten även inför nämnderna, vilket gör att det mesta som tas upp i nämnderna redan är förankrat hos partigruppen. Den lägre politikern för Moderaterna i Trollhättan berättar:

”Vi brukar ju samlas även innan nämnden och diskutera igenom i gruppen inför varje gång. Vi går igenom frågorna som är inför den gången, vad man kanske först diskuterat med sin (nämnds)grupp och sen diskuterar man vad vi moderater tycker.”

Respondenten uttrycker att ledamöterna från partigruppen som ingår i samma nämnd håller förgruppsmöten där de diskuterar dag-

ordningen och att de sedan diskuterar frågorna med hela parti-gruppen. På så vis förankras frågorna hos partigruppen innan nämndens sammanträden och partigruppen har då ofta redan fattat beslut om hur de ska ställa sig till olika frågor. Den lägre politikern för Socialdemokraterna i Trollhättan ger en liknande bild:

"Nämnden är en förberedande organisation inför kommunfullmäktige, redan där vet partiet var jag står och vad jag tycker."

Respondenten framhåller även att han inte upplever att det är någon skillnad mellan att driva partilinjen i nämnden mot att göra det i fullmäktige eftersom partigruppen redan gjort sitt ställningstagande innan nämndens sammanträden. Vissa respondenter menar att det i nämnderna ibland tas upp frågor som de inte har diskuterat inom partigruppen innan. Mellanpolitikern för Moderaterna i Trollhättan berättar:

"Jag har nog aldrig gått emot partiet i nämnden. Där pratar vi också om den här politiska grundtryggheten på något sätt, jag vet vår vision om äldre. De bitarna har man med sig. Någon gång har det varit någon bit man har varit lite osäker på och då går man tillbaka till sitt parti och diskuterar det där. För visst händer det att det kommer saker och ting där man känner 'Oj, vad vill jag här egentligen?' eller man vill säkert någonting, men man måste på något sätt se så att det följer någon linje. För jag menar, det går ju inte heller att ha politiker ute i nämnder som inte har någon form av politisk förankring i sitt parti, då blir det ingenting av det."

Hon menar att hon, i och med sitt långa engagemang inom partiet, har en grundtrygghet i partiets politiska värderingar vilket gör att hon oftast inte behöver förankra sina ställningstaganden i nämndens arbete hos partigruppen. Hon framhåller dock att vid de tillfällen hon ändå blir osäker tar hon upp frågan för diskussion i partigruppen för att säkerställa att det följer partilinjen. Den lägre politikern för Socialdemokraterna i Kungsbacka menar vidare att det för henne är lika viktigt att hålla på partilinjen i nämnden som det är i kommunfullmäktige:

”Jag känner mig nog ganska knuten till partiet ändå. Det känns viktigt att vi står enade, ’enade vi stå och söndrade vi falla’, det finns något sådant gammalt uttryck.”

Respondenten betonar här vikten av att hålla på partilinjens oavsett uppdrag och uttrycker att hon anser det vara viktigt att vara partilojal.

4.3.1 Sammanfattning

Respondenterna gav i huvudsak likartade beskrivningar av arbetet i nämnderna då det uttrycktes att det är möjligt att vara mer pragmatisk och nå samförståndslösningar i nämndernas arbete. Här är konsekvenserna av att avvika från partilinjens små och ett par respondenter uppger även att avvikelser förekommer. Nyansskillnader framkom dock då vissa respondenter menade att de anser att principen att hålla på partilinjens är densamma oavsett arena och använder därför inte möjligheten att avvika. Ett par respondenter uttryckte att anledningen till att det i nämndernas arbete kan finnas en öppnare inställning till partilinjens är att det där inte nödvändigtvis behandlas partipolitiska frågor. Det är på så vis tänkbart att det kan variera något beroende på verksamhetsområde då en nämnd som arbetar med välfärdsfrågor kan ha fler inslag av partipolitik och en nämnd som arbetar med teknikfrågor har färre sådana. Flera respondenter menar att även om de formella besluten fattas av nämnden sker det reella ställningstagandet ofta vid partiernas förgruppsmöten, vilket innebär att om partilinjens redan är utlagd följer de i huvudsak denna.

4.4 Arbetet i kommunfullmäktige

Det följande avsnittet berör hur ledamöter agerar vid voteringar i kommunfullmäktige och är uppdelat i tre undergrupper. I avsnittets andra undergrupp fanns det skillnader mellan partigrupperna och för att tydliggöra dessa kommer varje partigrupp där att presenteras separat.

4.4.1 Skrivna och oskrivna regler

I intervjuerna uttrycks det att partigrupperna har en arbetsordning som föreskriver hur ledamöter ska agera vid voteringar i kommunfullmäktige. För tre av grupperna uppges det vara oskrivna regler medan det i en av grupperna uppges finnas ett skriftligt regelverk som reglerar hur åsikter som avviker från partilinjen ska hanteras. Den ledande politikern för Socialdemokraterna i Kungsbacka beskriver reglerna som följer:

"Ibland röstar jag för min egen uppfattning, men har vi beslutat någonting i vår partigrupp då har vi en sådan kodex att då går man efter det. Och om man inte vill det då har man talat om det i förväg."

Det uttrycks bland respondenterna att det finns oskrivna regler, eller vad intervjupersonen ovan benämner som en "kodex", som innebär att ledamöter vid voteringar i fullmäktige följer partilinjen. Samtliga respondenter beskriver ordningen på liknande vis och anledningen uppges vara att det inte ska uppstå vad som beskrivs som "överraskningar" vid voteringar i fullmäktige. Samtliga respondenter instämmer således i att avvikande åsikter ska anmälas till gruppen. Mellanpolitikern för Moderaterna Kungsbacka ger här en liknande beskrivning:

"Det är praxis tror jag, eller kanske sunt förnuft snarare. Det är självklart att om jag har en avvikande åsikt så säger jag naturligtvis till."

Respondenten framhåller det handlar om sunt förnuft att meddela gruppen vid de tillfällen en ledamot har en åsikt som avviker från partigruppens uppfattning. I en av partigrupperna framkom det att de tillämpar ett skriftligt regelverk som styr hur ledamöterna ska agera vid voteringar i kommunfullmäktige. Den ledande politikern för Moderaterna i Trollhättan berättar:

"Alla i Moderaterna skriver under en ansvarsförbindelse och då är man tvungen att följa det regelverket."

Samtliga grupper uppger således att de har regler, oskrivna eller skrivna, som föreskriver hur de ska agera vid voteringar.

4.4.2 Kan det variera beroende på frågan?

I det följande avsnittet redovisas det hur de olika partigrupperna ser på vikten av att hålla på partilinjens och om det kan variera beroende på frågan. Då det funnits vissa skillnader mellan partigrupperna kommer partigrupperna redovisas var för sig för att på så vis tydliggöra variationen mellan grupperna.

4.4.2.1 Moderaterna i Kungsbacka

I intervjuerna med Moderaterna i Kungsbacka framkom det att vikten av att hålla på partilinjens kan variera beroende på frågan. Den ledande politikern menar att det vid voteringar i principfrågor är särskilt viktigt:

”I en ren principfråga, i budgeten om det är votering, då är det 100 %. Då finns det egentligen ingen annan åsikt. Jag tror inte det är någon egentligen som har åsikten att man inte röstar enligt partilinjens i principfrågor.”

Han berättar här att vid voteringar i principfrågor ställer hela partigruppen upp på partilinjens han berättar att samtliga i partigruppen skulle instämma i den åsikten. I citatet ovan uttrycker respondenten att det finns frågor av större dignitet där ledamöterna ska följa partilinjens, men menar vidare att det kan se annorlunda ut i mindre frågor:

”I en ren principfråga röstar du enligt partigruppen, men du ska i andra frågor ha möjlighet att påverka.”

Det uttrycks i intervjun att det för det mesta råder enighet inom partigruppen och anledningen uppges vara att det som läggs fram i fullmäktige ofta är genomarbetat och förankrat i såväl partigruppen,

som arbetsutskott, hos förvaltningen, hos kommunstyrelsen etc. och att det då har blivit en del kompromisser under vägens gång:

”Man stöter och blöter grejer tills man kommer fram till att det här är en bra lösning.”

Respondenten framhåller att sakfrågor blir så pass väl genomarbetade att det sällan finns någon avvikande åsikt kvar när det blir tid för votering i kommunfullmäktige. Han berättar att konflikter är en del av det politiska arbetet men att det måste gå att nå enighet i slutändan. Mellanpolitikern är ordförande för nämnden för Miljö och hälsoskydd och ser därför miljön som sitt särskilda ansvarsområde och gav exempel på en sakfråga där han inte instämmer i partigruppens uppfattning:

”Det är miljön jag försvarar när jag går upp i talarstolen och säger ‘Jag tycker såhär på grund av det här och det här’, som exempelvis med återvinningskorten. Nu vill tekniska nämnden införa 15 besök och det står Moderaterna bakom, men jag kommer inte stå bakom det. Jag kommer klart och tydligt att deklarerat det i gruppen också att ‘Jag tycker inte det, och det måste ni respektera’ och det gör de också.”

Han berättar här om en särskild miljöfråga där han inte upplever att han kan stå sig bakom partigruppens beslut och han menar att hans avvikande åsikt i den frågan respekteras av partigruppen. Han förklarar vidare att han upplever sig fri att uttrycka en avvikande åsikt i fullmäktige så länge han inte riskerar att fälla den borgerliga majoriteten:

”Det är klart att man kan ha avvikande åsikt under förutsättning att du inte bryter majoriteten, då gör det ju ingenting. Vi har en egen majoritet, mer eller mindre, och om jag säger ‘nej’ och resten säger ‘ja’ så händer ingenting förutom att jag har markerat vad jag tycker. Men om det börjar handla om att bryta majoriteten, då får man tänka ett varv till.”

Det framkommer i intervjuerna med Moderaterna i Kungsbacka att de känner sig fria att uttrycka en avvikande åsikt i den mån de inte

riskerar att äventyra partiets ställning i fullmäktige. Den ledande politikern resonerar såhär kring sina möjligheter att avvika:

”Under min tid i fullmäktige sedan -96 har det varit gånger då jag hamnat i sådana situationer att man kan ha avvikande åsikter. Som vanlig ledamot mellan -96 till och med -02 kunde jag vara den som dansade på slak lina. Men nu är jag ansiktet utåt. [...] Jag skulle aldrig kunna göra det i en principfråga. Då är det ’Packa och gå tillbaka till jobbet’.”

Han menar här att han, i och med sin starka position, är en företrädare för partiet och dess åsikter. Det är därför viktigt för honom att följa partilinjen, särskilt i principfrågor. Den lägre politikern är nyvald och uppgav att om han var osäker skulle han följa partigruppens beslut då han har förtroende för de övriga ledamöternas erfarenhet. Det framkommer således nyanser inom gruppen där den ledande politikern upplever att han själv inte bör avvika men att det inte är problematiskt att de övriga ledamöterna gör det. Mellanpolitikern ser inga svårigheter i att avvika så länge det inte fäller den borgerliga alliansens förslag och den lägre politikern hänvisar till att han ännu inte är helt förtrogen med arbetsordningen och att han därför skulle se hur de övriga ledamöterna arbetar för att lära av deras erfarenheter. Överlag framgår det dock att ledamöterna har möjlighet att avvika från partilinjen i vissa frågor, men att det är beroende av dels frågans dignitet och av att inte den borgerliga majoritetens förslag riskerar att fällas.

4.4.2.2 Moderaterna i Trollhättan

I intervjuerna med Moderaterna i Trollhättan hänvisade den ledande politikern till att deras regelverk föreskriver en arbetsordning där de är förbundna att följa partilinjen. På frågan om det ser olika ut i olika frågor svarar den ledande politikern som följer:

”Nej, jag tror inte det. Jag tror att man ska hålla på regelverket. Som jag sa, det är de reglerna som gäller. Både de skrivna och oskrivna reglerna.”

Här menar respondenten således att regelverket ligger fast och gör ingen skillnad på frågornas dignitet. Mellanpolitikern upplever ändå att det kan vara olika i olika frågor:

"Vi har inte ens att vi har någon partipiska på det viset. Men i vissa frågor skulle det upplevas som konstigt om inte partigruppen var enig, och i de frågorna tycker jag inte att man ska gå till det mötet och rösta om man inte håller med. Medan det i andra frågor inte alls skulle vara några svårigheter med att rösta efter egen uppfattning. Men väljarna har ju faktiskt röstat på oss, och då har de röstat på den politik vi står för."

Hon menar här att det hon upplever att hon kan rösta efter sin egen uppfattning i vissa frågor men framhåller att det viktigaste är att driva den politik som deras väljare röstat på. Hon anser således att ledamöter som i tyngre frågor har avvikande åsikter inte bör delta i voteringen i kommunfullmäktige. Hon tillägger:

"Vi är väldigt fria. Fria under ansvar, skulle man kunna säga."

Hon anser att de har en frihet i sitt politiska arbete men att den är förenad med ett ansvar, både mot väljarna och mot partigruppen, att driva frågor som följer partiets linje. Den ledande politikern instämmer i att de har ett ansvar gentemot väljarna och motiverar vikten av att hålla på partilinjén på följande vis:

"Fördelarna är ju att man behåller ju den parlamentariska situationen som man har kommit överens om och att det blir inte hoppande majoriteter. Väljarna vet därmed vilket alternativ som vi företräder. Nackdelen är väl att det kan kännas orättvist för den som har en avvikande syn, men det är så demokratin fungerar även där."

Även Moderaterna i Trollhättan menar här att det är viktigt att partiet visar tydligt för väljarna var de står i de politiska frågorna. Den ledande politikern menar att regelverket föreskriver att de ska hålla på partilinjén oavsett fråga. De övriga respondenterna hänvisar inte till det skriftliga regelverket men ger en liknande beskrivning av vikten att hålla på partilinjén. Mellanpolitikern menar att det i vissa

frågor kan finnas möjlighet att avvika, det är dock inte något som de övriga respondenterna från partigruppen uttrycker.

4.4.2.3 Socialdemokraterna i Trollhättan

I intervjuerna med Socialdemokraterna i Trollhättan framhåller ledamöterna vikten av att hålla på partigruppens uppfattning vid voteringar i kommunfullmäktige. Den ledande politikern anser att det finns en skillnad i frågornas karaktär och när det handlar om de tunga frågorna resonerar han som följer:

”Ja, skulle det hänga exempelvis på att en ändrar uppfattning och säger att vi privatiserar omsorgen och det bara hänger på den rösten. Då är det inte acceptabelt.”

Han menar vidare att det är möjligt för ledamöterna att agera friare i mindre frågor. Ändock uppger han att han inte på rak arm kan minnas att det varit något tillfälle, under hans tid i fullmäktige sedan 1983, där en ledamot har avvikit. Både mellanpolitikern och den lägre politikern menar att principen är densamma oavsett frågans dignitet. Den lägre politikern motiverar det på följande vis:

”Jag tycker att partigruppens uppfattning skall vinna. Jag tror det handlar om partiet framför allt och jag ser partiet som lite större än mig själv. Jag har mina uppfattningar, jag har mina tankar, men jag tar alltid partiets linje.”

Respondenten framhåller här att han inte alltid instämmer i partigruppens uppfattning men anser att det är viktigt att hålla på partilinjen oavsett fråga. Även den ledande politikern berättar att han inte alltid instämt i partigruppens uppfattning men uppger han alltid följt partigruppens beslut:

”Jag har alltid accepterat och tyckt att det varit en riktig uppfattning, att det är det organ som man får följa.”

Han berättar att han ända sedan han gav sig in i politiken ansett att det varit rätt att följa partigruppens uppfattning. Att inte kompromissa i det som här benämns som principfrågor motiveras med att det ska vara tydligt för väljarna var partiet står i olika frågor, den ledande politikern beskriver det på följande vis:

”Det är ju de löftena som vi har givit till väljarna och de måste kunna känna sig trygga i det.”

Respondenten framhåller att det handlar om att förvalta förtroendet från väljarna för att de ska känna sig trygga i att de löften partiet avgett efterlevs. Han berättar vidare att det faktum att partiet i det senaste valet fick förnyat förtroende från väljarna för fortsatt egen majoritet ser han som ett kvitto på att de har ett korrekt arbetssätt och att väljarna känner sig trygga i att de för rätt politik. Den lägre politikern berättar vidare att han anser det vara viktigt att hålla på partilinjén oavsett fråga eftersom det handlar om förtroendet till sina medarbetare:

”Det vore en konstig demokrati ifall partiet säger ’Ja, alla medlemmarna instämmer och vi röstar såhär’ sen så går en ledamot ändå och samarbetar med ett annat parti. Förtroendet skulle bli bristfälligt då, för den här ledamoten har möjligheten att påverka sina partikamrater till att rösta som han tycker.”

Respondenten menar här att möjligheten att påverka partigruppens beslut är vid de interna gruppmötena och inte i fullmäktigesalen. Om en ledamot då väljer att avvika från partilinjén till fördel för ett annat partis förslag blir förtroendet inom gruppen bristande. Även de övriga respondenter instämmer i att möjligheten att påverka partigruppens beslut är vid de interna diskussionerna och samtliga framhåller att när beslutet väl är fattat följer dem det oavsett fråga. Mellanpolitikern beskriver förfarandet på följande vis:

”När ärendet ligger på bordet och vi diskuterar det så kan man justera det. Det beror på vad det är, men det går att ändra på det litegrann åt ena eller andra hållet. Men när det väl är formulerat som ett beslut och

ett färdigt förslag och kommunstyrelsen har sagt sitt, så är det jättesvårt i fullmäktigesalen. Jag har inte varit med om att man har, i fullmäktigesalen, ändrat på något beslut för då är det väl genomarbetat av nämnder och tjänstemän på många olika nivåer.”

Hon framhåller att hon anser att möjligheten att påverka ett beslut sker innan det ligger för votering i fullmäktigesalen. Den ledande politikern menar att det hör till deras tradition att följa det beslut som partigruppen fattat och uttrycker att partigruppens uppfattning prioriteras framför enskilda ledamöters:

”Ingen enskild ledamot är ju större än partiet, eller, ingen enskild spelare är större än laget. Och det tror jag är viktigt att hålla på, att det är lagets bästa som är det som gäller.”

Att det är partigruppens uppfattning som prioriteras framför en enskild ledamots träder tydligt fram bland respondenterna. Den ledande politikern berättar att han kan tänka sig att nya ledamöter kan ha svårt att vänja sig vid det arbetssätt som partigruppen tillämpar där det hålls på partilinjens i kommunfullmäktige:

”Det kan man märka ibland också, men efter ett tag tror jag de upplever att det är det sättet som ändå verkar rimligast att göra.”

Han berättar att han ibland märker att nytilkomna i början har svårt att vänja sig vid deras arbetssätt, men att de efter ett tag instämmer i att det är ett lämpligt arbetssätt. Att vara lojal mot partigruppens uppfattning är något som samtliga respondenter från Socialdemokraterna i Trollhättan uttrycker att de anser är viktigt. Den ledande politikern menade emellertid att det fanns en möjlighet för ledamöter att avvika i mindre frågor även om han inte kunde minnas en situation då det skett. Uppfattningen att det kunde variera beroende på frågans dignitet delade emellertid inte de övriga respondenterna som ansåg att principen låg fast oavsett situation.

4.4.2.4 Socialdemokraterna i Kungsbacka

I intervjuerna med respondenter från Socialdemokraterna i Kungsbacka framkommer det olika syn på möjligheterna att avvika från partilinjen. Den ledande politikern berättar att hon kan avvika från partilinjen men att det beror på frågans dignitet:

"Jag kan göra det om det inte är en principfråga. Det skulle jag kunna göra i någon löjlig fråga där partiet bara satt huvudet i sanden. Men inte om det är en sådan riktig partifråga där vi har ett program som vi ska genomföra... Nej, så vild är jag inte."

Hon uttrycker här att hon inte skulle avvika från partilinjen i principfrågor medan hon i mindre frågor framhåller att hon då skulle kunna rösta enligt sin egen uppfattning. Hon menar vidare att i de frågor där partigruppen fattat ett gemensamt beslut om hur de ska agera vid en votering i fullmäktige följer samtliga i gruppen det. Hon uttrycker att det kan finnas en skillnad beroende på frågans dignitet och lyfter fram de frågor som är upptagna i partiets handlingsprogram som exempel på frågor där hon inte skulle avvika. Hon beskriver skillnaden i frågorna som följer:

"Vi har vissa frågor, som jag kallar för hjärtefrågor, och vi vill inte gärna kompromissa i sådana frågor."

Hon menar att det finns frågor där det ställs större krav på lojaliteten med partilinjen och hon framhåller att det där inte är önskvärt att kompromissa. Den lägre politikern berättar att hon vid en situation då hennes åsikt skulle avvika från partilinjen skulle välja att avstå från omröstningen, hon motiverar det som följer:

"Jag är en sådan solidarisk person som tycker att om vi nu beslutat att vi ska rösta så, så gör vi det."

Respondenten framhåller här solidariteten som ett motiv till att hålla på partilinjen oavsett fråga. Mellanpolitikern menar att han i början

av sin politiska karriär kunde avvika från partilinjen, men att han inte gör det numera:

”Det var nog i början när jag gav mig in i politiken. Då var man liksom inte så luttrad utan mer hetlevrad. Utan man får, som min gamla mor sa, ’Du måste lära dig att knyta näven i fickan.’ Utan då gick jag bara på. Det är det jag menar, det är ett jämkande att samverka.”

Han berättar att han efter ett tag lärt sig vara tålmodig och framhåller att han genom jämkandet, att ge och ta i olika frågor, har lärt sig att hur han ska kunna uppnå sina mål på andra sätt. Han menar att han insett att politiken tar längre tid men att det med tålmod går att nå sina mål. Han berättar att de bestämmer inom partigruppen vilken ställning de ska ta i frågorna och sen följer det oavsett fråga:

”Vi kör vår linje inom partiet, inget eget race. [...] Om partiet går ut med en handlingsplan är det inte okej att gå ifrån partilinjen.”

Han menar vidare att de inom partigruppen kan känna sig stärkta av att ha en tydlig motståndare och att de då håller hårdare på partilinjen. Här framhåller samtliga respondenter vikten av att hålla på partilinjen i principfrågor. Den ledande politikern menade att hon i mindre frågor kunde avvika från partilinjen medan de övriga respondenterna ansåg att principen låg fast oavsett situation.

4.4.3 Avvikande åsikter

I de fall där ledamöter anmäler en avvikande åsikt till sin partigrupp framkommer det i intervjuerna att det finns ett par sätt att hantera sådana situationer och här ser bilden relativt likvärdig ut oavsett partigrupp. Om ledamoten inte instämmer i partigruppens uppfattning uttrycks det att det finns två, i vissa fall tre, alternativ för ledamoten i fråga. Den ledande politikern för Socialdemokraterna i Kungsbacka beskriver de två första alternativen som följer:

”Om det blir votering i fullmäktige och man har sagt till sin grupp att ‘Jag kan inte stödja det här’. Då lägger man ner sin röst. En del går inte ens dit.”

I samtliga intervjuer framkommer liknande svar; i de fall en ledamot inte instämmer har denne ett val mellan att lägga ner sin röst eller att avstå från att delta i mötet. Den lägre politikern för Socialdemokraterna i Kungsbacka instämmer i bilden av att valet står mellan att lägga ner rösten eller att avstå från mötet, att rösta emot partiet ser hon inte som ett alternativ:

”Man röstar inte mot partiet, det gör man inte när man sitter där.”

Det här är ett mönster som återkommer tydligt under intervjuer. Respondenterna är överens om att när partigruppen fattat ett gemensamt beslut i en fråga håller de den linjen i kommunfullmäktige. Som det tidigare beskrivits har det framkommit att vissa upplever att vikten av att hålla på partilinjen kan vara beroende av frågans dignitet. De grupper där det hålls striktare på partilinjen är Socialdemokraterna i Trollhättan, Socialdemokraterna i Kungsbacka samt Moderaterna i Trollhättan. Respondenterna från de partigrupperna framhåller att de anser att möjligheten att påverka ett beslut sker innan det har blivit ligger för votering i fullmäktigesalen. De motiverar vikten av att hålla på partilinjen med att det handlar om att representera de politiska åsikterna som gjort att väljarna röstat på dem. Mellanpolitikern för Moderaterna i Trollhättan berättar:

”Vi kan inte ha partier där alla ledamöter röstar efter sitt eget tyckande och tänkande, för då skulle det bli helsjukt. För hur man än vänder och vrider på det, när man kommer till den slutpunkten så är det så att man representerar faktiskt ett politiskt parti som X antal väljare har röstat på.”

Respondenten uttrycker att hon anser att det i slutändan är parti-gruppens uppfattning som skall prioriteras eftersom det är den politiken som partiet gått till val på och som väljare har röstat på. Hon motiverar det vidare:

"Jag företräder inte mig själv, jag som person är ganska ointressant. Utan jag måste ju stå bakom mitt politiska parti."

Här betonar respondenten återigen vikten av att stå bakom sitt politiska parti. Det är en uppfattning som majoriteten av respondenter från de partigrupperna uttrycker.

Den ledande politikern för Socialdemokraterna i Kungsbacka gav ett exempel på det tredje alternativet; att följa sin egen uppfattning. Hon förklarar att hon anser att i de fall partigruppen fattat ett beslut i en fråga följer hon det, men hon framhåller att hon i mindre frågor kan följa sin egen uppfattning. Under intervjun berättar hon om ett tillfälle då hon avvek från partilinjens:

"Om jag inte instämde skulle jag gå dit och tala om att 'jag har en egen åsikt', och det har hänt att jag har gjort det mot partiet i kommunstyrelsen också. Då var det inte nådigt ska jag säga, men jag är kvar ändå."

Hon berättar att hon kan avvika från partilinjens i vissa frågor men uttrycker vidare att hon ser sig som ett undantag i partigruppen på den punkten, hon anser att även de övriga i gruppen skulle kunna avvika i en större utsträckning än de gör. Hon uttrycker att hennes trygghet i sig själv samt att hon har en stark roll i partiet gör att hon inte är rädd för att avvika i samma utsträckning. Hon berättar vidare:

"Men jag tror att det är de flesta hos oss också är känsliga när det gäller att ta strid i fullmäktige. [...] Man inte är riktigt säker på sin roll. Då gömmer man sig bakom partiet."

Hon menar att det är osäkerheten på sin roll som gör att de flesta väljer att inte lyfta sina avvikande åsikter i kommunfullmäktige. Mellanpolitikern för Moderaterna i Kungsbacka menar att det i princip är möjligt att rösta 'nej' till ett förslag och därmed gå emot sin partigrupp, men att det ytterst sällan går så långt. Han resonerar som följer kring betydelsen av att lägga ner rösten:

"Jag markerar då väldigt starkt vad jag tycker. Framför allt, om jag har lagt ner min röst kan jag alltid visa på det senare. Sen får du inte använda den knappen alltför ofta för då gör du inte ditt jobb, ditt jobb är att säga 'ja' eller 'nej'. Men i vissa fall kan jag känna att det finns en knapp, 'Chicken'-knappen, men då får du leva med det sen."

Respondenten uttrycker här att han anser att valet att lägga ner sin röst är ett sätt att uttrycka sin avvikande åsikt dels för partiet men även för väljarna. Den ledande politikern för Moderaterna i Kungsbacka uttrycker att han inte anser det vara problematiskt att ledamöter i vissa fall uttrycker avvikande åsikter vid kommunfullmäktiges sammanträden:

"Så länge du kan argumentera för dina grejer så ser jag inte det som något problem att det finns avvikande åsikter. Men är det så att du står på andra sidan hela tiden, då är det dags att stiga av. Då hör du inte hemma där. Då kliver man själv av till slut eller också så blir man inte, vi har en ganska jobbig nomineringsprocess, och då kommer elektorerna inte att välja dig. Du blir placerad långt ner på listan om du ständigt är tvärtemot. Du kanske hör hemma i ett annat parti om du har de åsikterna?"

Respondenten uttrycker att det är möjligt att ibland uttrycka avvikande åsikter så länge de är motiverade, men om en ledamot skulle vara en ständig avvikare menar han att det kan ifrågasättas om personen då är en lämplig representant för partiet. Denne kan då förlora förtroendet från partiet och riskera att inte bli omvald.

Flera respondenter framhåller att diskussioner inte förs vid kommunfullmäktiges sammanträden. Mellanpolitikern för Moderaterna i Kungsbacka berättar:

"Lite vårdslöst så säger man att fullmäktige idag är ett 'rundningsmärke' eftersom allting redan är klart när det kommer till fullmäktige."

Respondenten berättar vidare att sakfrågor sällan diskuteras i fullmäktige då de reella besluten redan är fattade och förankrade i samtliga partier. Den ledande politikern för Moderaterna i Trollhättan

uttrycker att han anser att diskussioner kring sakfrågor inte heller bör tas upp i fullmäktige utan ska hållas inom partigruppen, detta för att visa upp enighet i fullmäktigesalen.

4.4.4 Sammanfattning

Bland respondenternas resonemang och beskrivningar av arbetet i kommunfullmäktige finns det både likheter och olikheter. Samtliga uppgav att det fanns regler som föreskriver hur ledamöterna ska agera vid voteringar i kommunfullmäktige. Moderaterna i Trollhättan framhöll att de hade ett skriftligt regelverk medan övriga partigrupper hade oskrivna regler som hänvisades till som "kodex" eller "sunt förnuft". Det uttrycktes av vissa att de har en striktare syn på partiloyaliteten i kommunfullmäktige medan andra menade att det kunde finnas öppningar beroende på frågans dignitet. En översikt av partigruppernas syn på partiloyaliteten har skapats i tabell 3 nedan.

Tabell 3. Partigruppernas hållning till partilinjén vid voteringar

Partigrupp	Striktare syn på partilinjén	Har öppningar i partilinjén
(S) i Trollhättan	Ja	
(S) i Kungsbacka	Ja	
(M) i Trollhättan	Ja	
(M) i Kungsbacka		Ja

Not. Informationen sammanfattad utifrån det empiriska materialet angående hur hårt det hålls på partilinjén i kommunfullmäktige.

Sammanställningen ovan är uppenbart grov på så vis att det finns variationer inom samtliga partigrupper. Trots variationerna har beskrivningarna ändå lutat åt antingen det ena eller andra hållet och har här kategoriserats därefter. Det bör här även betonas att sammanställningen endast avser agerandet vid voteringar och inte partiloyaliteten som helhet. Vidare framkom det i intervjuerna att det för en ledamot som avser avvika från partilinjén vid voteringar i kom-

munfullmäktige i huvudsak finns två alternativ; att lägga ner sin röst eller att avstå från att rösta. I vissa fall kan en ledamot rösta emot sin partigrupp, men detta anses vara sällsynt. Vidare framkom det att en nedlagd röst ansågs vara ett starkt ställningstagande mot partigruppens uppfattning, men det är ett ställningstagande som bemöts med mildare konsekvenser än om en ledamot skulle rösta emot partigruppen.

4.5 Diskrepansen mellan normativ attityd och praktiskt agerande

I intervjuerna har samtliga respondenter fått besvara den enkätfråga som skapat den diskrepans som tidigare forskning funnit mellan hur ledamöter normativt anser att en ledamot bör agera vid en åsiktskonflikt med sin partigrupp och hur de faktiskt agerar. De har även fått ge sin syn på vad de tror kan ha skapat diskrepansen. Här redovisas ledamöternas svar och resonemang.

I intervjuerna har respondenterna fått besvara enkätfrågan om representationsprinciperna. Vissa har inte upplevt att de kunnat besvara frågan medan andra har gett utvecklade svar. Av de som svarat har flest respondenter uppgett att de vid en åsiktskonflikt med sin partigrupp skulle välja att följa partigruppens uppfattning vid en votering i kommunfullmäktige, endast en respondent har uppgett att han skulle följa sin egen uppfattning och ingen har uttryckt att de skulle följa väljarnas uppfattning. Den respondent som uppgav att han skulle välja att följa sin egen uppfattning framför partigruppens berättade vidare att den premiss han ställde för detta är att det inte fick fälla partiets förslag. Vidare har flera av respondenterna, däribland de som uttryckt att de inte kunnat ge ett svar på frågan, uppgett att svårigheten med att svara på frågan ligger i att den saknar kontext. Respondenterna har även fått ge sin syn på vad de tror kan ha skapat den diskrepans som tidigare forskning har funnit. Vissa har inte upplevt sig kunna svara på det, men av de som

svarat har det framkommit ett par varianter på svar och nedan presenteras dessa.

Några respondenter framhåller att det är möjligt att de som svarat på enkäterna inte gett ärliga svar. Mellanpolitikern för Moderaterna i Trollhättan säger som följer:

"Nej, jag tror att det är för att man inte vågar säga att så är fallet."

Respondenten berättar vidare att hon menar att alla någon gång har röstat enligt partigruppens uppfattning och inte efter sin egen, att det inte framkommer i enkäter menar hon således beror på att det inte varit helt ärliga svar. Det är ett par respondenter som uppger liknande svar och vissa menar att det kan beror på att de som svarat inte tänkt igenom sitt svar och därmed inte sätter sig in i en sådan situation innan de svarar. Det resonemanget är på så vis relaterat till den svårighet som togs upp ovan, att frågan saknar kontext.

Den ledande politikern för Moderaterna i Trollhättan framhåller att det beror på bristande kunskap om regelverket:

"För att de vet nog inte hur regelverket ser ut. Det står klart och tydligt i våra regler."

Respondenten framhåller här att diskrepansen skapats av att ledamöter svarat utan att ha insikt i de ramar som stipuleras av deras interna regelverk. Den ledande politikern för Socialdemokraterna i Trollhättan menar å sin sida att de ledamöter som uppgett att de inte skulle följa partigruppens uppfattning inte är Socialdemokrater:

"Jag kan bara referera till det jag känner till och det är vårt parti, men där tror jag inte att majoriteten har svarat så, det måste jag säga."

Han menar vidare att det är en tradition inom det Socialdemokratiska partiet att följa partigruppens uppfattning, vilket gör att han inte anser att medlemmar från hans parti svarat på det viset.

Det som flest respondenter uttryckt som en möjlig anledning till att det skapats en diskrepans är att det saknas ett fjärde alternativ. Mellanpolitikern för Socialdemokraterna i Kungsbacka berättar:

[IP] "Officiellt sett är det ju där (pekar på partiombudsprincipen), men sen finns det ytterligare ett alternativ. Du kan rösta blankt. Lägga ner din röst. [...] Jag är ganska säker på att det inte kommer fram, om jag nu fyller i en enkät så kommer inte det fram officiellt, det är ett svar bara."

[Jag] "Hur menar du med officiellt?"

[IP] "Ja, att jag tycker någonting annorlunda. Så fungerar det ju i demokratin. Du får ha din egen åsikt, men utåt sett så..."

Respondenten menar att bristen i enkätfrågan är att det endast finns tre alternativ medan ledamöter i verkligheten har ett fjärde alternativ; att lägga ner sin röst eller att avstå från att delta i mötet. Han uttrycker att i den demokratiska processen har samtliga ledamöter rätt att ha sin egen åsikt i de partiinterna diskussionerna, men då partigruppen utåt vill visa upp enighet är det här inte något som framkommer i officiella sammanhang. Det resonemanget återkommer i ett flertal intervjuer.

4.5.1 Sammanfattning

I intervjuerna har respondenterna fått besvara enkätfrågan om representationsprinciperna. Flera respondenter har uttryckt att en svårighet i att besvara enkätfrågan ligger i att den saknar kontext. Av de som svarat har flest respondenter uppgett att de vid en åsiktskonflikt med sin partigrupp skulle välja att följa partigruppens uppfattning vid en votering i kommunfullmäktige, endast en respondent har uppgett att han skulle följa sin egen uppfattning och ingen har uttryckt att de skulle följa väljarnas uppfattning. Den respondent som uppgav att han skulle välja att följa sin egen uppfattning framför partigruppens menade att den premiss han ställde för detta är att det

inte fick fälla partiets förslag. Respondenterna även fått ge sin syn på vad de tror kan ha skapat den diskrepans som tidigare forskning har funnit. Utav dem som besvarat frågan framkom det fyra alternativ; vissa menade att diskrepansen skapats av att de som besvarat frågan inte varit helt ärliga, saknat kunskap om regelverket eller att det inte varit socialdemokratiska ledamöter som svarat på det viset. Det resonemang som flest respondenter återkommer till är avsaknaden av ett fjärde alternativ. Enkätfrågan innehåller tre alternativ; att rösta enligt egen uppfattning, att rösta enligt partigruppens uppfattning eller att rösta enligt väljarnas uppfattning. Det framkommer att ledamöter i praktiken har ett fjärde alternativ; att lägga ned sin röst eller att avstå helt från att delta vid voteringen.

5 Skillnader i synen på parti-lojaliteten

I det följande kapitlet analyseras det empiriska materialet utifrån de antaganden som presenterades i kapitel 2. Kapitlets första tre avsnitt behandlar analysverktygets fyra antaganden och analysen sker genom komparationer av gruppernas partiloyalitet. I det tredje avsnittet sammanställs den komparativa analysens slutsatser. I det fjärde avsnittet analyseras diskrepansen mellan de folkvaldas normativa attityder och praktiska agerande. De analyserande avsnitten avslutas med en återkoppling till uppsatsens frågeställningar för att där besvara dessa.

5.1 Strukturperspektivet

I följande avsnitt analyseras genom komparation kultur- och institutionseffekter på ledamöternas syn på partiloyaliteten. I avsnitt 5.1.3 återkopplas analysen till uppsatsens första frågeställning för att där besvara denna.

5.1.1 Kultur

5.1.1.1 Socialdemokraterna - Moderaterna

De socialdemokratiska ledamöterna framhåller att de inte är valda för egen del utan ser sig som representanter för sitt parti. De uttrycker att det är viktigt att leva upp till det förtroende partiet gett dem och menar att partiet i sin tur har ett ansvar att leva upp till det förtroende som väljarna gett partiet. De motiverar betydelsen av att vara partiljala med den kollektivistiska principen av vikten att förankra sitt agerande hos partiet. Det framkommer nyansskillnader inom partiet så till vida att vissa menar att det finns situationer där

det är möjligt att avvika från partilinjens medan andra uttrycker att principen är densamma oavsett situation. I de fall ledamöter skulle välja att avvika från partilinjens vid en votering i kommunfullmäktige uttrycks det att det kan skada förtroendet ledamöterna emellan och i förlängningen innebära en risk att inte bli omvald.

De moderata ledamöterna uttrycker att de i första hand är representanter för sitt parti och i andra hand representanter för sig själva. De framhåller att de är fria individer som fattar egna beslut, men menar att den friheten är förenad med ansvaret att driva sådana frågor som följer partilinjens. Möjligheten att avvika från partilinjens uttrycks av vissa respondenter vara beroende av frågans dignitet och situationen, där vissa ledamöterna menar att det är möjligt att avvika medan andra anser att partiloyaliteten är densamma oavsett situation. Det framkommer att ständiga avvikelser i förlängningen kan skada förtroendet mellan ledamöterna i partigruppen och att det kan innebära en risk att ledamöten i fråga inte blir omvald eller att inte får förnyat förtroende för de poster denne redan innehar.

Det här sammantaget innebär att det inte finns någon tydlig skillnad i agerandet mellan partierna utan skillnaderna finns snarare i motiveringarna och argumenten till varför de anser det viktigt att vara partiljala.

- Vid en jämförelse av partiernas syn på partilinjens framträder det inte någon tydlig skillnad i partiloyalitet.

5.1.1.2 Trollhättan - Kungsbacka

I Trollhättans kommun är det vid partigruppernas möten högt i tak och tillåtet att lyfta åsikter även om oavsett om de övriga ledamöterna instämmer i uppfattningen eller ej. Nämndernas arbete beskrivs som diskussionsbord där pragmatism eftersöks och här menar vissa att det finns möjligheter att avvika från partilinjens medan andra följer menar att partiloyaliteten är densamma oavsett situation. I kommunfullmäktige uppger vissa nyanser då vissa uppger det vara beroende av frågans dignitet medan vissa menar att partiloyaliteten

är densamma oavsett situation. Vidare uttrycks det finnas begränsat utrymme för diskussioner i kommunfullmäktige.

I Kungsbackas kommun är det vid partigruppernas interna möten möjligt att uttrycka åsikter som avviker från partilinjen. I nämnderna beskrivs arbetet mer som diskussionsbord där det eftersöks samförstånds lösningar över partigränserna och det kan där finnas möjligheter att avvika från partilinjen medan vissa framhåller att partiloyaliteten är oförändrad oavsett situation. I kommunfullmäktige finns det viss variation i inställningen till partiloyaliteten där vissa ledamöter uppger att det är beroende av frågans dignitet medan andra uppger det vara lika oberoende av situationen. I Kungsbacka finns det något större, om än fortfarande små, nyanser i partiloyaliteten än i Trollhättan. Det är dock tydligt att dessa är mellan partierna i sig och inte ett mönster som är utmärkande för kommunen som helhet då ledamöternas argument och resonemang till övervägande del betonar vikten av att vara partiloyal.

- Vid en jämförelse av kommunerna framträder inga skillnader i partiloyalitet.

5.1.1.3 Kommunfullmäktige i Trollhättan – Kommunfullmäktige i Kungsbacka

I beskrivningarna av arbetet i kommunfullmäktige i Trollhättan uppges det finnas begränsat med utrymme för diskussioner kring sakfrågor. Det framfördes att de reella besluten var fattade i ett tidigare skede och att diskussioner i fullmäktige då inte skulle förändra besluten i sig. Vidare uttrycktes det att diskussioner kring sakfrågor inte heller bör tas upp i fullmäktige utan skall hållas inom partierna för att visa upp enighet i partiernas åsikter vid fullmäktiges sammanträden. Det uttrycktes vara viktigt eftersom partierna har allmänhetens ögon på sig i fullmäktigesalen och att avvikelser från partilinjerna därför var sällsynta.

I Kungsbacka beskrevs arbetet i kommunfullmäktige som stelt och att även då ledamöter i vissa fall gjorde anföranden i talarstolen ledde detta sällan till diskussioner kring sakfrågor. En ledamot me-

nade att fullmäktige är ett "rundningsmärke", vilket innebär att de reella besluten i sakfrågor är fattade innan voteringarna och att diskussioner i fullmäktigesalen då inte skulle åstadkomma förändringar. Ledamöterna i Kungsbacka uttryckte vidare att de vid voteringar i fullmäktige har ett särskilt ansvar att följa partilinjerna och att avvikelser från densamma var sällsynta, detta då det betonades vara viktigt att visa upp enighet inför väljarna.

- Vid en jämförelse av kommunernas fullmäktigeorgan framträder det inte någon skillnad i partilojalitet.

5.1.1.4 Socialdemokraterna i Trollhättan – Socialdemokraterna i Kungsbacka

Hos den socialdemokratiska partigruppen i Trollhättan uttrycks det att de internt ofta framför skilda åsikter och har högljudda debatter. Det framkommer vidare att partigruppen därefter fattar ett beslut om sin ställning i frågan och att gruppen följer det beslutet. En ledamot menade att det faktum att de internt har högt i tak stärker partisammanhållningen eftersom alla då har möjlighet att påverka partilinen. Det framgår att ledamöterna ser sig som representanter för partiet i första hand och därför väljer att följa partigruppens beslut även om de själva inte alltid instämmer i beslutet i sig. Ledamöterna uttrycker att beror på att det socialdemokratiska partiet har en särskild lagkänsla och den ledande politikern härleder detta till partiets historia och framhåller att det medfört att traditioner skapats att arbeta på det viset. I beskrivningen av vad som skulle hända om en ledamot valde att avvika från partilinen vid en votering i kommunfullmäktige uppgav ledamöterna att det troligtvis inte skulle bli några större reaktioner, ingen ledamot kunde dock på rak arm minnas ett tillfälle då någon avvikit. Hur reaktionerna på ett sådant agerande skulle se ut i praktiken är därmed svårt att peka på. I nämnderna finns det emellertid ett visst utrymme för ledamöterna att avvika utan att det bemöts med konsekvenser och det framkommer att avvikelser där även kan ske.

Vid de interna diskussionerna hos den socialdemokratiska partigruppen i Kungsbacka uppges det vara fritt att uttrycka avvikande åsikter och debatterna benämns som livliga. Ledamöterna uppger att det internt är en del kompromissande innan partigruppen fattar ett gemensamt beslut om partilinjen, men när beslutet är fattat följer gruppen det. Den ledande politikern uppger att hon i fullmäktige kan avvika i mindre frågor men att hon i huvudsak respekterar partigruppens beslut, det framgår vidare att hon på den punkten ser sig som ett undantag i partigruppen. De övriga ledamöterna följer partilinjen i fullmäktige oavsett fråga, vilket kan sägas karaktärisera gruppens hållning i fullmäktigesalen. I nämnderna finns det vissa möjligheter för ledamöterna att "sväva ut" i den mån det inte finns en partilinjé att följa, premissen är dock att de håller sig inom de ramar som partiets ideologi sätter. Vissa mindre nyanser finns inom partigruppen, men överlag karaktäriseras beskrivningarna av att de förhåller sig partiljala oavsett fråga och situation.

- Vid en jämförelse av Socialdemokraterna i Trollhättan och Socialdemokraterna i Kungsbacka finns det ingen skillnad i partiljaliteten.

5.1.1.5 Moderaterna i Trollhättan – Moderaterna i Kungsbacka

Vid de interna diskussionerna hos Moderaterna i Trollhättan uppges ledamöterna att det är högt i tak och att det där är positivt att uttrycka avvikande åsikter då de menar att det tillför nya perspektiv och att det är på det viset ledamöterna kan driva sina frågor. Därefter fattar partigruppen ett gemensamt beslut vilket både den lägre och den ledande politikern menar att de, oavsett fråga och situation, skulle följa. Mellanpolitikern ger uttryck för att kunna avvika i vissa situationer men framhåller samtidigt vikten av att ständigt förankra sitt agerande i partigruppen, det är därmed troligt att hon ändå skulle välja att följa partilinjen vid en åsiktskonflikt. Den ledande politikern menar att deras skriftliga regelverk föreskriver en striktare partiljalitet, de övriga respondenterna tycks även de resonera för en striktare partiljalitet även om de verkar omedvetna om regelverket i

sig. Detta sammantaget gör att partigruppen karaktäriseras av att vara partilöjala oavsett situation och fråga.

Vid de interna mötena i den moderata partigruppen Kungsbacka uppges det vara livliga diskussioner för att därefter avslutas med att partigruppen fattar beslut om sin ställning. En ledamot menar att partiorganisationer är konfliktfyllda organisationer men betonar vikten av att konflikterna ska kunna lösas och utmynna i en enighet. Partigruppen har öppningar i partilöjaliteten och avvikelser är tillåtna, både i kommunfullmäktige och i nämnder, under premisserna att det inte sker i principfrågor och att det inte riskerar att fälla den borgerliga alliansens förslag vid voteringar i fullmäktige. Den lägre politikern är emellertid nyvald och uppgav att han vid osäkra lägen skulle följa partigruppens beslut då han har förtroende för de övriga ledamöternas längre erfarenhet. Det uttrycktes att även då avvikelser från partilinjens respekterades skulle en ledamot som ständigt avviker kunna riskera att inte bli omvald då denne inte skulle ses som en god företrädare för partiets åsikter. Denna partigrupp karaktäriseras på så vis av att det kan finnas öppningar i partilöjaliteten beroende på frågans dignitet och att det inte riskerar att fälla majoritetens förslag.

- Vid en jämförelse av Moderaterna i Trollhättan och Moderaterna i Kungsbacka framträder det en skillnad i partilöjaliteten.

5.1.1.6 Nämnderna

Då de flesta utav respondenterna arbetar i olika nämnder gör det att materialet här inte är heltäckande och en tydlig jämförelse av partilöjaliteten i nämnderna, varken inom eller mellan kommunerna, är således inte möjlig. Arbetet i nämnderna beskrevs av respondenterna som präglad av pragmatism och att det var eftersökt att där nå samförståndslösningar över partigränserna. Nyansskillnader framkom dock då vissa respondenter menade att principen att hålla på partilinjens är densamma oavsett arena och använder därför inte möjligheten att avvika i nämndernas arbete. Flera respondenter menar att även då de formella besluten fattas av nämnden sker det reella ställ-

ningstagandet ofta under partiets förgruppsmöten, vilket innebär att om partilinjén är utlagd följer de denna. En respondent uttryckte att de i hennes nämnd var generösa och tillåtande på så vis att ledamöter oftare tillåts avvika från partilinjén, vilket hon tillskrev kulturella förklaringar inom nämnden. Här är det emellertid troligare att det är institutionella förklaringar då respondenter från andra nämnder beskriver arbetet där på ett liknande vis. Det framkom att en anledning till att det vid nämndernas arbete kan finnas en öppnare inställning till partilinjén är att det där inte nödvändigtvis behandlas partipolitiska frågor. Det är på så vis tänkbart att partiloyaliteten kan variera något beroende på nämndens verksamhetsområde. Det är emellertid inte möjligt att utifrån studiens empiriska material uttala sig klart om det.

- Det är oklart om det finns en skillnad i partiloyaliteten i de enskilda nämnderna inom en kommun eller mellan kommunernas nämnder.

5.1.2 Institution

5.1.2.1 Kommunfullmäktige – Nämnder

Arbetet i nämnderna beskrivs som präglad av pragmatism och samförståndslösningar, det uttrycks vidare att det i nämnderna finns möjligheter för ledamöter att avvika från partilinjén utan att det får konsekvenser. Visserligen är det ett par respondenter som uttrycker att de vid sitt arbete i nämnderna är lika knutna till sitt parti som de är i kommunfullmäktige, de menar därmed att vikten av att vara partiloyal är densamma oavsett arena. Det finns på så vis vissa nyanser i partiloyaliteten i nämndernas arbete, men överlag lutar beskrivningarna åt att det i nämnderna eftersträvas samförståndslösningar över partigränserna.

Arbetet i kommunfullmäktige präglas å sin sida av en strikt hållning på partilinjerna och avvikelser från densamma bemöts oftare med konsekvenser. Även här finns det dock nyanser så till vida att vissa menar att de i kommunfullmäktige kan lyfta avvikande åsikter,

men det uttrycks samtidigt att ett sådant agerande är förenat med större konsekvenser än i nämnderna och att de därmed oftare avhåller sig från det. Vidare framkommer det att det vid sammanträden i kommunfullmäktige finns begränsat med utrymme för diskussioner och debatter kring sakfrågor, utan sådana förs innan och efter sammanträdet.

- Vid en jämförelse kommunfullmäktige och nämnderna framträder tydliga skillnader i partilojaliteten.

5.1.2.2 Kommunfullmäktige – Partigrupper

I kommunfullmäktige menar ledamöterna att diskussioner och debatter inte förs. Även då kommunfullmäktige är det formella beslutsorganet i kommunerna framgår det att de reella besluten är fattade innan voteringarna i kommunfullmäktige. Det framhålls därför att avvikelser är ovanliga och att ledamöterna vid voteringarna ska förhålla sig till partilinjens och de informellt fattade besluten. Vissa ledamöter menade att de i vissa fall kunde avvika från partilinjens men att konsekvenserna av ett sådant agerande först måste övervägas då det var önskvärt att visa upp enighet i partiernas åsikter.

Vid partigruppens interna möten både har och använder ledamöterna möjligheten att argumentera och fritt framföra sina åsikter även om det skulle gå emot de övriga ledamöternas åsikter. Det framkommer att sakfrågor från partiernas handlingsprogram inte diskuteras i samma utsträckning eftersom partilinjens redan är utlagd i de frågorna och utsikten att förändra dessa beslut uttrycks vara mindre. Möjligheten att diskutera dessa finns dock även om det är tveksamt att det förändrar beslutet i sig.

- Vid en jämförelse av kommunfullmäktige och partigrupperna framträder tydliga skillnader i partilojaliteten.

5.1.2.3 Partigrupper - Nämnder

Partigruppernas interna möten beskrivs med att det är "högt i tak" och att diskussionerna är "livliga". Det är här tillåtet att framföra

sina åsikter i alla ämnen oavsett om det finns meningsskiljaktigheter inom gruppen. Här är konsekvenserna av att gå emot partigruppens uppfattning små och flertalet respondenter uttrycker att de utnyttjar möjligheten att fritt framföra sina åsikter. Det uttrycks att partiernas handlingsprogram inte diskuteras i samma utsträckning då partilinjen i dessa frågor redan är utlagd, möjligheten att diskutera finns dock även om potentialen att det leder till förändring av beslutet i sig är små.

Nämnderna beskrivs som ett diskussionsbord och att det där eftersöks samförståndslösningar över partigränserna. Det uppges vara ett tämligen öppet klimat så till vida att ledamöterna har möjlighet att avvika från partilinjen utan konsekvenser. Även då möjligheten att avvika vid nämndernas arbete finns uttrycker ett par ledamöter att de ändå följer partilinjen i nämnden, det framkommer således nyanser i partiloyaliteten hos nämnderna. Som det tidigare uttryckts kan det vara möjligt att det skiftar beroende på nämndens verksamhetsområde.

Det är inte möjligt att utifrån studiens empiriska material få fram tydliga resultat om huruvida det finns en skillnad i partiloyaliteten mellan organen. Det finns dock likheter i och med att båda organen beskrivs som diskussionsbord och har ett tämligen öppet klimat.

- Det är oklart huruvida det finns skillnader i partiloyaliteten mellan arbetet i nämnderna och i partigrupperna.

5.1.3 Strukturernas påverkan

I detta avsnitt återkopplas slutsatserna av den strukturella analysen till uppsatsens första frågeställning och avsnittet syftar till att besvara denna.

1. *Hur påverkas de folkvaldas syn på partiloyaliteten av strukturernas formella och informella regler?*

Resultaten från den komparativa analysen visar både likheter och olikheter i partiloyaliteten mellan organisationerna av samma typ. Vid jämförelserna av partierna, kommunerna, kommunfullmäktige

och de socialdemokratiska partigrupperna fanns det inga skillnader i partiloyaliteten. Detta tolkas som att kulturen i dessa organisationer inte påverkat de folkvaldas syn på partiloyaliteten. Vid jämförelsen av de moderata partigrupperna fanns det skillnader och utfallet tolkas som beroende av kulturens påverkan. Detta då den moderata partigruppen i Trollhättan agerar på ett vis som övriga teorier inte kan förklara. En tydlig jämförelse av partiloyaliteten i nämnderna är inte möjlig då materialet här inte är heltäckande, analysen av dessa organ blir därmed oklar. Då det fanns skillnader mellan de båda moderata partigruppernas partiloyalitet visar det att organisationskulturen kan påverka och att det är en lämplig förklaringsfaktor vid studiet av representationsprinciperna.

Det fanns skillnader i partiloyaliteten mellan olika institutioner och mönstret var stabilt i båda kommunerna. Det var emellertid oklart om det fanns en skillnad i partiloyalitet mellan nämnderna och partigrupperna. Vidare visade resultaten tydliga skillnader i partiloyaliteten mellan såväl kommunfullmäktige och nämnderna som mellan kommunfullmäktige och partigrupperna. Delvis tolkas skillnaderna som beroende av institutionernas organisatoriska funktion där kommunfullmäktige är ett beslutsfattande organ inför vilket partierna redan bearbetat och förankrat sakfrågorna på ett flertal nivåer. I partigruppens arbete är det inte alltid självklart vilken hållning partiet skall ha och det är därför nödvändigt att genom diskussioner vända och vrida på sakfrågan. Det är emellertid svårare att utifrån studiens resultat peka på varför det finns en skillnad i partiloyaliteten mellan nämnderna och kommunfullmäktige. Inför sammanträden i såväl nämnder som kommunfullmäktige har partigruppen haft förgruppsmöten under vilka partilinjens lagts ut. Det är därför sannolikt att ledamöterna är lika medvetna om partilinjens där som i kommunfullmäktige. Resultaten tycks peka på att ledamöter i nämnderna ser sig som mindre knutna till sitt parti än i kommunfullmäktige och analysen visar att det är institutionen som förklarar skillnaden. Men exakt vad i nämndernas organisatoriska funktion som förklarar detta är det svårt att uttala sig om.

5.2 Aktörsperspektivet

I det följande avsnittet kommer princip- och strategiaspekter på ledamöternas syn på partiloyaliteten att analyseras. Strategiaspekterna är här kopplade till en ställning som majoritets- respektive oppositionsparti och position i den politiska hierarkin. I avsnitt 5.2.3 återkopplas analysen till uppsatsens andra och tredje frågeställningar för att där besvara dessa.

5.2.1 Strategi

5.2.1.1 Majoritet - opposition

Inom båda majoritetspartierna uttrycker respondenterna att de inom partigruppen och vid nämndernas arbete har möjlighet att avvika från partilinjen och ett flertal uttrycker även att detta kan ske. Här finns det emellertid vissa mindre nyansskillnader där ett par uppger att partiloyaliteten är strikt och oförändrad oavsett situation. Det är vid arbetet i kommunfullmäktige som de största skillnaderna mellan ledamöterna yttrar sig då samtliga inom den socialdemokratiska partigruppen uttrycker en striktare hållning till partilinjen och de inom den moderata partigruppen uttrycker en öppnare hållning till densamma. Skillnaderna i partiloyaliteten inom gruppen av ledamöterna från majoritetspartierna kan här tänkas vara beroende av deras majoriteters storlek, där Socialdemokraterna har en knapp majoritet och Moderaterna en god sådan, vilket kan tänkas påverka individernas strategiska tänkande. Vidare finns även möjligheten att olikheterna kan vara beroende av partiernas skilda ideologier.

Inom båda oppositionspartierna uttrycker ledamöterna att de vid partigruppens arbete har möjlighet att uttrycka avvikande åsikter. Vid nämndernas arbete skiljer sig ledamöterna åt något tydligare på så vis att ledamöterna inom den moderata partigruppen uttrycker vikten av att politiker även i nämnder driver partilinjen och vid de tillfällen en sådan inte är utlagd tar de upp saksfrågan inom parti-

gruppen för att då formera en gemensam linje. Det uttrycks bland de socialdemokratiska ledamöterna att det vid nämndernas arbete finns vissa möjligheter att följa sina egna uppfattningar under premissen att en partilinje inte är utlagd eller att en fråga är tydligt partipolitiskt färgad. Vid arbetet i kommunfullmäktige uttrycker samtliga ledamöterna här en striktare syn på sin partiloyalitet och motiverar detta med vikten av att visa upp enighet i partiets åsikter gentemot väljarna. Ledamöterna inom oppositionspartiernas resonemang ger över lag uttryck för en strikt hållning till sin partiloyalitet. Detta går emot teorin då en oppositionsställning i sådant fall skulle luckrat upp deras partiloyalitet eftersom de har en begränsad möjlighet att få igenom sina förslag. Det kan emellertid tänkas att ledamöterna inom den socialdemokratiska partigruppen har luckrat upp partiloyaliteten till viss del, men att detta snarare kommer till uttryck i nämndernas arbete och inte vid voteringarna i fullmäktige. Att ledamöter inom den socialdemokratiska partigruppen i huvudsak har en strikt hållning till partiloyaliteten skulle även kunna vara beroende av partiets kollektivistiska traditioner. Den ledande politikern från den moderata partigruppen i oppositionsställning menar att deras striktare hållning till sin partiloyalitet följer deras skriftliga regelverk.

- Sammantaget är det oklart om den parlamentariska positionen skapar skillnader i partiloyaliteten.

5.2.1.2 Hög hierarki – låg hierarki

Med de högre hierarkiska posterna följer ett särskilt ansvar att följa partigruppens uppfattning, vilket även tre av de ledande politikerna uttrycker. Den ledande politikern för Moderaterna i Kungsbacka uttrycker att han i början av sin politiska karriär kunde "dansa på slak lina" och berättade vidare att han inte längre har möjlighet att göra detta då nu han är partiets ansikte utåt. För att vara goda företrädare för partiet uttrycker ledamöterna att de inte kan ha avvikan- de åsikter i samma utsträckning eftersom det är deras uppgift att driva partilinjén. Den ledande politikern för Socialdemokraterna i

Kungsbacka uttrycker å sin sida att hon i frågor av mindre dignitet skulle kunna avvika från partilinjen och menar att det är just hennes starka position inom partigruppen som möjliggör detta, vilket på så vis går emot antagandet.

Vidare uppgav samtliga av de lägre politikerna i studien att de håller strikt på partiloyaliteten oavsett situation eller arena. De menade att de ville leva upp till det förtroende som partiet gett dem och två ledamöter motiverade detta med att de vid osäkra lägen skulle välja att lita på sina mer erfarna partikollegors omdöme. De lägre politikerna kan därför sägas vara strikta partiombud.

Sammantaget kan det sägas att det här finns en brist på variation i valet av representationsprincip. Detta medför att det är svårt att uttala sig bestämt om huruvida den hierarkiska positionen ökar sannolikheten för att ledamöterna ska vara partiombud.

- Det är oklart huruvida hierarkisk position skapar skillnader i partiloyaliteten.

5.2.2 Ideologi

Flera ledamöter framhöll det som ett principiellt riktigt att följa partilinjen medan andra uppgav sig ställa upp för partiet i vissa frågor för att kunna få partiets stöd i andra frågor, vilket tyder på att de gör det situationen kräver. Det framkom emellertid att flera av dem som uttryckte att det var principiellt riktigt att följa partigruppens uppfattning menade att det kunde vara beroende av frågans dignitet då de i mindre frågor ansåg det rimligt att följa sin egen uppfattning framför partigruppens. Vilket antingen tyder på att deras principfasthet inte är statisk eller att de efterhandsrationaliserar sitt agerande och tillskriver det noblare syften än det faktiskt hade. Det som framkommer tydligt i studien är dock att de som uttryckte att deras partiloyalitet är oförändrad oavsett situation eller arena även är de som anser att ett sådant agerande är det principiellt riktiga.

Endast en respondent uppgav att han vid en åsiktskonflikt med sitt parti skulle välja att följa sin egen uppfattning framför parti-

gruppens, premissen han satte upp för detta var att det inte fällde partiets förslag. Det framkom emellertid att han likställde nedlagda röster med att ta ställning mot partigruppen, vilket ändock inte är fullt detsamma som att rösta emot partilinjens. Hans resonemang påminner till viss del om de respondenter som framhöll det principiellt riktiga i att följa partigruppens uppfattning. Bristen på variation gör det här svårt att uttala sig bestämt om antagandets giltighet. Nästan alla är partiombud och följer partilinjens vilket formellt innebär att antagandet håller, men då den ende som uttryckt sig inte vara partiombud ändå i praktiken följer partilinjens strider det agerandet mot antagandet.

- Det är oklart huruvida ideologi påverkar den vikt ledamöter tillmäter partiloyaliteten.

5.2.3 Situationens samt demokratisynens påverkan

I detta avsnitt återkopplas slutsatserna av den aktörsrelaterade analysen till den andra samt tredje frågeställningen och avsnittet syftar till att besvara dessa.

2. *Hur påverkas de folkvaldas syn på partiloyaliteten av situationer där trycket på partilinjens är särskilt stort?*

Det fanns inte tydliga skillnader i partiloyaliteten mellan partierna i majoritets- respektive i oppositionsställning eller mellan politiker på höga respektive låga hierarkiska poster. En majoritetsställning kan inte entydigt sägas medföra en striktare partiloyalitet hos individerna, resultaten pekar på att det i sig även kan påverkas av majoritetens storlek. Partigrupperna i oppositionsställning hade en stark partiloyalitet, i synnerhet i kommunfullmäktige, resultatet visar därmed att en ställning som oppositionsparti inte behöver luckra upp partiloyaliteten. Värt att notera är att vissa ledamöter i oppositionspartierna uttryckte en öppnare inställning till partiloyaliteten vid nämndernas arbete. Detta kan tänkas innebära att en uppluckring av partiloyalitetens skett, men inte på samtliga arenor. Dessa resultat tolkas som en möjlig effekt av blockpolitikens etablering då den ge-

nom sin polarisering av politiken kan ha skapat tydligare gränser mellan den styrande sidan och oppositionen vilket då ökar trycket på partisammanhållningen i båda läger. Vidare visar resultaten att hierarkisk position har påverkat vissa av de ledande politikerna och är på så vis en relevant förklaringsfaktor, men att dess vikt inte skall överskattas. Då de lägre politikerna är strikt partiljala tyder det på att det de som innehar de lägre posterna inte nödvändigtvis anser sig friare i relation till partilinjén än de på höga hierarkiska poster. Det är möjligt att socialiseringsprocessen här skett snabbare än förväntat och att detta har influerat de lägre politikerna, men huruvida detta faktiskt är fallet är det svårt att uttala sig bestämt om. Det finns situationer då trycket på ledamöternas partiljalitet är särskilt stort, men tillhörighet till majoriteten eller oppositionen respektive hierarkiska positioner gav i studien inte sådana tydliga effekter som det väntades och det tycks på så vis vara oklart huruvida de är giltiga.

3. *Hur påverkas de folkvaldas partiljalitet av vilken demokratisyn de har och vilken representationsstil de är anhängare av?*

Bristen på variation gör det här svårt att uttala sig bestämt om hur de folkvaldas partiljalitet påverkas av deras demokratisyn och val av representationsstil. Nästan alla är partiombud och följer partilinjén vilket därmed skulle innebära att deras val av representationsstil har påverkat deras partiljalitet, men då den ende som uttryckt sig inte vara partiombud ändå i praktiken följer partilinjén strider det mot ideologin som förklaringsfaktor. Vidare är det svårt att fastställa huruvida de som uppger sig vara partiombud agerar på det viset av ideologisk övertygelse eller om det är påverkat av andra variabler.

5.3 Sammanställning av de komparativa slutsatserna

Nedan följer en sammanställning av de slutsatser som dragits under studiens komparativa analys.

Tabell 4. Sammanställning av den komparativa analysen

Typ av förklarings-faktor	Kategori	Komparation	Skillnad i parti-lojalitet?
Struktur			
Ideologi /Kultur	Parti	(S) – (M)	Nej
Kultur	Kommun	Trollhättan –Kungsbacka	Nej
	Fullmäktige	Trollhättan –Kungsbacka	Nej
	Partigrupper	(S) i Trollhättan – (S) i Kungsbacka	Nej
		(M) i Trollhättan – (M) i Kungsbacka	Ja
	Enskilda nämnder	Skillnader i och mellan kommunerna	Oklart
Institution (org. funktion)	Beslutande-beredande/verkställande	Kommunfullmäktige – nämnder	Ja
	Beslutande-parti	Kommunfullmäktige – partigrupper	Ja
	Beredande-verkställande/partigrupper	Nämnder – partigrupper	Oklart
Aktör			
Strategi	Parlamentarisk position	Majoritet – opposition	Oklart
	Hierarkisk position	Hög hierarki – låg hierarki	Möjligen
Ideologi	Anhängare av representations-princip	Partiombud – Förtroende-män/väljardelegater	Oklart

Not. Informationen sammanställd utifrån den komparativa analysens slutsatser.

Som synes i tabell 4 har studiens resultat på vissa punkter bekräftat tidigare ackumulerad kunskap om representationsprinciperna men en del resultat har även gått emot det förväntade.

5.4 Analys av diskrepansen mellan normativ attityd och praktik

I det följande avsnittet analyseras det empiriska material som berör diskrepansen mellan normativa attityder och praktiskt agerande, avsnittet syftar till att besvara uppsatsens fjärde frågeställning.

4. *Varför finns det en diskrepans mellan de folkvaldas normativa attityder och praktiska agerande?*

Vid de enkätundersökningar som genomförts i tidigare forskning om representationsprincipernas utbredning har en majoritet av ledamöterna svarat att de vid en åsiktskonflikt med sin partigrupp skulle välja att följa sin egen eller väljarnas uppfattning framför parti-gruppens (Gilljam et al. 2010). I de intervjuer som genomförts inom ramarna för denna studie har det omvända förhållandet framträtt; en tydlig majoritet har uppgett att de skulle välja att följa parti-gruppens uppfattning framför sin egen eller väljarnas. Det är svårt att entydigt peka på vad som skapat skillnaden mellan studiens empiriska resultat och resultaten från tidigare forskning. En möjlig anledning är att intervjusituationen skapat effekter på ledamöterna och att de uppgett ett annat svar än de skulle gjort vid en enkätundersökning.

Utav de som gett sin syn på den diskrepans som tidigare forskning funnit mellan de normativa svaren på frågan och ledamöters praktiska agerande framkom det fyra alternativ; att de som besvarat frågan inte varit helt ärliga, saknat kunskap om regelverket eller att det inte varit socialdemokratiska ledamöter som svarat på det viset. Det resonemang som flest respondenter återkommer till är avsaknaden av ett fjärde alternativ. Teoretiskt har ledamöter ansetts ha tre handlingsalternativ medan studiens empiriska resultat pekar på att ledamöter i praktiken har ett fjärde alternativ; att lägga ned sin röst. Det är sannolikt att avsaknaden av det alternativet är en anledning till att det skapats en diskrepans. Ledamöterna i studien hävdade att en nedlagd röst är ett ställningstagande emot partigruppens uppfattning. Det är därför sannolikt att ledamöter vid besvarandet av enkätfrågor ansett att eftersom ett sådant agerande inte är att följa

partigruppens uppfattning har de valt ett utav de övriga svarsalternativen. Enkätfrågans tre alternativ är härledda ur teorin om representationsprinciperna, vad det fjärde alternativet står för tillhåller teorin därmed inte en förklaring till. Det är möjligt att studiens empiriska resultat tyder på att det finns en fjärde representationsprincip som hittills varit dold. Då det framkommer att ledamöterna ofta lägger ned sina röster när de inte vill följa partilinjens kan det ses som att de duckar undan problemet, det är därför möjligt att den fjärde representationsprincipen borde benämnas som just *duckaren*. Om de folkvalda anser att duckaren är ett ställningstagande emot partigruppens uppfattning är det rimligt att reflektera över vems uppfattning det i sådant fall är ett ställningstagande för – ledamotens egen eller väljarnas? Om de folkvalda anser att det är ett ställningstagande för väljarnas åsikter bör uppmärksamheten även riktas mot väljarna, instämmer de i den uppfattningen och vad har de för möjligheter att utkräva ansvar av en duckare? Det är möjligt att de folkvalda anser att deras nedlagda röster är protester, men det är diskreta sådana och det är även troligt att väljarna inte uppfattar att någon tagit ställning för deras åsikter. Det också möjligt att duckaren är ett ställningstagande för ledamotens egen uppfattning och att denne väljer att träda ut i frågor som inte överensstämmer med de egna åsikterna. Oavsett vem ledamoten avser ta ställning för är det möjligt att ett sådant agerande inte åstadkommer mycket mer än vårdar ledamotens i frågas samvete. De slutsatser som kan dras är att även då duckaren är vald av partiet är premissen för att följa partilinjens att uppfattningen ska överensstämma med den egna eller möjligtvis väljarnas uppfattning. I annat fall läggs rösten ned eller så avstår duckaren från voteringen och en ersättare får delta vid voteringen i duckarens ställe. Representationsprincipen duckaren ställer även resultaten från tidigare forskning i ett nytt ljus och visar att dessa behöver omvärderas då väljardelegatens och förtroendemannens utbredning kan ha visat sig vara större än de i själva verket är. Det är sannolikt att resultaten från enkätundersökningarna hade sett annorlunda ut om duckaren varit inkluderad som ett alternativ.

6 Avslutande reflektioner

Efter att ha studerat partiombudet utifrån principiella, strategiska, institutionella och kulturella perspektiv följer här ett avsnitt där studiens resultat och teoretiska bidrag reflekteras över.

Uppsatsen började i utgångspunkten att det i tidigare forskning funnits en diskrepans, mellan de folkvaldas normativa svar i enkätundersökningar och deras agerande i praktiken, som saknat en förklaring. Resultaten har på vissa punkter bekräftat tidigare ackumulerad kunskap om representationsprinciperna men en del resultat har gått emot det förväntade. Det visar att den tolkande kvalitativa metoden är en lämplig väg att gå för att finna nya perspektiv då enkätundersökningar inte tycks fånga de folkvaldas praktik särskilt väl och framtida forskning bör därför inte låsa sig vid en metod. Det finns situationer då trycket på de folkvaldas partiloyalitet är särskilt stort, men det är oklart om vissa förväntade förklaringar på aktörsnivå är giltiga och dessa bör därför omvärderas. Det finns formella och informella regler som skapas av strukturer vilka påverkar de folkvaldas partiloyalitet, sannolikheten att välja partiombudet som representationsprincip kan därför anses skifta mellan politikens arenor. Att öppna upp perspektivet och studera fler delar av beslutsprocessen än endast agerandet vid voteringar är därför nödvändigt för att utveckla teoribildningen för framtiden. Resultaten visar att det i parlamentariska system där partierna har en så pass framträdande roll som i de svenska kommunerna inte lämnas utrymme för alternativa rolltolkningar, åtminstone inte inom de stora etablerade partierna, då de folkvalda ser sitt mandat som baserat på förtroendet från partiet.

I studien har en del av förklaringen till varför det skapats en diskrepans inom forskningen om representationsprinciperna åskådliggjorts. Teoretiskt har ledamöter tidigare ansetts ha tre handlingsalternativ medan studiens resultat pekar på att ledamöter i praktiken har ett fjärde alternativ; att lägga ned sin röst. Resultatet för forsk-

ningen närmare svaret på diskrepansen då det tycks finnas en fjärde representationsprincip som hittills varit dold. Att ledamöter väljer att lägga ned sina röster när de inte vill följa partilinjens kan ses som att de duckar undan problemet, det föreslås därför att denna representationsprincip benämns som just *duckaren*. Om de folkvalda anser att de nedlagda rösterna är ett ställningstagande emot partilinjens är det svårt peka ut vem det i sådant fall är ett ställningstagande för, eller om det ens är ett ställningstagande. Detta då få förutom ledamoten själv är medvetna om att ett ställningstagande ens ägt rum. Det är möjligt att de folkvalda anser att deras nedlagda röster är protester, men det är diskreta sådana och det är även sannolikt att protesterna går väljarna och omvärlden obemärkt förbi. Det är troligt att en nedlagd röst inte åstadkommer mycket mer än vårdar ledamotens i frågas samvete då förslaget ändå kommer att röstas igenom eftersom partilinjens upprätthålls och enighet i partiets åsikter kan visas upp utåt. Protesten ter sig på så vis tandlös. Det faktum att de folkvalda i partidemokratier måste vara varsamma i sin relation till partiet är troligtvis det som skapat *duckaren* då ledamöter som yttar skarpa protester riskerar att få en kort tillvaro inom politiken. Det är därför möjligt att *duckaren* blir oundviklig för den som önskar sig en karriär inom parlamentariska system med starka partier. Har *duckaren* skjutit förtroendemannen och väljardelegaten åt sidan till mer marginaliserade roller? Det är svårt att uttala sig om detta, men det kan tänkas att *duckarna* ser sig själva som förtroendemen eller väljardelegater och att de upplever sig som starka som tar ställning emot partilinjens. Även då studiens resultat för forskningen närmare ett svar på paradoxen väcker det nya frågor; vad betyder det för demokratin om folkets representanter, när dilemmat ställs på sin spets, väljer att ducka? Vilken teoretisk förklaring har *duckaren*? Hur utbredd är den? Vem anser *duckarna* att de tar ställning för?

Sammantaget vore det för framtida forskning intressant att upprepa studien och inkludera fler partier då det är troligt att ledamöter från andra partier skulle agera på ett annat vis än ledamöter från de stora och etablerade partierna. Det skulle även vara intressant att

upprepa studien men variera det parlamentariska styret, med andra ord att då även studera partier som styr från en ställning som minoritet för att studera sådana effekter på valet av representationsprincip. Studiens resultat visar att forskningen tjänar på att fokuset flyttas från att studera ledamöternas agerande vid enbart voteringar till att studera fler delar av beslutsprocessen. Särskilt intressant vore det här att studera vad det är som kan förklara att ledamöter i nämnder tycks vara mindre knutna till sina partier. Framtida forskning behöver även vidare studera vad duckaren betyder för demokratin, hur utbredd principen är, vad syftet med ställningstagandet är och vilka situationer som driver fram en duckare.

Om blockpolitiken överlever och etableras vidare även i den lokala politiken är det troligt att representationsfrågans komplexitet i framtiden kommer att öka. Ledamöterna har då inte endast det egna partiets politik att förhålla sig till utan skall då även förhålla sig till en allianspolitik. Det skall därför bli intressant att se hur och om blockpolitiken kommer att påverka valet av representationsprincip på lokal nivå i framtiden.

7 Referenslista

7.1 Tryckta källor

- Ahlbäck Öberg, Shirin, Hermansson, Jörgen & Wägnerud, Lena (2007) *Exit riksdagen* Malmö: Liber
- Anckar, Dag, Karvonen, Lauri, Isaksson, Guy-Erik (2000) *Vägar förbi och igenom partiet* Åbo: SNS Förlag
- Barrling Hermansson, Katarina (2004) *Partikulturer – kollektiva självbilder och normer i Sveriges riksdag* Stockholm: Elanders Gotab
- Bowler, Shaun, Farrell, David M. & Katz, Richard S. (1999) *Party Cohesion, Party Discipline, and Parliamentarians I*: S. Bowler, D.M. Farrell & R.S. Katz (red.) *Party Discipline and Parliamentary Governments* (s. 3-23) Columbus: Ohio State University Press
- Bäck, Henry (2000) *Kommunpolitiker i den stora nyordningens tid* Malmö: Liber
- Bäck, Henry (2007) *Borgmästare och kommunregeringar I*: S. Siverbo (red.) *Demokratisk och effektiv styrning* (s. 245-288) Danmark: Studentlitteratur
- Davidsson, Lars (2006) *I linje med partiet? Maktspel och lojalitet i den svenska riksdagen* Stockholm: SNS Förlag
- de Vaus, David (2001) *Research Design in Social Research* London: Sage Publications
- Downs, Anthony (1957) *An economic theory of democracy* New York: Harper & Row publishers
- Eriksson, Malgorzata (2007) *Starka kommunstyrelseordförande? I*: S. Siverbo (red.) *Demokratisk och effektiv styrning* (s. 417-440) Danmark: Studentlitteratur
- Esaiasson, Peter & Holmberg, Sören (1996) *Representation from above: Members of parliament and representative democracy in Sweden* Aldershot: Dartmouth Publishing Company Limited
- Esaiasson, Peter (2000) *How Members of Parliament Define Their Task I*: P. Esaiasson & K. Heidar (red.) *Beyond Westminster and Congress: The Nordic Experience* (s. 51-83) Columbus: Ohio State University Press
- Esaiasson, Peter & Heidar, Knut (2000) *The Age of Representative Democracy I*: P. Esaiasson & K. Heidar (red.) *Beyond Westminster and Congress: The Nordic Experience* (s. 1-17) Columbus: Ohio State University Press

- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wägnerud, Lena (2007) *Metodpraktikan* (3:e upplagan) Vällingby: Norstedts juridik
- Eulau, Heinz (1962) *The Legislator as Representative: Representational Roles* I: J.C. Wahlke, H. Eulau, W. Buchanan & L.C. Ferguson (red.) *The Legislative System* (s. 267-287) New York: John Wiley & Sons
- Gilljam, Mikael, Karlsson, David & Sundell, Anders (2010) *Representationsprinciper i riksdag och kommuner* I: M. Brothén & S. Holmberg (red.) *Folkets representanter* (s. 35-65) Göteborg: Litorapid Media AB
- Hagevi, Magnus (2000) *Parliamentary party groups in the Swedish Riksdag*, I: K. Heidar & R. Koole (red.) *Parliamentary Party Groups in European Democracies – Political parties behind closed doors* (s. 145-160) London: Routledge
- Hazan, R. (2003) "Does Cohesion Equal Discipline? Towards a Conceptual Delineation". *Journal of Legislative Studies* 9:4
- Holmberg, Sören (1999) *Representativ demokrati* Stockholm: Elanders Gotab. SOU 1999:64, Demokratiutredningens skrift 24
- Holme, Idar Magne & Krohn Solvang, Bernt (1995) *Forskningsmetodik* Lund: Studentlitteratur
- Jensen, T.K. (2000) *Party Cohesion* I: P. Esaiasson & K. Heidar (red.) *Beyond Westminster and Congress: The Nordic Experience* (s. 210-236) Columbus: Ohio State University Press
- Lantz, Annika (1993) *Intervjumetodik* Lund: Studentlitteratur
- Montin, Stig (2004) *Moderna kommuner* (2:a upplagan) Lund: Liber AB
- Möller, Tommy (2009) *Politiskt ledarskap* Malmö: Liber
- Olson D.M. (2003) "Cohesion and Discipline Revisited: Contingent Unity in the Parliamentary Party Group". *Journal of Legislative Studies* 9:4
- Pascale, R. (1985) "The Paradox of Corporate Culture: Reconciling Ourselves to Socialization". *California Management Review*, 27, s. 26-41
- Pitkin, Hanna Fenichel (1967) *The Concept of Representation*. Berkeley och Los Angeles: University of California Press
- Plamenatz, J.P (1968) *Consent, freedom and political obligation* (2: a upplagan) Storbritannien: Oxford university press
- Rundqvist, Mikael (1998) *Samhällets tvåsidighet* Göteborg Studies in Politics 57
- Sanne, Marika (2001) *Att se till helheten – svenska kommunalpolitiker och det demokratiska uppdraget* Edsbruk: Akademitryck AB

- Schein, E.H. (1991) What is culture?, I: P.J. Frost, L.F. Moore, M.R. Louis, C.C. Lundberg & J. Martin (red.), *Reframing organizational culture*. Newbury Park: Sage
- Schein, Edgar H (2004) *Organizational Culture and leadership* (3: e upplagan) San Fransisco: Jossey-Bass
- SOU 1993:21 *Ökat personval*. Betänkande av Personvalskommittén.
- Steinmo, Sven (2001) The New Institutionalism, I: B. Clark & J. Foweraker (red.) *The Encyclopedia of Democratic Thought*. London: Routledge
- Teorell, Jan (1998) *Demokrati eller fåtalsvälde? Om beslutsfattande i partiorganisationer* Stockholm: Elanders Gotab
- Westerståhl, Jörgen (1997) "Representativ demokrati – teoretiska utgångspunkter". *Kommunal ekonomi och politik*. Volym 1, Nummer 2 december 1997

7.2 Elektroniska källor

SCB:s befolkningsstatistik 31 dec 2009:

http://www.scb.se/Pages/TablesAndCharts____287608.aspx [Hämtad 2010-10-07]

7.3 Intervjupersoner

- Ann-Christine Tornebejer Torslid – (S) Trollhättan [Intervjuad 2010-11-02]
- Elisabeth Lyckevall – (S) Kungälv [Intervjuad 2010-11-18]
- Johan Tolinsson – (S) Kungälv [Intervjuad 2010-10-20]
- Maj-Britt Rane Andersson – (S) Kungälv [Intervjuad 2010-11-03]
- Marie-Louise Coon – (M) Trollhättan [Intervjuad 2010-10-28]
- Michael Cassaras – (M) Kungälv [Intervjuad 2010-12-09]
- Mussa Selim – (S) Trollhättan [Intervjuad 2010-11-05]
- Paul Åkerlund – (S) Trollhättan [Intervjuad 2010-11-01]
- Per Ödman – (M) Kungälv [Intervjuad 2010-11-04]
- Peter Eriksson – (M) Trollhättan [Intervjuad 2010-11-05]
- Philip Littorin – (M) Kungälv [Intervjuad 2010-10-29]
- Anonym respondent – (M) Trollhättan [Intervjuad 2010-11-11]

8 Sammanfattning

Titel: Alla följer partilinjen – en studie om hur kommunpolitiker tolkar sitt mandat i praktiken

I en representativ demokrati är det de folkvalda som står för det politiska beslutsfattandet. De representerar samtidigt sin egen, partiets och väljarnas uppfattning. Det finns förväntningar på de att både ta ett individuellt ansvar och att följa partilinjen. De folkvalda brukar sägas ha tre val av representationsprinciper vid sitt beslutsfattande; att låta väljarnas åsikter vara vägledande, att låta det egna omdömet avgöra eller att följa partiets linje. Tidigare forskning har genom enkätundersökningar studerat hur folkvalda anser att en folkvald bör agera i en situation då det råder en åsiktskonflikt med partiet. Vi vet att det i praktiken finns få undantag från partilinjen, men i dessa undersökningar har en majoritet av de folkvalda ändå prioriterat sin egen eller väljarnas uppfattning framför partigruppens. Diskrepansen mellan det faktiska agerandet och de normativa svaren på frågan skapar en paradox som tidigare forskning ännu inte klarlagt och utgör därför en lucka; varför är så många partilojala när undersökningar visar att en övervägande del av de folkvalda prioriterar sin egen eller väljarnas uppfattning vid en åsiktskonflikt? Det finns begränsade möjligheter att på riksnivå urskilja effekter av det parlamentariska läget på representationsprincipernas utbredning. Tidigare forskning har visat att sannolikheten att följa partiprincipen ökar vid tillhörighet till majoriteten samt vid de höga hierarkiska postererna.

Studiens syfte är att öka kunskapen om hur folkvalda på lokal nivå i Sverige tolkar sitt mandat i praktiken, särskilt med avseende på hur viktigt de anser det vara att följa partilinjen. Ur syftet härleds fyra frågor; 1, Hur påverkas de folkvaldas syn på partilojaliteten av strukturernas formella och informella regler? 2, Hur påverkas de folkvaldas syn på partilojaliteten av situationer där trycket på parti-

linjen är särskilt stort? 3, Hur påverkas de folkvaldas partiloyalitet av vilken demokratisyn de har och vilken representationsstil de är anhängare av? 4, Varför finns det en diskrepans mellan de folkvaldas normativa attityder och praktiska agerande? För att besvara studiens frågeställningar har ett analysverktyg konstruerats bestående av ett antal antaganden som härletts från den teoretiska referensramen. Genom att testa om dessa antaganden stämmer eller ej har slutsatser dragits om vilka av de på förhand identifierade tänkbara förklaringarna som påverkar politikernas tolkning av mandaten.

Studien genomfördes på kommunnivå då det där finns större variation i styrande regimer vilket ökade möjligheterna att uttala sig om effekter av tillhörighet till regeringssidan eller oppositionen, partitillhörighet etc. Studiens hypotetiskt-deduktiva analysverktyg krävde en matchande komparativ forskningsdesign. För att komma närmare hur de kausala mekanismerna verkar var det nödvändigt att även använda en kvalitativt tolkande ansats där de folkvaldas berättelser var i centrum. Studien hade därför en komparativ fallstudiedesign där två stora partier etablerade partier i två jämstora kommuner jämförts. Från varje kommun valdes tre respondenter per parti valts ut för samtalsintervjuer. Respondenterna representerade även tre nivåer av hierarkiska positioner; en ledande politiker, en mellanpolitiker samt en lägre alternativt nyvald politiker. Genom att konstanthålla kommunernas storlek sorterades kommunstorlekens möjliga påverkan på politikernas tolkning och tillämpning av sitt mandat bort. Det var därför varit möjligt att lyfta fram andra möjliga förklaringar genom att ha en spridning av andra möjliga förklaringsfaktorer såsom tillhörighet till majoriteten respektive oppositionen, hierarkisk position etc. I uppsatsen studerades individers partiloyalitet, men det var genom den komparativa designen möjligt att jämföra grupper av individer och därmed belägga systematiska skillnader. Genom designen kunde på så vis utfallen jämföras och därmed öka möjligheterna att analysera vad som var institutionell, kulturell, strategisk eller ideologisk påverkan på ledamöternas resonemang och argument. För att bidra med förståelse till den kunskap som

samlats vid tidigare enkätstudier var samtalsintervjuer en lämplig väg att gå då de till stor del handlar om respondenternas egna tankar, resonemang och uppfattningar. Det har skapat möjligheter att utifrån studiens empiriska material se nya mönster som bidragit till problemområdet och på så vis utvecklat detta teoretiskt.

Resultaten från den komparativa analys fann att en partigrupp inte agerade på det vis som de övriga teorierna kunde förklara och det utfallet tolkas som beroende av kulturens påverkan. Vidare fanns det skillnader i partiloyaliteten mellan olika institutioner och mönstret är stabilt i båda kommunerna och det blir därmed tydligt att den institutionella strukturen påverkade ledamöternas partiloyalitet. Vidare fanns det inte tydliga skillnader i partiloyaliteten mellan partierna i majoritets- respektive i oppositionsställning eller mellan politiker på höga respektive låga hierarkiska poster. Det finns situationer då trycket på ledamöternas partiloyalitet är särskilt stort, men tillhörighet till majoriteten eller oppositionen respektive hierarkiska positioner gav i studien inte sådana tydliga effekter som det väntades. Bristen på variation har gjort det svårt att uttala sig bestämt om hur de folkvaldas partiloyalitet påverkas av deras demokratisyn och val av representationsstil. Nästan alla var partiombud och följde partilinjen vilket skulle innebära att deras val av representationsstil påverkade deras partiloyalitet, men då den ende som uttryckte sig inte vara partiombud ändå i praktiken följde partilinjen strider det mot ideologin som förklaringsfaktor.

I studien åskådliggjordes en del av förklaringen till varför det skapats en diskrepans inom forskningen om representationsprinciperna. Teoretiskt har ledamöter tidigare ansetts ha tre handlingsalternativ medan studiens resultat pekade på att ledamöter i praktiken har ett fjärde alternativ; att lägga ned sin röst. Resultatet för forskningen närmare svaret på diskrepansen då det tycks finnas en fjärde representationsprincip som hittills varit dold. Att ledamöter väljer att lägga ned sina röster när de inte vill följa partilinjen kan ses som att de duckar undan problemet, det föreslogs därför att denna representationsprincip benämns som just *duckaren*.

För framtida forskning vore det intressant att upprepa studien och inkludera fler partier då det är troligt att ledamöter från andra partier skulle agera på ett annat vis än ledamöter från de stora och etablerade partierna. Studiens resultat visar att forskningen tjänar på att fokuset flyttas från att studera ledamöternas agerande vid enbart voteringar till att studera fler delar av beslutsprocessen. Framtida forskning behöver även vidare studera vad duckaren betyder för demokratin, hur utbredd principen är, vad syftet med ställningstagandet är samt vilka situationer som driver fram en duckare.

9 Bilagor

9.1 Bilaga 1, Intervjuguide

Först några inledande ord om upplägget på intervjun

Tema 1, Bakgrund och den politiska karriären

Hur gammal är du?

- Vad jobbade/jobbar du med innan du blev/utöver att vara ledamot?
- Vad har du för utbildning?

Hur länge har du varit partimedlem?

- Har du varit aktiv i partiet länge?
- Har du varit medlem i något annat parti tidigare?

Hur ser ditt engagemang i partiet ut gentemot ditt engagemang i kommunfullmäktige?

- Har du uppdrag inom partiet eller är du partimedlem mer för uppdraget i kommunfullmäktige?
- Har du några andra politiska uppdrag? Ex, nämnder, bostadsstyrelser...?

Hur kom det sig att du blev ledamot?

- Beskriv din väg till kommunfullmäktige. Blev du tillfrågad eller tog du själv initiativet till att kandidera?
- Hur kom det sig att du valde att kandidera? Vilket var det starkaste skälet?

Hade du någon personvalskampanj?

- Vad anser du om personkryssen?

- Hur kan personkryssen påverka ledamöters relation dels till partiet och även till väljarna?
- Hur tror du en ledamot påverkas av att få många personkryss?

Ex, Är det möjligt att en person med många personkryss kan känna sig mer vald av väljarna än av partiet eller förstärker det kanske personens känsla av att partiets politik är omtyckt?

Tema 2, det politiska livet i kommunen och partiet

Har kommunens tradition av styre (vänster- eller högerstyrt) format det politiska livet i kommunen?

- Har det påverkat partigruppen i kommunen?
Ex, har det gjort att ni arbetar som en enhet eller mer individuellt etc.
- Har det haft några fördelar eller nackdelar för ditt politiska arbete?

Hur ser du på relationerna mellan partierna?

- Är det blockpolitik i kommunen? Hur är relationen mellan blocken?
- Upplever du att det är tydliga vi-och-dem-gränser partierna/blocken emellan?
- Hur resonerar du kring det?
Ex, har det förstärkt partisammanhållningen eller kanske öppnat upp för mer självbestämmande?
- Ge gärna ett exempel

Finns det något särskilt i din partigrupp som främjar ditt politiska arbete?

- På vilket sätt visar det sig?
- Finns det något särskilt i din partigrupp som hindrar det?
- På vilket sätt visar det sig?
- Ge gärna exempel

Har du drivit någon särskild fråga i fullmäktige eller i något av dina andra politiska uppdrag?

- På vilket sätt mottogs detta?
- Tycker du att din partigrupp får igenom det ni vill? Varför/varför inte?
- Tycker du att du som ledamot får igenom det du vill? Varför/varför inte?
- Hur skulle du beskriva kulturen i partigruppen?

Tema 3, representationsrollen

Vad skulle du säga är ledamöters uppgift?

- Hur står det i relation till partiet och till väljarna?
- Hur väl skulle du säga att den uppgiften uppfylls?
- Är du nöjd med utformningen av ditt arbete? Vad skulle du vilja ändra på, lägga till eller ta bort?

Vilka ser du som dina väljare?

- Är det dem som röstat på dig personligen, de som röstat på partiet eller kanske kommunen som helhet?

Hur ser du på din representantroll utöver väljarna och partiet?

- Ser du dig som representant för något specifikt?
Ex, en särskild social grupp, en del av kommunen, en verksamhetssektor etc.
- Hur väger du rollen som representant för den gruppen mot din roll som representant för väljarna, partiet eller dina egna åsikter?
- Vilka fördelar och nackdelar kan du se med det?
(Om de inte ser sig som representant för något särskilt:)
Vilka fördelar och nackdelar kan du se med att en del politiker ser sig som representanter för något särskilt?

Ställer representationsprincipfrågan på ett papper med enkätfrågan exakt utskrivnen, inklusive svarsalternativ och ber dem svara.

Frågan, som den står på pappret:

Om det vid behandlingen av viktiga principfrågor i kommunfullmäktige uppstår en konflikt mellan en ledamots uppfattning och partiets fullmäktigegrupps eller väljarnas uppfattning, hur anser Du att ledamoten i så fall bör rösta?

- Rösta enligt *egen* uppfattning
- Rösta enligt *partigruppens* uppfattning
- Rösta enligt *väljarnas* uppfattning

Hur resonerar du kring situationen?

- Hur tänker du kring ditt svar?
- Är sådana situationer vanliga?
- Varför tror du att många ledamöter i enkäter svarar att de inte röstar enligt partigruppens uppfattning när de i praktiken ofta gör just det?

Har du några praktiska erfarenheter av situationer där din uppfattning stått emot partigruppens eller väljarnas uppfattning?

- Hur agerade du?
- Hur resonerade du kring den situationen?
- Hur reagerade din partigrupp på det?
- (*Ställs om de inte upplevt en sådan situation*)
Känner du till någon annan som ställts inför ett liknande dilemma?
Hur tänker du kring deras agerande?

Vad skulle hända om du i en fråga tog ställning mot partiet?

- Kan det vara olika i olika frågor?
- Känner du att det kan variera beroende på steg i beslutsprocessen?

Ex, att det är mer fritt att kritisera och försöka påverka beslut i början när ämnen diskuteras internt men när det är dags att fatta

slutgiltigt beslut vill ni ha enighet. Eller kan det vara så att klimatet är mer stängt i början av processen för att senare öppnas upp när det närmar sig beslut?

- Har du något exempel på en sådan situation?
- Kan reaktionen på att du går emot partigruppen se olika ut i dina olika politiska uppdrag?
- Varför tror du att det är så?

I dina andra uppdrag (i nämnd/bolagsstyrelse etc.), hur hanterar du en liknande situation där?

- Känner du dig mer eller mindre knuten till ditt parti i de uppdragen?
- Vilka orsaker kan du se till att man kan vara mer/mindre knuten till partiet i olika uppdrag?
- Har du upplevt en sådan situation där? Ge gärna exempel.

Hur tycker du att någon som du, i den bästa av världar, skulle agera?

- Vore det önskvärt med större individualism, mer inlyssnande av väljarnas tankar eller ökad lojalitet mot partiet?
(Om personens svar inte verkar stämma överens med hur de säger sig ha agerat.)
Varför känner du att du inte kan agera så?
Hur resonerar du kring skillnaden mellan ditt agerande och hur du önskar att det skulle vara?

Finns det något du vill tillägga?

- Någon fråga du känner att jag inte tagit upp men som du vill belysa?

Avslutande ord om intervjun, vad materialet används till samt vad som sker med studien.

9.2 Bilaga 2, Representationsprincipfrågan i enkätform

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Förvaltningshögskolan

Om det vid behandlingen av viktiga principfrågor i kommunfullmäktige uppstår en konflikt mellan en ledamots uppfattning och partiets fullmäktigegrupps eller väljarnas uppfattning, hur anser Du att ledamoten i så fall bör rösta?

- Rösta enligt *egen* uppfattning
- Rösta enligt *partigruppens* uppfattning
- Rösta enligt *väljarnas* uppfattning

Förvaltningshögskolans rapporter: (pris inkl porto+moms)

11:120 Louise Skoog	
<i>Alla följer partilinjén – en studie om hur kommunpolitiker tolkar sitt mandat i praktiken</i>	140:-
10:119 Osvaldo Salas, César Villanueva och Rebecka Villanueva Ulfgård	
<i>Välfärdspolitik under utveckling i Mexico</i>	90:-
10:118 Petra Svensson	
<i>"Den nya svenskinspirerade föräldrapenningen har haft avsedd verkan" - En studie av den tyska föräldraförsäkringens förändring ur ett jämställdhetsperspektiv</i>	140:-
10:117 Andrea Egerlundh och Isabella Enbågen	
<i>När det ideella blir offentligt... eller när det offentliga blir ideellt</i>	140:-
<i>En jämförande studie om möjligheten till ansvarsutkrävande i governance tidevarv</i>	
10:116 Elin Jakobsson	
<i>Global Policy Making on Climate Refugees – What is the Problem?</i>	90:-
10:115 Sara Bansmann	
<i>Bör staten försvara sig mot sina antagonister? Moderaternas och Socialdemokraternas ställningstaganden i FRA-frågan</i>	90:-
10:114 Margareta Lundberg Rodin	
<i>Chefer i korstryck. Att hantera krav i politiskt styrda organisationer</i>	140:-
10:113 Moa Aronsson	
<i>Medfinansiering Om relationen mellan stat och kommun i infrastrukturprojekt</i>	90:-
10:112 Richard Vahul	
<i>På väg mot en förbättrad kommunal redovisning - konsekvenser av ett förändrat balanskrav</i>	140:-
09:111 Osvaldo Salas	
<i>Från utvandringsland till invandringsland. En analys av migrationsströmmar till och från Chile.</i>	90:-
09:110 David Ljung	
<i>Does Network Management Matter? The Coordination of Integration Policy Delivery at the Local Level in Sweden</i>	140:-
09:109 Johan Strömblad	
<i>Kan nätverksstyrning förenas med folkstyre? Stadsbyggnad, governance och demokrati i planeringen av Norra och Södra Älvsstranden i Göteborg</i>	90:-
09:108 Gustaf Rönneklew	
<i>Att kasta pengar i sjön? En undersökning av nystartsjobbets direkta undanträngningseffekter</i>	90:-
09:107 Adiam Tedros	
<i>Lokala krisaktörer – Katastrofolontärer eller profitörer? Den lokala krishanteringen i två kommuner under stormarna Gudrun och Per.</i>	140:-
08:106 Annika Berggren	
<i>Jämn könsfördelning på höga chefsnivåer. En studie om framgångsfaktorer</i>	140:-

08:105 Christina Alvelins och Gabriella Sjöman	
<i>Vem tar ansvar för de nollplacerade? Om rehabilitering och försörjning för sjuka utan inkomst</i>	140:-
08:104 Nathalie Munteanu	
<i>Det bästa av två världar. - En studie om kommunala självstyrande skolor som hybrider i det svenska utbildningssystemet.</i>	90:-
08:103 Helena Öhrvall	
<i>De nya moderaterna? Om moderaternas socialpolitik i retorik och praktik under perioden 1999-2007</i>	90:-
08:102 Lotta Valinder	
<i>Pengar är inte allt. En studie av fyra högstadieskolor i Mellansverige.</i>	140:-
08:101 Niklas Andersson	
<i>De som fiskar efter makt. Om svensk fiskepolitik och intresseorganisationernas inflytande.</i>	140:-
08:99 Andreas Ivarsson	
<i>Från Gudrun till Per – om kommunal krishantering, erfarenheter och förändring</i>	140:-
08:98 Lars Johansson	
<i>Tjänsteförseelse - Disciplinansvar och påföljder i rättspraxis</i>	140:-
08:97 Mathias Henriksson	
<i>Arenapolitik på 2000-talet – om kommuner som bestämmer sig för att satsa på en ny idrotts- och evenemangsarena</i>	140:-
08:96 Staffan Kling	
<i>Organisationskulturens betydelse för hantering av tomrum</i>	140:-
07:95 Andreas Gustavsson och Stefan Laang	
<i>Prat och handling – en studie om kommunernas pensionsredovisning.</i>	140:-
07:94 Osvaldo Salas	
<i>Miljöhänsyn lönar sig. Samhällsekonomiska följder av luftföroreningsminskningen i två peruanska städer: En cost-benefit-analys.</i>	90:-
07:93 Marie Persson	
<i>Lojalitet & Konflikt. - En studie av förstalinjenchefens delade lojalitet inom hemtjänsten.</i>	90:-
07:92 Emil Gustafsson, Michael Nilsson	
<i>Varför bäst i klassen?</i>	90:-
<i>– En jämförandestudie av högstadieskolor i Göteborg</i>	
07:91 Adrian Nählinder	
<i>"Nej, gudskelov". Om (förekomsten av) styrning och påverkan av hur professionella organisationer arbetar med högskolans tredje uppgift.</i>	140:-
07:90 Osvaldo Salas	
<i>Rörligheten på arbetsmarknaden bland invandrare. En litteraturoversikt.</i>	90:-
07:89 Daniel Bernmar	
<i>Aktörer, nätverk och spårvagnar: EN studie i organiserandet av ett trafikpolitiskt projekt</i>	90:-
07:88 Viveka Nilsson	
<i>Genusperspektivet vid Sahlgrenska akademien</i>	90:-
06:87 Lena Lindgren	
<i>Arbetsmarknadspolitik "på det nedersta trappsteget". En utvärdering av projekt ENTER.</i>	90:-

06:86 Sara Brorström	
<i>Något utöver det vanliga - en studie av sex kommunala projekt.</i>	140:-
06:85 Jane Backström	
<i>Inget är för evigt - en studie av sextimmarsdagen i Kiruna.</i>	140:-
06:84 Pierre Donatella	
<i>Bra och dåliga årsredovisningar - En studie om kvalitetsskillnader.</i>	140:-
06:83 Vicki Johansson red.	
<i>Tillsynens mångfasetterade praktik inom det sociala och hälso- och sjukvårdsområdet.</i>	140:-
06:82 Anders Björnsson	
<i>Max Weber - inblickar i en tid och ett tänkande.</i>	90:-
06:81 Alexander Baena	
<i>Varför slösas det samtidigt som det sparas? - en studie om budgetproblematik i kommunal verksamhet.</i>	90:-
06:80 David Karlsson	
<i>Den svenska borgmästaren. Kommunstyrelsens ordförande och den lokala demokratin.</i>	140:-
05:79 Kerstin Bartholdsson	
<i>Tre nyanser av grönt: Om betydelsen av kommunala miljöchefers personliga engagemang för miljön.</i>	140:-
05:78 Björn Brorström, Stellan Malmer, Viveka Nilsson	
<i>Varför tillväxt i kommuner? En studie av nyckelaktörers uppfattningar</i>	90:-
05:77 Thomas Vilhelmsson	
<i>Kommunala pensionsavsättningsbeslut.</i>	90:-
05:76 Henry Bäck, Folke Johansson & Adiam Tedros	
<i>Ledarskap och lokalsamhälle i lokal politik – Fyra politiska initiativ i Göteborg och Stockholm i komparativ belysning.</i>	140:-
05:75 Östen Ohlsson & Björn Rombach	
<i>Den friska organisationen.</i>	90:-
05:74 Henry Bäck, Nina Granqvist, Siv Sandberg, Sundback	
<i>Svenskt och finskt i kommunerna.</i>	140:-
5:73 Charlotta Ekman	
<i>Varför görs det ris i Åhus? Om mötet mellan näringslivspolitik och etableringsstrategi.</i>	140:-
05:72 Sven Siverbo (red.)	
<i>Evolutionsteori för offentliga organisationer.</i>	140:-
05:71 Nazem Tahvilzadeh	
<i>Minoritetsmedier i Göteborgs Stad. En studie om integration, makt och icke-beslut i stadspolitik.</i>	140:-
05:70 Sven Siverbo	
<i>Inkomstutjämning och kommunalekonomiska incitament</i>	90:-
05:69 Andreas Ivarsson	
<i>På väg mot paradoxala resultat? En studie av möjligheter till ökad handlingskraft genom resultatstyrning av sektorsövergripande frågor inom statsförvaltningen med jämställdhetspolitiken som exempel.</i>	140:-
05:68 Sofie Cedstrand	
<i>Idealism till salu? Om ideella organisationers strategival och dess demokratiska betydelse.</i>	140:-

04:67 David Karlsson & Carina Andersson	
84% män. Kvinnor och män i kurslitteraturen.	60:-
04:66 Björn Brorström & Sven Siverbo	
Skatthöjning enda lösningen? Om ekonomiska problem och behov av avceremonialisering och självständighet.	60:-
04:65 Anders Falk	
Varför lyckades Geriatriken? En fallstudie av två verksamhetsområdens implementering av balanserad styrkort inom hälso- och sjukvården.	60:-
04:64 Daniel Lindin & Josip Mrnjavac	
Varför blir det detta pris? En studie i hur kommuner sätter sina tomtpriser.	60:-
04:63 Elisabeth Ravenshorst	
Den sensuella organisationen . Ett perspektiv på kommuner och dess chefskap.	60:-
04:62 Katrin Söderlind	
Målstyrning av grundskolan. En fallstudie i Partille kommun.	60:-
04:61 Henry Bäck och Maritta Soininen	
Politisk annonsering eller nätverkande? Uppföljning och utvärdering av partiernas särskilda informationsinsatser till invandraväljare vid 2002 års val.	60:-
04:60 Anette Gustafsson	
Vem är feminist? Om politiska könsideologier i svensk kommunpolitik.	60:-
04:59 Henry Bäck	
Av de många ett. Västra Götlandsregionens politiker. Partipolitiska och territoriella skiljeliner Göteborg: Förvaltningshögskolan.	60:-
04:58 Tobias Johansson	
Kollision eller konfirmation? - Ett möte mellan transaktionskostnadsteorin och kommunal äldreomsorg.	60:-
04:57 Anna Berg och Charlotta Fagring	
Internationella reglers påverkan på kommunal redovisning -Ett resultat av anpassning eller anpassning som ett resultat	60:-
04:56 Aida Alic och Pernilla Wallén	
Centralisera mera? Hur organiseras inköpsfunktionen i en kommun för en bättre efterlevnad av LOU?	60:-
03:55 Mats Lindblad	
Perspektiv på europeisk integration i svensk riksdag. Jämförande analyser av riksdagsdebatterna om grundlagsändringarna 1994 och 2003 angående överlåtelse av beslutsrätt till EG/EU.	60:-
03:54 Mia Davidsson	
Kommunala upphandlare - En studie om hur de fattar beslut.	60:-
03:53 Mats Bengtsson	
Kvinnor och Män i lokalpolitiken.	60:-
03:52 Peter Arkevåg, Björn Brorström, Carina Andersson och Tobias Johansson	
För bra för för få - Årsredovisningar inom staten.	60:-
03:51 Johan Berlin och Eric Carlström	
Balans eller nonchalans? - En studie av kommuner som beviljats extra finansiellt stöd av staten.	60:-

03:50 Roger Andersson	
<i>Praktisk kommunal upphandling.</i>	60:-
03:49 Carina Andersson med flera	
<i>Intervjuer.</i>	60:-
03:48 Kajsa Värna och Birgitta Örnfeldt	
<i>Långlivade förvaltningschefer - strategier som verkar utan att synas.</i>	60:-
02:47 Paula Rodrigo Blomqvist	
<i>Från assimilation till separation. Den finska invandrargruppens krav på finskspråkig undervisning.</i>	60:-
02:46 Henry Bäck, Gunnar Gjelstrup, Folke Johansson, Jan Erling Klausen (red)	
<i>Lokal politik i storstad - stadsdelar i skandinaviska storstäder.</i>	60:-
02:45 Lena Andersson-Felé	
<i>När gamla vårdar ännu äldre ...</i>	60:-
02:44 Björn Brorström och Sven Siverbo	
<i>Framgångsrik vändning.</i>	60:-
02:43 Ann-Charlotte Bengtsson och Eva-Britt Pettersson	
<i>Modell för kvalitetsmätning inom äldreomsorgen - Finns det något samband mellan kvalitet och kostnad?</i>	60:-
02:42 Joacim Rydmark	
<i>Beslut under osäkerhet - En experimentell mikrovärldsstudie av metoder för att hantera osäkerhet vid ledning och beslutsfattande i komplexa och dynamiska miljöer.</i>	60:-
02:41 Anna Holmqvist	
<i>Beslutsprocesser och investeringskalkyler i fastighetsbranschen. En jämförelse mellan allmännyttiga och börsnoterade fastighetsbolag.</i>	60:-
02:40 Carina Andersson	
<i>Tidens ekonomi.</i>	60:-
02:39 Patrik Johansson	
<i>Vem tar notan? Skandaler i svensk offentlig sektor.</i>	60:-
02:38 Conny Pettersson	
<i>Från Global idé till lokal praktik - Om näringspolitik för hållbar utveckling.</i>	60:-
02:37 Gustaf Kastberg	
<i>Omsorg om Marknaden - En studie av hur reglerna på en offentlig marknad skapas och förändras.</i>	60:-
01:36 David Karlsson	
<i>Sveriges kommunala kulturpolitiker.</i>	60:-
01:35 Anders Björnsson	
<i>Systemskiften - En explorativ essä.</i>	60:-
01:34 Henry Bäck, Sven Siverbo och Björn Brorström	
<i>Ny politisk organisation i Härryda och Stenungsund.</i>	60:-
01:33 Maria Palm	
<i>Maxtaxa - en studie av nytt avgiftssystem inom den kommunala barnomsorgen.</i>	60:-
01:32 Alexandra Jönsson	
<i>Den sociala dialogen i EU och jämställdheten i Europa.</i>	60:-

01:31 Björn Brorström och Pär Falkman	
<i>Kommunal redovisning – teoriutveckling.</i>	60:-
01:30 Niklas Theodorsson	
<i>Det lokalas uppror – Om aktionsgrupper i den kommunala demokratin.</i>	60:-
00:29 Theresa Larsen	
<i>Kommunerna som arbetsgivare.</i>	60:-
00:28 Björn Brorström	
<i>Kommunalekonomen – några funderingar om förutsättningar, förhållningssätt och professionell utveckling.</i>	60:-
00:27 Östen Ohlsson & Björn Rombach	
<i>Organisationspyramiden och Buridans Åsna – en lagom teori.</i>	60:-
00:26 Jenny Svärd	
<i>Bestående nätverk – en studie av den sociala dimensionens betydelse.</i>	60:-
00:25 Lillemor Bergman och Virginia Leinen	
<i>Ekonomisk information i vården – en studie om styrmodellens påverkan på förhållningssättet till ekonomisk information.</i>	60:-
00:24 Rolf Solli, Peter Demediuk and Rob Sims	
<i>Chief Finance Officer in local government – Sweden vs Australia.</i>	60:-
00:23 J. Henrik Bergström	
<i>Hur ölskatterna sänktes – Om lobbning, pilsner och pluralism.</i>	60:-
99:22 Björn Brorström	
<i>Institutioner och institutionell förändring Perspektiv, teori och tillämpning på kommunal utveckling.</i>	60:-
99:21 Ylva Mühlenbock	
<i>När det lokala tar hand om det centrala Hur två kommuner omvandlar den statliga styrningen av skolan.</i>	60:-
99:20 Malgorzata Erikson	
<i>Frihet inom rollen – den politiska ledningens betydelse för en kommuns utveckling i ett längre perspektiv.</i>	60:-
99:19 Sven Siverbo	
<i>Kommuner och ekonomisk kris – en studie av kommuner som sökt extra finansiellt stöd av staten.</i>	60:-
99:18 Pär Falkman	
<i>Statlig redovisning ur två perspektiv.</i>	60:-
98:17 Anette Gustafsson, David Karlsson och Paula Rodrigo Blomqvist	
<i>Forskning att räkna med – tre kvantitativa studier om den lokala demokratis förutsättningar.</i>	60:-
98:16 Katarina Orrbeck	
<i>Finansiella rapporter och ekonomiska krav – politikernas perspektiv.</i>	60:-
98:15 Björn Brorström och Rolf Solli	
<i>Ekonomistyrning har betydelse.</i>	60:-
98:14 Björn Rombach	
<i>Nöjdhetmätningar – en kritisk granskning av attitydundersökningar i sjukvården.</i>	60:-

98:13 Björn Brorström, Henry Bäck, Sven Siverbo och Annika Svensson	
<i>Ingen nämnd - Stenungsunds modell för vitalisering av kommunalpolitiken.</i>	60:-
98:12 Henry Bäck och Folke Johansson	
<i>Politisk decentralisering i skandinaviska storstäder.</i>	60:-
98:11 Sven Siverbo	
<i>Kapacitet att handla? Om politisk styrning och omprövning av verksamhet på lokal nivå.</i>	60:-
97:10 David Karlsson	
<i>Kommunerna och rättvisan.</i>	60:-
97:9 Patrik Johansson och Jonas Persson (red)	
<i>KommunAktuellt nummer 5 1997 – sju betraktelser.</i>	60:-
97:8 Björn Brorström och Bo Hallin	
<i>Varför är kommuner framgångsrika? En studie av framgångens kännetecken och orsaker.</i>	60:-
97:7 Östen Ohlsson och Björn Rombach	
<i>Res pyramiderna.</i>	60:-
97:6 Hasse Ekstedt och Stellan Malmer	
<i>Ränta är priset för att vänta - En analys av den kommunala kalkylräntan.</i>	60:-
97:5 Björn Brorström, Rolf Solli och Östen Ohlsson	
<i>Minihandbok i utvärdering.</i>	60:-
96:4 Anna Cregård och Patrik Johansson	
<i>89 % män – Vem skriver kurslitteraturen?</i>	60:-
96:3 Rolf Solli	
<i>Kommunalekonomen i imperfektum, presens, futurum eller i cyberspace.</i>	60:-
96:2 Henry Bäck och Maritta Soininen	
<i>Invandrarna, demokratin och samhället.</i>	60:-
96:1 Björn Brorström och Björn Rombach	
<i>Kommunal förändringsobenägenhet.</i>	60:-

